

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ «ΑΡΧΑΙΑ ΚΑΙ ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ
ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ» (ΕΙΔΙΚΕΥΣΗ: ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ)

**Η πνευματική και πολιτιστική κίνηση της Τρίπολης
κατά την περίοδο του Εμφυλίου Πολέμου
και πώς αποτυπώνεται στην τοπική εφημερίδα *Αλήθεια***

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

της **Παπαθεοδώρας Γ. Αθανασίας**

Πτυχιούχου του Τμήματος Φιλολογίας του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου (2017)

Α.Μ.: 1013201904013

Επιβλέπων:

Γιώργος Ανδρειωμένος, Καθηγητής του Τμήματος Φιλολογίας του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου

Συνεπιβλέπουσες:

Παναγιώτα Καραβία, Μόνιμη Επίκουρη Καθηγήτρια του Τμήματος Φιλολογίας του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου

Μαρίνα Γρηγοροπούλου, Επίκουρη Καθηγήτρια του Τμήματος Φιλολογίας του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου

Καλαμάτα, Ιούνιος 2021

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	7
ΕΠΙΛΟΓΗ ΤΟΥ ΘΕΜΑΤΟΣ	7
ΣΚΟΠΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ.....	7
ΠΗΓΕΣ.....	8
ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ.....	8
ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ	9
ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ	9
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ	11
1.1. ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ	11
1.2. ΔΕΚΕΜΒΡΙΑΝΑ.....	11
1.3. Η ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΤΗΣ ΒΑΡΚΙΖΑΣ	12
1.4. ΛΕΥΚΗ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ.....	18
1.5. ΤΑΓΜΑΤΑ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ	19
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΔΟΜΕΣ ΤΡΙΠΟΛΗΣ	21
2.1. Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΟΥ ΕΜΦΥΛΙΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ.....	23
2.2. ΛΑΪΚΗ ΠΑΙΔΕΙΑ.....	24
2.3. Η ΙΔΡΥΣΗ ΤΟΥ ΛΑΪΚΟΥ ΔΙΔΑΣΚΑΛΕΙΟΥ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ	25
2.3.1. ΔΙΔΑΚΤΙΚΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ - ΣΠΟΥΔΑΣΤΕΣ - ΕΔΡΑ ΤΗΣ ΣΧΟΛΗΣ	25
2.3.2 ΜΑΘΗΜΑΤΑ - ΤΡΟΠΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	26
2.3.3. ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΕΙΟΥ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ.....	29
2.3.4. ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΑ ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΕΙΟΥ.....	29
2.4. Η ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΤΡΙΠΟΛΕΩΣ.....	30
2.4.1. Η ΙΔΡΥΣΗ ΤΗΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΤΡΙΠΟΛΕΩΣ.....	31
2.4.2. ΤΟ ΔΙΔΑΚΤΗΡΙΟ.....	32
2.4.3. Η ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ.....	33
2.4.4. ΤΑ ΠΡΟΤΥΠΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΣΧΟΛΕΙΑ	36
2.4.5. ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ	37
2.4.6. ΕΚΔΡΟΜΕΣ.....	39
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. ΑΡΚΑΔΙΚΟΣ ΤΥΠΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ	41
3.1. ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΑΛΗΘΕΙΑ.....	41
3.2. ΠΡΟΣΚΟΠΙΚΟ ΙΔΕΩΔΕΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΟΥ ΕΜΦΥΛΙΟΥ	56
3.3. ΤΟ ΚΑΤΗΧΗΤΙΚΟ	57

3.4. ΦΙΛΑΡΜΟΝΙΚΗ ΤΡΙΠΟΛΗΣ	59
3.5. ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ	60
3.6. ΘΕΑΤΡΟ ΣΚΙΩΝ – ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΗΣ	60
3.7. ΤΟ ΜΕΓΑΛΟ ΚΑΦΕΝΕΙΟ	61
3.8. ΜΑΛΛΙΑΡΟΠΟΥΛΕΙΟ ΘΕΑΤΡΟ	62
3.9. ΡΑΔΙΟΦΩΝΙΚΟΣ ΣΤΑΘΜΟΣ ΤΡΙΠΟΛΗΣ.....	67
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	70
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	71
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	83

ΠΙΝΑΚΑΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

Εικόνα 1. Άνω: Δεκεμβριανά. Αγγλικά τανκς εισβάλλουν στα γραφεία του ΕΑΜ.	71
Εικόνα 2. Άνω: Ο Αντιβασιλιάς Αρχιεπίσκοπος Δαμασκηνός με τον στρατηγό Μοντγκόμερυ (Ιούνιος 1946). Κάτω: Επιστροφή Νίκου Ζαχαριάδη στην Ελλάδα (29 Μαΐου 1945).	72
Εικόνα 3. Άνω: Άφιξη εφοδίων ΟΥΝΡΑ στον Πειραιά, 1945. Κάτω: Εκφόρτωση φορτίων γάλακτος της αμερικανικής βοήθειας, 1947	73
Εικόνα 4. Έγγραφο του Εκπροσώπου της Λαϊκής Παιδείας νομού Αχαΐας, το οποίο γνωστοποιεί την έναρξη των μαθημάτων του Λαϊκού Διδασκαλείου.	74
Εικόνα 5. Φύλλο πορείας που εκδόθηκε στα Τρόπαια Γορτυνίας. Η υπογραφή είναι του εκπροσώπου της Λαϊκής Παιδείας Πελοποννήσου και Διευθυντή του Λαϊκού Διδασκαλείου, Πάνου Γεωργόπουλου	74
Εικόνα 6. Σπουδαστές και σπουδάστριες Παιδαγωγικής Ακαδημίας Τριπόλεως 1948. Στη μέση διακρίνεται ο Διευθυντής κ. Α. Τσιρίμπας.....	75
Εικόνα 7. Κατασκηνώσεις ΔΣΕ στην Πελοπόννησο (Γεωργόπουλος και Κινητή - Καθηγητές και ιδρυτικά μέλη του Λαϊκού Διδασκαλείου).....	75
Εικόνα 8. Θεατρική παράσταση από τους σπουδαστές της Ακαδημίας στο έργο «Το κρυφό σχολειό» (25-03-1947)	76
Εικόνα 9. Παιδαγωγική Ακαδημία Τριπόλεως	76
Εικόνες 10 και 11. Διαφημιστικά προγράμματα από παράσταση στον θερινό κινηματογράφο «Απόλλων» τον Αύγουστο 1947	77
Εικόνα 12. Φύλλο από εφημερίδα <i>Αρκαδικός Τύπος</i> που αποθεώνει παράσταση στο Μαλλιαροπούλειο Θέατρο το έτος 1947.....	78
Εικόνα 13. Ο «Μαστροπαρασκευάς» και ο «Μεγαλοπολίτης» Εφημεριδοπώλης. Σχέδια του Θ. Σπυρόπουλου για τις παραστάσεις του στην Τρίπολη.....	79
Εικόνα 14. Πρόσοψη χειμερινού κινηματογράφου «Αύρα».....	79
Εικόνα 15. Πρόσοψη θερινού κινηματογράφου «Έσπερος».....	80
Εικόνα 16. Πτυχίο μαθητή από το Λαϊκό Διδασκαλείο Πελοποννήσου (Πηγή: Γενικά Αρχεία Κράτους Αρκαδίας).....	81
Εικόνα 17. Τηλεγράφημα 1949 αναφερόμενο σε εθνικές εκδηλώσεις της Τρίπολης (Πηγή: Γενικά Αρχεία Κράτους).....	82

ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ

Η συγκεκριμένη διπλωματική εργασία αποτελεί το επιστέγασμα της μεταπτυχιακής φοιτητικής μου πορείας, στο Τμήμα Φιλολογίας του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου. Πρόκειται για μια εργασία έρευνας και καταγραφής των πνευματικών γεγονότων που διαδραματίστηκαν κατά την περίοδο του Εμφυλίου Πολέμου στην Αρκαδία (1946-1949). Στόχος της έρευνας είναι να εξεταστεί κατά πόσο οι συνθήκες της εν λόγω σύγκρουσης επηρέασαν την εκπαίδευση και τον πολιτισμό. Η συγκεκριμένη μελέτη οδηγεί στη βαθύτερη κατανόηση της παρελθούσας αυτής εποχής μέσα από τις περιρρέουσα τότε κοινωνική, οικονομική και πολιτική κατάσταση.

Λέξεις - κλειδιά: Εκπαίδευση, Πολιτισμός, Εμφύλιος Πόλεμος, Τύπος, Τρίπολη, Αρκαδία.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Στο σημείο αυτό, θα ήθελα να ευχαριστήσω πρωτίστως τον επιβλέποντα καθηγητή μου κ. Γιώργο Ανδρειωμένο, για την αμέριστη βοήθειά του στην επιλογή του θέματος της εργασίας. Η υποστήριξη, η καθοδήγηση αλλά και η εμπιστοσύνη του αποτέλεσαν αρωγό στην ευόδωση της προσπάθειάς αυτής. Χάρη στη συμπαράσταση και την φροντίδα του απέκτησα πρόσβαση στη Δημόσια Βιβλιοθήκη Τρίπολης, την περίοδο των περιορισμών από τον κορονοϊό, απ' όπου απέσπασα το κυριότερο υλικό της εργασίας μου. Επιπρόσθετα, ευχαριστώ πολύ τα δύο άλλα μέλη της επιτροπής κκ. Μαρίνα Γρηγοροπούλου και Παναγιώτα Καραβία, για τον χρόνο τον οποίο αφιέρωσαν για να μελετήσουν την εργασία. Θα ήθελα, ακόμη, να εκφράσω τις ευχαριστίες μου, στη Διευθύντρια της Δημόσιας Βιβλιοθήκης Τριπόλεως κ. Π. Τσουραπά για τη βοήθεια της καθώς και την άμεση ανταπόκρισή της. Τέλος, ευχαριστώ τα Γενικά Αρχεία Κράτους (Αρκαδίας), τη Δημόσια Βιβλιοθήκη Δημητσάνας και την Εταιρεία Διάσωσης Ιστορικών Αρχείων Πελοποννήσου – φορείς οι οποίοι συνέβαλαν στην εκπόνηση της εργασίας. Εν κατακλείδι, ευχαριστώ πολύ τα αγαπημένα μου πρόσωπα για την δύναμη και την στήριξη που μου έδωσαν απλόχερα.

*Σμίλειψε πάλι, δάσκαλε, ψυχές!
Κι ό,τι σ' απόμεινε ακόμη στη ζωή σου,
Μην τ' αρνηθείς! Θυσίασέ το ως τη στερνή πνοή σου!
Χτίσ' το παλάτι, δάσκαλε σοφέ!
Κι αν λίγη δύναμη μέσ' το κορμί σου μένει,
Μην κουρασθείς. Είν' η ψυχή σου ατσαλωμένη.
Θέμελα βάλε τώρα πιο βαθειά,
Ο πόλεμος να μη μπορεί να τα γκρεμίσει.
Σκάψε βαθειά. Τί κι' αν πολλοί σ' έχουνε λησμονήσει;
Θα θυμηθούνε κάποτε κι αυτοί
Τα βάρη που κρατάς σαν Άτλαντας στην πλάτη,
Υπομονή! Χτίζε, σοφέ, της κοινωνίας το παλάτι!*

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΕΠΙΛΟΓΗ ΤΟΥ ΘΕΜΑΤΟΣ

Η συγκεκριμένη διπλωματική εργασία εκπονήθηκε στα πλαίσια του μεταπτυχιακού κύκλου σπουδών μου με τίτλο «Αρχαία και Νέα Ελληνική Φιλολογία» με Ειδίκευση στη «Νέα Ελληνική Γλώσσα και Φιλολογία» του Τμήματος Φιλολογίας, του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου. Ως αντικείμενο της εργασίας τέθηκε η διερεύνηση και ανάλυση τόσο της πνευματικής όσο και της πολιτιστικής κίνησης της Τρίπολης κατά τα χρόνια του Εμφυλίου Πολέμου (1946-1949). Τα χρονικά όρια της εμφύλιας σύγκρουσης οριοθετούνται επισήμως από τον Μάρτιο του 1946 έως τον Αύγουστο του 1949 και είχε ως έκβαση την ήττα του Δημοκρατικού Στρατού Ελλάδος, από τις Ελληνικές Κυβερνητικές Δυνάμεις. Οι καταγραφές που αναφέρονται σε όλη την κλίμακα της εργασίας αποτυπώνουν γεγονότα που εκτυλίχθηκαν στον Νομό Αρκαδίας και πιο συγκεκριμένα στην Τρίπολη και στα χωριά του Νομού, τα οποία είχαν έντονη πολιτιστική και εκπαιδευτική δράση. Τα χρόνια του Εμφυλίου η Ελλάδα βρέθηκε σε έναν τραγικό διχασμό, που όμοιος του δεν είχε καταγραφεί από την ίδρυση του Νεοελληνικού κράτους. Με την οικονομική δυσχέρεια που επικρατούσε και οδηγούσε σε ανυπολόγιστες μορφές φτώχειας και γενικότερων κρίσεων, είναι πρόκληση η αναζήτηση πολιτιστικών ψηφιδωτών και μορφών εκπαιδευτικής ανάταξης. Η ιστορική αυτή αναζήτηση επικεντρώνεται στην πραγματικότητα της εποχής σε συνδυασμό με τις κοινωνικές συνιστώσες. Ζητούμενο αποτελεί η ύπαρξη ή μη σχολικών μονάδων, φροντιστηρίων, πανεπιστημιακών δομών, κέντρων ψυχαγωγίας κ.λπ. Αναντίρρητα σημαντική συνιστώσα για την επιλογή του συγκεκριμένου θέματος και την εμβάθυνση σε αυτό, αποτέλεσε ο τόπος καταγωγής μου, ο οποίος είναι η Τρίπολη Αρκαδίας.

ΣΚΟΠΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Σκοπός της παρούσας διπλωματικής εργασίας καθίσταται η αναζήτηση πνευματικής ζωής στην ευρύτερη περιοχή του νομού Αρκαδίας κατά την περίοδο του Εμφυλίου Πολέμου (1946-1949). Πιο συγκεκριμένα, παρά το γεγονός ότι το ιστορικό πλαίσιο της συγκεκριμένης τετραετίας έχει εξαντληθεί βιβλιογραφικά, οι γνώσεις μας σχετικά με τις πολιτιστικές και εκπαιδευτικές δομές, ιδίως στις Αρκαδία, είναι περιορισμένες. Δεν είναι στόχος της μελέτης αυτής η καταγραφή των απωλειών και των συνεπειών

της σύρραξης, αλλά οι αχτίδες φωτός που εμφανίστηκαν σε μια περίοδο που κυριαρχούσε το σκοτάδι. Μείζονα δε συνεισφορά στην ανασύνθεση της εποχής εκείνης είχε στην ανά χείρας έρευνα ο τοπικός εβδομαδιαίος Τύπος.

ΠΗΓΕΣ

Οι πηγές που χρησιμοποιήθηκαν για την άντληση των απαραίτητων πληροφοριών για την εκπόνηση αυτής της εργασίας ποικίλουν. Πρωτίστως μελετήθηκε σχετική ιστορική βιβλιογραφία. Επιπρόσθετα, αναζητήθηκε η συμβολή της τοπικής εφημερίδας *Αλήθεια*, η οποία προσέφερε πολύτιμες πληροφορίες για τα πολιτιστικά και πνευματικά ζητήματα της Αρκαδίας. Η *Αλήθεια της Τριπόλεως* (τίτλος εντύπου), όργανο των Εθνικοφρόνων Ελλήνων (υπότιτλος εντύπου), εκδιδόταν στην Τρίπολη (τόπος έκδοσης εντύπου), σε εβδομαδιαία βάση (συχνότητα εντύπου), από τον Φάνη Τζαβέλλα (εκδότης, ιδιοκτήτης, συντάκτης). Ο Τύπος ανέκαθεν αποτελούσε, πέρα από ενημερωτικό μέσο, ισχυρό πεδίο αποτύπωσης γεγονότων και απόψεων σε ποικίλα επίπεδα. Αναμφισβήτητα, μέσω του Τύπου καθίσταται εφικτή η μελέτη και η αναβίωση της εποχής εκείνης. Εκτός από την πολύτιμη συνεισφορά της Βιβλιοθήκης Τριπόλεως, μέσω της οποίας μελετήθηκε η εβδομαδιαία εφημερίδα *Αλήθεια*, απέσπασα σημαντικό υλικό από τα έγγραφα της τότε Νομαρχίας που υπάρχουν στα Γενικά Αρχεία του Κράτους - Παράρτημα Τρίπολης. Επίσης απαραίτητη βιβλιογραφία μάς παραχωρήθηκε από την Εταιρεία Διάσωσης Ιστορικών Αρχείων Πελοποννήσου.

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Προκειμένου να επιτευχθεί η σύνταξη της εργασίας αυτής πραγματοποιήθηκε βιβλιογραφική αναζήτηση και καταγραφή γεγονότων που αφορούσαν τον Ελληνικό Εμφύλιο Πόλεμο 1946-1949. Πρωτίστως, μελετήθηκε υλικό το οποίο αφορούσε το γενικό ιστορικό πλαίσιο του αδελφοκτόνου πολέμου στην ευρύτερη περιοχή της Ελλάδας. Αποτυπώθηκαν, έτσι, σημαντικά δρώμενα της περιόδου, όπως η Συμφωνία της Βάρκιζας, τα Δεκεμβριανά κτλ. Δευτερευόντως, αναζητήθηκαν πληροφορίες σχετικά με την τότε εκπαίδευση γενικά της Ελλάδας καθώς και ειδικά της Τρίπολης. Εκτός από τις βιβλιογραφικές πηγές, πολύ σημαντικές πληροφορίες αντλήθηκαν από τον τοπικό Τύπο της Τρίπολης και συγκεκριμένα από την εφημερίδα *Αλήθεια*. Το πρωτογενές υλικό βρίσκεται στη Δημόσια Βιβλιοθήκη Τρίπολης και με τη χρήση της

τεχνολογίας φωτογραφήθηκε. Εν συνεχεία, αποδελτιώθηκε το υλικό το οποίο αναφερόταν στην ύπαρξη ή μη εκπαιδευτικών και πολιτιστικών δρωμένων, δομών και φορέων. Ζητούμενο ήταν να αναζητηθεί οποιαδήποτε μορφή πνευματικής δράσης κατά τα έτη 1946-1949 η οποία θα φανέρωνε το συναφές υπόβαθρο του Νομού Αρκαδίας.

ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Η περίοδος του Εμφυλίου Πολέμου αποτελεί μια δακρύβρεχτη ιστορία για τον Ελληνισμό. Μας λείπουν δε πολλές πληροφορίες σχετικά με τον πολιτισμό και την εκπαίδευση της εποχής. Ήταν, άλλωστε, μια περίοδος κατά την οποία κήκαν και καταστράφηκαν πολλά πνευματικά κέντρα αλλά και έγγραφα, ενώ λεηλατήθηκαν σπίτια, θέατρα, μουσεία κ.ά.π. με αποτέλεσμα να χαθούν πολλά βιβλία, εφημερίδες και περιοδικά. Επομένως, οι γνώσεις μας ως προς τον τότε πολιτισμό δεν επαρκούν σε ολοκληρωμένο βαθμό. Παρ' όλα αυτά, υπήρξε εξαντλητική αναζήτηση στους φορείς και στις πηγές που προανέφερα. Η εφημερίδα *Αλήθεια (όργανον των Εθνικοφρόνων Ελλήνων)*, που αποτελεί σημαντική πηγή της έρευνάς μου, ήταν προσκείμενη ιδεολογικά σε έναν συγκεκριμένο χώρο. Επομένως τα όρια της έρευνας περιορίστηκαν και καθορίστηκαν από τη φύση του αρχειακού υλικού, καθώς δεν είχα στη διάθεσή μου αντίστοιχο συναφές υλικό αριστερής ιδεολογικά κατεύθυνσης.

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

Στην εργασία θα αναφερθούν ορισμένες συντομογραφίες που χρησιμοποιούνται την περίοδο εκείνη καθώς και η επεξήγηση ορισμένων αρκτικόλεξων όπως:

Κ.Ε.Σ.: Κυβερνητικός Ελληνικός Στρατός.

Δ.Σ.Ε.: Δημοκρατικός Στρατός Ελλάδος (Στρατός προσκείμενος στο Κ.Κ.Ε. κατά τη διάρκεια του Εμφυλίου Πολέμου 1946-1949).

Ε.Λ.Α.Σ.: Ελληνικός Λαϊκός Απελευθερωτικός Στρατός. (Στρατιωτικό παράρτημα του Εθνικού Απελευθερωτικού Μετώπου (Ε.Α.Μ.) κατά την περίοδο της Κατοχής της Ελλάδος).

Ε.Α.Μ.: Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο. (Αντιστασιακή οργάνωση κατά την περίοδο της Κατοχής).

Συμμοριτοπόλεμος: Η έκφραση αυτή περιγράφει τον Εμφύλιο Πόλεμο μεταξύ των στρατευμάτων της Κυβέρνησης (Ελληνικός Στρατός) και του Δημοκρατικού Στρατού Ελλάδος, σύμφωνα με τη συντηρητική οπτική των πραγμάτων.

Συμμορίτες, Αντάρτες: Χαρακτηρίστηκαν έτσι οι στρατιώτες του Δημοκρατικού Στρατού Ελλάδος από τους αντιπάλους τους. (Πρβλ. πιο πάνω: «Συμμοριτοπόλεμος»).

Κ.Κ.Ε: Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδος.

ΕΜ ΕΛ: Βρετανική Οργάνωση που είχε αναλάβει την περίθαλψη του Ελληνικού Λαού κατά την Απελευθέρωση.

ΟΥΝΡΑ: Οργανισμός Περίθαλψης και Αποκατάστασης των Ηνωμένων Εθνών.

Κ.Δ.Γ.Σ.Ε.: Κεντρικό Διοικητικό και Γνωμοδοτικό Συμβούλιο Εκπαιδείσεως

Π.Ε.Ε.Α: Πολιτική Επιτροπή Εθνικής Απελευθέρωσης.

ΥΕΝΕΔ: Υπηρεσία Ενημερώσεως Ενόπλων Δυνάμεων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

1.1. ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Ο Εμφύλιος Πόλεμος υπήρξε αναντίρρητα μια μείζονος σημασίας τραυματική ιστορία του Ελληνισμού του 20^{ου} αιώνα. Ύστερα από τη δύσκολη περίοδο της Κατοχής, ο Ελληνικός Εμφύλιος έρχεται να δημιουργήσει σχίσματα τα οποία επέφεραν συγκρούσεις και βιαιοπραγίες. Οι εμφύλιοι πόλεμοι είναι αδελφοκτόνοι πόλεμοι όπως αποτυπώθηκε από την Ιστοριογραφία του 19^{ου} αιώνα¹. Οι κοινωνικές και οικονομικές αναταράξεις της παρελθούσας περιόδου οδήγησαν σε ρήξεις, οι οποίες αντί να εξομαλυνθούν μετά την απελευθέρωση έγιναν εντονότερες². Αυτό είχε ως αποτέλεσμα, μεγάλα τμήματα του πληθυσμού τα οποία είχαν προσχωρήσει στο Ε.Α.Μ. κατά την Κατοχική Περίοδο, να αποκτήσουν μια πιο επιθετική στάση προς τους αντιπάλους τους. Τα ρήγματα του παρελθόντος, η υπό διαμόρφωση νεοσύστατη Ελλάδα, ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος κατεύθυναν τον Ελληνικό Εμφύλιο στην πορεία που ακολούθησε, καταδεικνύοντας το πρώτο δείγμα του Ψυχρού Πολέμου. Στο σύνολο των πολιτικών πραγμάτων αποτυπώνεται το επαναστατικό εγχείρημα της Αριστεράς αλλά και η άμεση ανταπόκριση της Δεξιάς παράταξης προς τους επονομασθέντες ως «Συμμορίτες», στα πλαίσια ενός μη συμβιβαστικού περιβάλλοντος. Οι συγκρούσεις έφεραν πάνω από 40.000 νεκρούς και από τις δυο στρατιωτικές πλευρές, αρκετούς εκτελεσμένους, ύστερα από αποφάσεις των Στρατοδικείων καθώς και μεγάλο αριθμό εξόριστων και φυλακισμένων.

1.2. ΔΕΚΕΜΒΡΙΑΝΑ

Με τον όρο Δεκεμβριανά περιγράφονται οι ένοπλες συγκρούσεις που έλαβαν χώρα, κυρίως στην Αθήνα (εξ ου και η χρήση του όρου «μάχη της Αθήνας»), ανάμεσα στις δυνάμεις του Ε.Α.Μ. - Ε.Λ.Α.Σ. και τις Βρετανικές - Κυβερνητικές δυνάμεις (υπό την πρωθυπουργία Γεωργίου Παπανδρέου)³. Αφειτηρία των συγκρούσεων υπήρξε η 3^η Δεκεμβρίου 1944, τη στιγμή που έπεσαν οι πρώτοι πυροβολισμοί της αστυνομίας μπροστά από το μνημείο του Άγνωστου Στρατιώτη εναντίον της διαδήλωσης του

---

¹ Γιώργος Μαργαρίτης, «Ο Εμφύλιος Πόλεμος την εποχή του ολοκληρωτικού πολέμου», στο *Ιστορία του Ελληνικού Εμφυλίου Πολέμου 1946-1949*, τ. 1α., επιμ. Γιάννα Κατσιαμπούρα, Αθήνα, Βιβλιόραμα, 2002, σ. 35.

² Τα Νέα Ιστορία: Έξι Στιγμές του Εικοστού Αιώνα, «Εισαγωγή», στο *Ο Εμφύλιος Πόλεμος 1946-1949*, τ.5., επιμ. Ηλίας Νικολακόπουλος - Ιωάννα Παπαθανασίου, Αθήνα, εφημ. Τα Νέα, 2010, σσ. 9-11.

³ Στάθης Ν. Καλύβας, Νίκος Μαραντζίδης, *Εμφύλια Πάθη 23+2 Ερωτήσεις και Απαντήσεις για τον Εμφύλιο*, Αθήνα, Μεταίχμιο, 2016, σ. 215.

Ε.Α.Μ.⁴ Η διαδήλωση αυτή ήρθε ως απάντηση στο τελεσίγραφο της κυβερνήσεως εθνικής ενότητας για τον αφοπλισμό όλων των αντάρτικων ομάδων και είχε ως αποτέλεσμα τον θάνατο 33 διαδηλωτών αλλά και τον τραυματισμό δεκάδων άλλων. Ο στρατηγός Σκόμπυ προέβη σε διάγγελμα, ενώ παράλληλα ο Τσώρτσιλ απαγόρευσε οποιαδήποτε πολιτική λύση. Ύστερα από αυτή την απόφαση ο Σκόμπυ, την 1^η Δεκεμβρίου, κατέστησε φανερό ότι οι Βρετανικές δυνάμεις και η κυβέρνηση δεν υποχωρούν⁵. Αυτό είχε ως απότοκο την εφαρμογή του σχεδίου για κατάληψη της Αθήνας με κήρυξη γενικής απεργίας με σκοπό να μην παραδοθεί ο οπλισμός στην κρατική εθνοφυλακή. Η μάχη της Αθήνας έληξε με την ήττα του Ε.Λ.Α.Σ. ο οποίος αναγκάστηκε να αποσυρθεί από την πρωτεύουσα στις 5 Ιανουαρίου 1945. Έναν μήνα αργότερα υπογράφηκε η Συμφωνία της Βάρκιζας, η οποία έθετε τους όρους μετάβασης στο μεταπολεμικό πολιτικό καθεστώς.

1.3. Η ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΤΗΣ ΒΑΡΚΙΖΑΣ

Η διάσκεψη της Βάρκιζας ξεκίνησε στην Αθήνα στις 2 Φεβρουαρίου του 1945. Εκπρόσωποι από την πλευρά του Ε.Α.Μ. και του Κ.Κ.Ε. με επικεφαλής τον Γεώργιο Σιάντο, γραμματέα της Κεντρικής Επιτροπής του Κ.Κ.Ε., ήταν ο Ηλίας Τσισιμώκος και ο Δημήτρης Παρτσαλίδης⁶. Στη θέση του στρατιωτικού συμβούλου ήταν ο Στέφανος Σαράφης. Από την άλλη πλευρά επικεφαλής ήταν ο Ιωάννης Σοφιανόπουλος, Υπουργός Εξωτερικών επί της Κυβερνήσεως Πλαστήρα. Ως μέλη τέθηκαν οι Περικλής Ράλλης και Ιωάννης Μακρόπουλος, Υπουργοί Εσωτερικών και Γεωργίας αντίστοιχα. Στρατιωτικός Σύμβουλος ήταν ο Πανσανίας Κατσώτας και ως ειδικός απεσταλμένος του Αντιβασιλέα Δαμασκηνού ο Ιωάννης Γεωργάκης. Η σύνθεση αυτή επέτρεπε στους Βρετανούς να εποπτεύουν χωρίς τον κίνδυνο τυχόν παρατηρήσεων⁷. Οι δυο πλευρές έθιξαν ζητήματα κομβικά, όπως περί αμνηστίας, καθώς και για την αναστολή άρθρων του Συντάγματος. Μέχρι την Βάρκιζα, το κίνημα της Αντίστασης διατηρούσε σε μεγάλο βαθμό την δυναμική του⁸. Το Ε.Α.Μ. εξακολουθούσε να μετέχει στα κοινωνικά και πολιτικά δρώμενα. Η Συμφωνία ανέτρεψε αυτή την πολιτική καθώς πλέον η Αριστερά θα παραγκωνιζόταν σε όλα τα επίπεδα. Τα δε βασικά σημεία της ήταν τα ακόλουθα:

---

⁴ Στο ίδιο, σ. 216.

⁵ Στο ίδιο, σ. 219.

⁶ Γιώργος Μαργαρίτης, «Η Συμφωνία της Βάρκιζας και το νέο σκηνικό», ό.π., σ. 79.

⁷ Στο ίδιο.

⁸ Στο ίδιο.

Άρθρον 1ον: Ελευθερία

«Η Κυβέρνησις θα εξασφαλίση σύμφωνα προς το Σύνταγμα και τας απανταχού καθιερωμένας Δημοκρατικάς Αρχάς, την ελευθέραν εκδήλωσιν των πολιτικών φρονημάτων των πολιτών, καταργούσα πάντα τυχόν προηγούμενον ανελεύθερον Νόμον. Θα εξασφαλίση επίσης την απρόσκοπτον λειτουργίαν των ατομικών ελευθεριών, ως του συνέρχεσθαι, του συνεταιρίζεσθαι και της διά του Τύπου εκφράσεως των στοχασμών. Ειδικώτερον η Κυβέρνησις θα αποκαταστήση πλήρως τας συνδικαλιστικάς ελευθερίας».

Άρθρον 2ον: Άρσις Στρατιωτικού νόμου

«Ο Στρατιωτικός Νόμος θα αρθή ευθύς μετά την υπογραφήν της παρούσης συμφωνίας. Άμα τη άρσει ταύτη, θα τεθή εις εφαρμογήν συντακτική πράξις πανομοιότυπος προς την ΚΔ', διά της οποίας θα επιτρέπεται η αναστολή των εν τη ΚΔ' πράξει αναφερομένων άρθρων του Συντάγματος.

Δια Διατάγματος θα ανασταλή αμέσως καθ' όλην την χώραν η ισχύς των άρθρων 5, 10, 20 και 95 του Συντάγματος. Η αναστολή αυτή θα εξακολουθήση μέχρι συμπληρώσεως του αφοπλισμού και της εγκαταστάσεως Διοικητικών, Δικαστικών και Στρατιωτικών Αρχών καθ' άπασαν την Χώραν.

Όσον αφορά ειδικώτερον το άρθρον 5, τούτο δεν θα ανασταλή εις τας πόλεις Αθηνών και Πειραιώς μετά των προαστίων και συνοικισμών. Ειδικώς όμως διά τους μέχρι σήμερον συλληφθέντας, συνομολογείται ότι δεν ισχύει το άρθρον 5 του Συντάγματος και ότι ούτοι θα απολυθούν εντός του συντομωτέρου δυνατού χρόνου, διδομένων των προς τούτω αναγκαίων διαταγών προς τας αρμοδίας αρχάς.

Οπαδοί του Ε.Α.Μ., ενδεχομένως συλληφθέντες και κρατούμενοι υπό άλλων οργανώσεων, θα αφεθούν ως τάχιστα ελεύθεροι».

Άρθρον 3ον: Αμνηστία

«Αμνηστεύονται τα πολιτικά αδικήματα τα τελεσθέντα από της 3ης Δεκεμβρίου 1944 μέχρι της υπογραφής του παρόντος. Εξαιρούνται της αμνηστίας τα συναφή κοινά αδικήματα κατά της ζωής και της περιουσίας, τα οποία δεν ήσαν απαραίτητως αναγκαία διά την επιτυχίαν του πολιτικού αδικήματος. Ο σχετικός Νόμος θα δημοσιευθή άμα τη υπογραφή της παρούσης συμφωνίας. Εξαιρούνται της αμνηστίας

όσοι, υπόχρεοι εις παράδοσιν όπλων άτε ανήκοντες εις τας Οργανώσεις του Ε.Λ.Α.Σ., της Εθνικής Πολιτοφυλακής και Ε.Λ.Α.Ν., δεν παραδώσουν ταύτα μέχρι της 15 Μαρτίου 1945. Η τελευταία αυτή διάταξις περί εξαιρέσεως εκ της αμνηστίας μετά την διαπίστωσιν ότι ο αφοπλισμός του Ε.Λ.Α.Σ. επραγματοποιήθη, μη έχουσα πλέον δικαιολογητικόν λόγον θα καταργηθή. Εγγυήσεις και λεπτομέρειαι της παρεχομένης αμνηστίας αναγράφονται εις το προσηρτημένον τω παρόντι σχέδιον Νόμου».

Άρθρον 4ον: Όμηροι

«Άπαντες οι πολίται οι συλληφθέντες παρά του Ε.Λ.Α.Σ. ή της Εθνικής Πολιτοφυλακής ή του Ε.Λ.Α.Ν. ανεξαρτήτως ημερομηνίας συλλήψεως, θα αφεθούν αμέσως ελεύθεροι. Όσοι τυχόν κρατούνται με την κατηγορίαν ότι είναι δοσίλογοι ή ένοχοι αδικημάτων, θα παραδοθούν εις την Δικαιοσύνην του Κράτους ίνα δικασθούν υπό των αρμοδίων κατά Νόμον Δικαστηρίων».

Άρθρον 5ον: Εθνικός Στρατός

«Ο Εθνικός Στρατός, πλην των κατ' επάγγελμα αξιωματικών και υπαξιωματικών, θα αποτελήται από οπλίτας των εκάστοτε στρατολογουμένων κλάσεων. Οι ειδικώς εκπαιδευθέντες εις τα νέα όπλα έφεδροι αξιωματικοί, υπαξιωματικοί και οπλίται υπάρχόντων σχηματισμών θα παραμείνουν εν υπηρεσία. Ο Ιερός Λόχος θα παραμείνη ως έχει, εφ' όσον ευρίσκεται υπό τας άμέσους διαταγάς του Συμμαχικού Στρατηγείου, συγχωνευόμενος ευθύς κατόπιν εις τον Ενιαίον Εθνικόν Στρατόν, συμφώνως προς την ανωτέρω τεθείσαν βάσιν. Θα καταβληθή προσπάθεια ίνα επεκταθή η τακτική στρατολογία καθ' άπασαν την Ελλάδα, συμφώνως και προς την τεχνικήν ευχέρειαν και τας παρουσιασθησομένας ανάγκας. Εις τας ήδη υπάρχουσας μονάδας θα προσέλθουν προς κατάταξιν μετά την αποστράτευσιν του Ε.Λ.Α.Σ., οι ανήκοντες εις κληθείσας κλάσεις συμφώνως με το προσηρτημένον πρωτόκολλον. Θα απολυθώσι δε των τάξεων πάντες όσοι κατετάγησαν εις τας υπάρχουσας μονάδας, χωρίς να ανήκωσιν εις τας κληθείσας κλάσεις. Άπαντα τα μόνιμα στελέχη του Εθνικού Στρατού θα κριθώσιν υπό των Συμβουλίων, περί ων υπ' αριθ. 7 Συντακτική Πράξις. Τα πολιτικά και κοινωνικά φρονήματα των στρατευομένων πολιτών θα είναι σεβαστά».

Άρθρον 6ον: Αποστράτευσις

«Άμα τη δημοσιεύσει του παρόντος, αποστρατεύονται αι ένοπλοι δυνάμεις Αντιστάσεως και συγκεκριμένως ο Ε.Λ.Α.Σ, τακτικός και εφεδρικός, το Ε.Λ.Α.Ν. και

η Εθνική Πολιτοφυλακή. Η αποστράτευσις και η παράδοσις των όπλων θέλουσι συντελεσθή κατά τα ειδικώτερον διαλαμβανόμενα εις το πρωτόκολλον το συνταχθέν υπό της Τεχνικής Επιτροπής, όπερ προσαρτάται εις το παρόν δεόντως μονογραφημένον. Το Κράτος θέλει ρυθμίσει τα των επιτάξεων των γενομένων υπό του Ε.Λ.Α.Σ. Τα παρά του Ε.Λ.Α.Σ. επιταχθέντα πράγματα, ζώα, αυτοκίνητα κλπ. άτινα θέλουσι παραδοθή εις το Κράτος, κατά λεπτομερέστερον εκτιθέμενα εις το συνταχθέν πρωτόκολλον, όπερ προσαρτάται τω παρόντι, θέλουσι θεωρηθή ως επιταχθέντα παρά του Ελληνικού Δημοσίου».

Άρθρον 7ον: Εκκαθάρισις Υπαλλήλων

«Η Κυβέρνησις θα προβή δι' Επιτροπών ή Συμβουλίων τα οποία ειδικός Νόμος θέλει ορίση, εις την εκκαθάρισιν των Δημοσίων Υπαλλήλων, Υπαλλήλων Προσώπων Δημοσίου Δικαίου, Δημοτικών και Κοινοτικών τοιούτων και λοιπών υπηρεσιών εξηρημένων εκ του Κράτους, ή επιχορηγούμενων υπ' αυτού. Κριτήρια της εκκαθάρισεως θα είναι η επαγγελματική επάρκεια, ο χαρακτήρας και το ήθος, η συνεργασία μετά του εχθρού και η χρησιμοποίησις του υπαλλήλου ως οργάνου της δικτατορίας. Υπάλληλοι εκ των ανωτέρω προσχωρήσαντες κατά τον χρόνον της κατοχής εις τας δυνάμεις αντιστάσεως επανέρχονται εις τας θέσεις των και θα κριθούν καθ' ον τρόπον και οι άλλοι υπάλληλοι. Τα αυτά ως άνω Συμβούλια θα κρίνωσι τους υπαλλήλους, οι οποίοι συμμετέσχον ή συνείργησαν εις την εκδήλωσιν των γεγονότων από της 3 Δεκεμβρίου 1944 μέχρι της υπογραφής του παρόντος. Τους εκ των τελευταίων τούτων ενεχομένους δύνανται να θέσουν εις διαθεσιμότητα επί τη βάσει των Νόμων, της οριστικής αυτών θέσεως καθορισθησομένης υπό της κυβερνήσεως ήτις θα προέλθη από τας εκλογάς της Συντακτικής Συνελεύσεως. Οι μέχρι τούδε τεθέντες εις διαθεσιμότητα δυνάμει αποφάσεως των Υπουργών θα υποβληθούν υπό την κρίσιν των εν αρχή του παρόντος αναφερομένων Συμβουλίων. Ουδείς υπάλληλος θα διωχθή μόνον διά τα πολιτικά του φρονήματα».

Άρθρον 8ον: Εκκαθάρισις Σωμάτων Ασφαλείας

«Η εκκαθάρισις των Σωμάτων Ασφαλείας, Χωροφυλακής και Αστυνομίας Πόλεων, θα συντελεσθή το ταχύτερον παρ' Ειδικών εκκαθαριστικών Συμβουλίων με τα αυτά ως και οι Δημόσιοι υπάλληλοι κριτήρια. Άπαντες οι αξιωματικοί και οπλίται των εν λόγω Σωμάτων οι εμπύπτοντες εις τας διατάξεις του Νόμου περί αμνηστίας, οίτινες κατά την διάρκειαν της κατοχής προσεχώρησαν εις τας τάξεις του Ε.Λ.Α.Σ., του Ε.Λ.Α.Ν. ή της

Εθνικής Πολιτοφυλακής, θα επανέλθουν εις τας θέσεις των και θα υποβληθούν εις την κρίσιν των εκκαθαριστικών Συμβουλίων, καθ' ον τρόπον και οι λοιποί συνάδελφοι των. Άπαντες οι αξιωματικοί και οι οπλίται των εν λόγω Σωμάτων, οι εγκαταλείψαντες τας θέσεις των από της 3 Δεκεμβρίου 1944 μέχρι της υπογραφής του παρόντος, τίθενται εις διαθεσιμότητα, της οριστικής αυτών θέσεως καθορισθησομένης παρά Συμβουλίων περιών θα αποφασίση η μέλλουσα να προέλθη εκ των εκλογών κυβέρνησις».

Άρθρον 9ον: Δημοψήφισμα και Εκλογαί

«Το ταχύτερον δυνατόν, πάντως δε εντός του τρέχοντος έτους θα διεξαχθή εν πάση ελευθερία και γνησιότητα δημοψήφισμα, το οποίον θα τερματίση οριστικώς το πολιτειακόν ζήτημα, υποτασσομένων πάντων εις την απόφασιν του Λαού. Θα επακολουθήσουν δε ως τάχιστα και εκλογαί Συντακτικής Συνελεύσεως διά την κατάρτισιν του νέου Συντάγματος της Χώρας. Και αι δύο αντιπροσωπείας συμφωνούν, όπως προς έλεγχον της γνησιότητος της εκφράσεως της Λαϊκής θελήσεως παρακληθούν αι Μεγάλαι Σύμμαχοι δυνάμεις και αποστείλουν παρατηρητάς»⁹.

Του παρόντος εγένοντο δύο όμοια, ων το εν έλαβεν η Κυβερνητική αντιπροσωπεία και το έτερον η Αντιπροσωπεία του Ε.Α.Μ.

Εν Αθήναις, εν τω Υπουργείω των Εξωτερικών τη 12 Φεβρουαρίου 1945.

Η αντιπροσωπεία της Ελληνικής Κυβερνήσεως:

Ι. ΣΟΦΙΑΝΟΠΟΥΛΟΣ, Π. ΡΑΛΛΗΣ, Ι. ΜΑΚΡΟΠΟΥΛΟΣ.

Η αντιπροσωπεία της Κεντρικής Επιτροπής του Ε.Α.Μ.:

Γ. ΣΙΑΝΤΟΣ, Δ. ΠΑΡΤΣΑΛΙΔΗΣ, ΗΛ. ΤΣΙΡΙΜΩΚΟΣ.

Ο Γραμματεός της Διασκέψεως:

Γ. ΒΑΡΣΑΜΗΣ

Η Συνθήκη της Βάρκιζας προέβλεπε μεταξύ άλλων τον αφοπλισμό του Ε.Λ.Α.Σ, αμνηστία πολιτικών αδικημάτων, αποκατάσταση πολιτικών ελευθεριών, λύση του πολιτειακού και διενέργεια εκλογών. Το ζητούμενο ήταν η δόμηση μια νέας εξουσίας¹⁰. Κατά τη διάρκεια των Δεκεμβριανών, οι Βρετανοί πρότειναν ένα σχήμα στην πολιτική και κυβερνητική εξουσία, το οποίο θεωρούσαν ότι θα απέδιδε σε μεγάλο βαθμό. Ως αντιβασιλέας ορίσθηκε ο αρχιεπίσκοπος Δαμασκηνός, πρόσωπο το

⁹ Στο ίδιο, σσ. 81-85.

¹⁰ Γιώργος Μαργαρίτης, «Η ανασύσταση των θεσμών», ό.π., σ. 88.

οποίο έλαβε μέρος στα κατοχικά δρώμενα καθώς και τα γεγονότα της Απελευθέρωσης. Ως πρωθυπουργός τοποθετήθηκε ο στρατηγός Νικόλαος Πλαστήρας. Ο τρόπος κυβερνητικής πολιτικής του Πλαστήρα δεν συμβάδιζε με τις προοπτικές των Βρετανών. Τον Απρίλιο του 1945 ο Πλαστήρας έχασε την πρωθυπουργία και τη θέση του ανέλαβε ο Πέτρος Βούλγαρης, απόστρατος ναύαρχος, ο οποίος ηγήθηκε μιας κυβερνήσεως με στόχο την διενέργεια Εκλογών και Δημοψηφίσματος. Κατά την περίοδο της κυβέρνησης Βούλγαρη, οι Βρετανοί κατάφεραν να ασκούν έλεγχο σε πολλούς τομείς, κάτι το οποίο περιέπλεξε τα γεγονότα. Ο ρόλος της Αριστεράς είχε ενισχυθεί σε μεγάλο βαθμό ειδικά μετά τη Βάρκιζα. Ύστερα από την περίοδο της Αντίστασης ενδυναμώθηκαν οι συνδικαλιστικές παρατάξεις και οργανώσεις της Αριστεράς¹¹. Την άνοιξη του 1945, η οργάνωση που είχε αναλάβει την περίθαλψη του Ελληνικού Στρατού στην Ελλάδα, η Εμ Ελ, παραχώρησε τη θέση της στην Ούνρα (οργάνωση των ΗΠΑ). Ο τρόπος με τον οποίο η κυβέρνηση ασκούσε την πολιτική έδειξε να μην ευνοεί ορισμένα κοινωνικά στρώματα ιδίως της επαρχίας τα οποία συσπειρώθηκαν. Έτσι δημιουργήθηκαν τα αγροτικά σωματεία, τα οποία υπήρξαν πεδία αναμέτρησης ανάμεσα στις δυνάμεις της Δεξιάς και της Αριστεράς-Αντίστασης¹².

Το 1945, παραιτήθηκε η κυβέρνηση Κανελλοπούλου και προκηρύχθηκαν εκλογές, με την επέμβαση της Βρετανίας η οποία προσέφερε οικονομική στήριξη στο κράτος υπό τον όρο της διενέργειας εκλογών και της διεξαγωγής δημοψηφίσματος για το Πολιτειακό (την επιστροφή ή όχι του βασιλιά Γεωργίου Β΄ έως τον Μάρτιο του 1948). Η κυβέρνηση Θεμιστοκλή Σοφούλη ανέλαβε να πραγματοποιήσει τις εκλογές. Οι εκλογές του 1946 είναι οι πρώτες ύστερα από περίοδο δέκα ετών. Οι Έλληνες προσήλθαν στις κάλπες υπό την επιτήρηση των ξένων παρατηρητών (Γαλλία, Βρετανία και ΗΠΑ) στις 31 Μαρτίου του 1946. Εκείνη την περίοδο, υπήρξε κύμα διώξεων εναντίον των φιλικά προκείμενων στο ΕΑΜ Ελλήνων ιδίως μετά την Συμφωνία της Βάρκιζας. Το καθεστώς αυτό είναι γνωστό ως «Λευκή Τρομοκρατία» και είχε ως αποτέλεσμα την αποχή του ΚΚΕ από τις εκλογές. Η Δεξιά υποστήριξε ότι η αποχή του ΚΚΕ αποσκοπούσε την απόκρυψη της μικρής τους απήχησης, ωστόσο διώχθηκαν χιλιάδες, καθώς η κυβέρνηση και οι Αρχές εκμεταλλεύτηκαν το γεγονός και κλιμάκωσαν το κλίμα φόβου και τρομοκρατίας που ίσχυε. Από τις εκλογές, με

---

¹¹ Στο ίδιο, σσ. 88-96.

¹² Στο ίδιο, σ. 97.

μεγάλη πλειοψηφία, νικήτρια αναδείχθηκε η Ηνωμένη Παράταξις Εθνικοφρόνων, με βασικό κορμό το Λαϊκό Κόμμα –Τσαλδάρης, Γονατάς, Αλεξανδρής– με 55,1% και 205 έδρες από τις 354. Ακολούθησε η Εθνική Πολιτική Ένωσις –Σ. Βενιζέλος, Γ. Παπανδρέου και Π. Κανελλόπουλος– με 19,3% και 68 έδρες και το κόμμα των Φιλελευθέρων υπό τον Σοφούλη, με 14,4% και 48 έδρες. Η Βουλή ευνοούσε τα βρετανικά και αμερικανικά συμφέροντα. Οι Αρκάδες βουλευτές του 1946: Οι Αρκάδες που αναδείχθηκαν στη Βουλή είναι οι Τσακόπουλος Σπ. (Λαϊκό Κόμμα), Μαρινάκος Ιωάνν. (Λαϊκό Κόμμα), Βαχλιώτης Αθ. (Κόμμα Βενιζελικών Φιλελευθέρων), Μανέτας Θ. (Κόμμα Φιλελευθέρων), Τουρκοβασίλης Θ. (Κόμμα Εθνικοφρόνων), Αποσκίτης Ηλ. (Κόμμα Εθνικοφρόνων), Γιαννόπουλος Δ. (Λαϊκό Κόμμα) και Πετρινός Θ. (Λαϊκό Κόμμα). Τα ερωτήματα του δημοψηφίσματος ήταν τρία: υπέρ της επανόδου, κατά της επανόδου, υπέρ της Αβασίλευτης Δημοκρατίας. Το αποτέλεσμα ήταν 69% να ψηφίσουν υπέρ της επανόδου, 20% λευκά και υπέρ της Αβασίλευτης Δημοκρατίας 11% και θεωρήθηκε διαβλητό. Το Λαϊκό Κόμμα, που είχε κερδίσει τις εκλογές, τάχθηκε υπέρ της επανόδου του Γεωργίου Β΄, ενώ η Εθνική Πολιτική Ένωσις των Γ. Παπανδρέου, Σοφ. Βενιζέλου και Π. Κανελλόπουλου, όπως και οι Φιλελεύθεροι του Θεμιστοκλή Σοφούλη τάχθηκαν υπέρ της Αβασίλευτης Δημοκρατίας. Το ΚΚΕ, το οποίο είχε απόσχει κατά τις εκλογές, συμμετείχε στο δημοψήφισμα, γεγονός που έδειχνε ανοχή ή νομιμοποίηση εκ μέρους του της πολιτικής κατάστασης.

1.4. ΛΕΥΚΗ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ

Η περίοδος που ξεκινά από τη Συμφωνία της Βάρκιζας και μέχρι τις εκλογές του Μαρτίου 1946, χαρακτηρίζεται ως περίοδος της «λευκής τρομοκρατίας». Στόχος της ήταν η αποδυνάμωση του ΕΑΜ μέσα από την εξουδετέρωση των κοινωνικών του ερεισμάτων και η διάλυση των οργανώσεών του. Η κυβέρνηση επεδίωξε να τρομοκρατήσει τους οπαδούς του ΕΑΜ. Ιδιαίτερα στην ύπαιθρο η Εθνοφυλακή αρχικά και η Χωροφυλακή στη συνέχεια, σε συνεργασία με δεξιές παραστρατιωτικές ομάδες, εξαπέλυσε μια εκστρατεία βίας κατά των αριστερών στα χωριά. Στο ίδιο πλαίσιο οργανώθηκε μια τεράστια επιχείρηση συλλήψεων και φυλακίσεων.

Αυτά συμβαίνουν σε μια περίοδο που το ΚΚΕ και το ΕΑΜ προσπαθούν να αναπτύξουν πολιτική δράση στα πλαίσια της νομιμότητας. Παρά το γεγονός ότι κατά τον αποπλισμό του ΕΛΑΣ ένα μεγάλο μέρος του οπλισμού δεν παραδόθηκε, ο κόσμος του ΕΑΜ απείχε από οποιαδήποτε χρήση βίας. Το ΕΑΜ και το ΚΚΕ

σταδιακά πετυχαίνουν να ανασυγκροτήσουν τις οργανώσεις τους στις μεγάλες πόλεις (και ειδικά στα εργατικά σωματεία), αλλά στην επαρχία όπου η τρομοκρατία είναι ανεξέλεγκτη αυτό είναι αδύνατο. Ένας σημαντικός αριθμός διωκόμενων αριστερών καταφεύγει στα βουνά. Ενώ η πολιτική της νομιμότητας αποτελεί σαφή επιλογή για την ηγεσία του ΚΚΕ, πυκνώνουν οι πιέσεις από τη βάση του κόμματος για μια πιο δυναμική στάση. Αυτή η πίεση προέρχεται κυρίως από τις αγροτικές περιοχές και τα χωριά όπου οι αριστεροί υπόκεινται σε συστηματικές διώξεις ενώ ταυτόχρονα ο αποκλεισμός τους από τη διανομή της ξένης βοήθειας τους οδηγεί στην εξαθλίωση. Απηχώντας αυτές τις πιέσεις το ΚΚΕ ήδη από τον Ιούνιο του 1945, αλλά και στο 7ο συνέδριο του ΚΚΕ τον Οκτώβριο του 1945, θα κάνει λόγο για «μαζική λαϊκή αυτοάμυνα» ενάντια στην τρομοκρατία των δεξιών παραστρατιωτικών ομάδων. Το μεγάλο θέμα που εκκρεμούσε ήταν η διεξαγωγή εκλογών (και μετά από αυτές το δημοψήφισμα για την επιστροφή του βασιλιά). Από αυτή την άποψη το θέμα της κυβέρνησης που θα διοργάνωνε τις εκλογές ήταν κρίσιμο. Η παραίτηση της κυβέρνησης του ναυάρχου Πέτρου Βούλγαρη και (μετά από την πάρα πολύ σύντομη θητεία της κυβέρνησης του Παναγιώτη Κανελλόπουλου) ο σχηματισμός στις 22 Νοεμβρίου 1945 κυβέρνησης από τον ηγέτη των Φιλελευθέρων Θεμιστοκλή Σοφούλη ήταν ένα θετικό βήμα, όπως επίσης και ο νόμος για την αποσυμφόρηση των φυλακών τον Δεκέμβριο του 1945, ο οποίος οδήγησε στην αποφυλάκιση πολλών πολιτικών κρατουμένων. Η νέα κυβέρνηση όμως δεν περιελάμβανε μέλη του ΕΑΜ. Εξαιτίας του κλίματος τρομοκρατίας και πόλωσης, το ΚΚΕ θα ζητήσει αναβολή των εκλογών και σχηματισμό νέας κυβέρνησης με συμμετοχή του ΕΑΜ, αιτήματα που θα απορρίψουν κυβέρνηση και Βρετανοί. Σε αυτές συνθήκες αποφασίζεται η αποχή από τις εκλογές της 31 Μαρτίου. Με αυτό τον τρόπο το ΚΚΕ ενέταξε στη γραμμή του τη χρήση στρατιωτικών μέσων και προσανατολίστηκε σε μια διπλή τακτική: νόμιμη-πολιτική και παράνομη-ένοπλη¹³.

1.5. ΤΑΓΜΑΤΑ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ

Τα τάγματα ασφαλείας ήταν παραστρατιωτικές μονάδες οι οποίες δημιουργήθηκαν και αναπτύχθηκαν κατά τα τελευταία χρόνια της Κατοχής με σκοπό να πολεμήσουν έναντι των δυνάμεων ΕΑΜ / ΕΛΑΣ. Οργανώθηκαν και εξοπλίστηκαν με πρωτοβουλία των Γερμανών, με προθυμία πολλών συνεργατών στο σώμα

¹³ «Ο Ελληνικός Εμφύλιος Πόλεμος (1946 1949). Ιστορία και δράση Δημοκρατικού Στρατού Ελλάδας μέσα από τις συλλογές των ΑΣΚΙ» Διαδικτυακή πηγή: http://62.103.28.111/ds/ds_archive.asp (ημερομηνία τελευταίας ανάκτησης: 26/02/2021).

αξιωματικών του παλαιού ελληνικού στρατού. Επικεφαλής της κίνησης αυτής το 1943, τέθηκε η κυβέρνηση Ράλλη με την στήριξη παλαιών βενιζελικών αξιωματικών. Οι Πάγκαλος, Γονατάς, Δερτιλής και άλλοι που ακολουθήθηκαν από πολλούς αξιωματικούς και 25.000 άνδρες. Ο στρατός αυτός συγκρούστηκε σκληρά με τις δυνάμεις του ΕΛΑΣ¹⁴. Μετά τη Συμφωνία της Βάρκιζας και τον αφοπλισμό των εαμικών οργανώσεων στις αρχές του '45, και μέχρι την έναρξη του Εμφυλίου στα μέσα του '46, αρκετά πρώην μέλη των Ταγμάτων Ασφαλείας διακρίθηκαν στην καταδίωξη αριστερών, κομμουνιστών, σε μια περίοδο που έμεινε γνωστή ως «λευκή τρομοκρατία».

---

¹⁴ Γιώργος Μαργαρίτης, «Η πολύμορφη κυβερνητική παράταξη», ό.π., σσ. 216-217.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΔΟΜΕΣ ΤΡΙΠΟΛΗΣ

Στα αντίξοα χρόνια της Κατοχής και του Εμφυλίου πολέμου, τα περισσότερα σχολεία σταμάτησαν να λειτουργούν. Από την Απελευθέρωση έως τη λήξη του Εμφυλίου υπήρχε μια αδράνεια στο εκπαιδευτικό σύστημα. Ωστόσο τα στοιχεία και οι καταγραφές της περιόδου εκείνης εκλείπουν ή έχουν αλλοιωθεί, επομένως δεν είναι σαφής η εκπαιδευτική δομή. Οι δήμοι ήταν αυτοί που προσλάμβαναν τους εκπαιδευτικούς. Κατά τα χρόνια του Εμφυλίου απολύθηκαν πάνω από 5.000 εκπαιδευτικοί, επειδή θεωρούνταν μη κατάλληλοι από την κυβέρνηση. Την περίοδο εκείνη ιδρύθηκε το Κ.Δ.Γ.Σ.Ε. (Κεντρικό Διοικητικό και Γνωμοδοτικό Συμβούλιο Εκπαιδύσεως), που είχε ως στόχο τον έλεγχο των εκπαιδευτικών ως προς την ιδεολογία και τις πολιτικές πεποιθήσεις τους. Σημαντική προσπάθεια αποτέλεσε το σχέδιο της «Λαϊκής Παιδείας», από τις επιτροπές του Ε.Α.Μ. και του Ε.Λ.Α.Σ. Σκοπός αυτού του εγχειρήματος προσδιορίστηκε η πνευματική, ηθική ανύψωση του λαού. Ορίστηκε η δημοτική ως αποκλειστική γλώσσα με καθιέρωση του μονοτονικού. Επίσης οι σχολικές βαθμίδες είχαν καθοριστεί με μια συγκεκριμένη δομή. Ως προς την προσχολική περίοδο (0-6 χρονών), υπήρχαν παιδικοί σταθμοί και νηπιαγωγεία (4-6 ετών), οκτάχρονο δημοτικό, τετράχρονη μέση εκπαίδευση και Ανώτατες Σχολές. Εμπνευστής του εγχειρήματος ήταν ο Δημήτρης Γληνός. Πιο συγκεκριμένα, ήδη από το 1933, υπό την πρωτοβουλία του τότε Υπουργού Τουρκοβασίλη, είχαν συνταχθεί τρία νομοσχέδια για την αντικατάσταση των Διδασκαλείων από τις Παιδαγωγικές Ακαδημίες. Αυτά τα ιδρύματα ήταν πλέον υπεύθυνα για την κατάρτιση των εκπαιδευτικών της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Ιδρύθηκαν έξι Παιδαγωγικές Ακαδημίες κατά το έτος 1933, στις πόλεις της Αθήνας, της Θεσσαλονίκης, τα Ιωάννινα, την Αλεξανδρούπολη, τη Λαμία, την Τρίπολη και το Ηράκλειο. Οι Παιδαγωγικές Ακαδημίες λειτούργησαν έως το 1984. Στις 10 Μαρτίου 1944, ιδρύθηκε η Πολιτική Επιτροπή Εθνικής Απελευθέρωσης (Π.Ε.Ε.Α.) με σκοπό την διοίκηση και οργάνωση της δημόσιας ζωής με ιδιαίτερη έμφαση στον τομέα της εκπαίδευσης.

Αφού καταργήθηκε το «διώνυμο» του Βενιζέλου ανασυστάθηκε η Διδασκαλική Ομοσπονδία, η οποία είχε καταργηθεί επί Μεταξά και η οποία είχε ως

στόχο την αντιμετώπιση κρίσιμων προβλημάτων της Παιδείας¹⁵. Το 1944 ιδρύθηκαν τα πρώτα Παιδαγωγικά Φροντιστήρια με έδρα το Καρπενήσι και την Τύρνα για εκπαίδευση νέων δασκάλων¹⁶. Ύστερα ακολούθησαν το Ερημόκαστρο Θηβών, τα Γρεβενά και τα Λαγκάδια Αρκαδίας. Επίσης, την περίοδο εκείνη έλαβαν χώρα τα πρώτα παιδαγωγικά συνέδρια. Με την αναδημιουργία της Διδασκαλικής Ομοσπονδίας Ελλάδος, οργανώθηκε στο Καρπενήσι μεγάλο παιδαγωγικό συνέδριο, όπου συζητήθηκαν θέματα όπως: η συμμετοχή των δασκάλων στην εθνική αντίσταση, η συνδικαλιστική τους δράση, η κατάσταση των σχολείων και η αποκατάσταση σε ζητήματα διοικητικού και οικονομικού χαρακτήρα στον κλάδο αυτό. Ύστερα από το συνέδριο αυτό και τις λήψεις των αποφάσεων ξεκίνησε η ίδρυση μαθητικών συσσιτίων, η παροχή δωρεάν βιβλίων, η ίδρυση βιβλιοθηκών κλπ. Από το 1947 και έπειτα καθίσταται εφικτή η ανατύπωση σχολικών εγχειριδίων. Με πρωτοβουλία της Π.Ε.Ε.Α. εκδόθηκαν ως αναγνωστικά του δημοτικισμού τα «Αετόπουλα» καθώς και η «Ελεύθερη Ελλάδα» από τους Ρόζα Ιμβριώτη και Μιχάλη Παπαμαύρο¹⁷. Το 1945 εγκρίθηκε στην Αθήνα, από τον τότε Υπουργό Παιδείας Ευάγγελο Παπανούτσο μια απόπειρα αναγνώρισης της Δημοτικής. Δηλαδή, εγκρίθηκε με νομοσχέδιο η χρήση της δημοτικής στην εκπαίδευση¹⁸. Παρά ταύτα, ο αντιβασιλέας Δαμασκηνός αρνήθηκε να υπογράψει και επέστρεψε στο παλαιό προδικτατορικό σχήμα. Υπήρξαν το 1945 και το 1946 συλλογικές προσπάθειες που αποσκοπούσαν στην εκπλήρωση μιας ανοικτής παιδείας χωρίς να υποκύπτει σε ζητήματα πνευματικής σύγχυσης. Η Σχολή Ελευθέρων Σπουδών του Μορφωτικού Συλλόγου Αθηναίων το 1946 ήταν ένα παράδειγμα καθώς επίσης το 1945 ο Ν. Εξαρχόπουλος μίλησε για ιδεολογικά ζητήματα της εκπαίδευσης αφήνοντας ένα κενό παράθυρο προς τις νεωτεριστικές τάσεις¹⁹. Το 1949 ανατέθηκε στον Παπανούτσο η σύνταξη ενός σχεδίου για την εκπαιδευτική αναδιάρθρωση. Αυτό το σχέδιο αποτέλεσε τη βάση των ιδεολογικών τάσεων των παιδαγωγικών αρχών του Εκπαιδευτικού Δημοτικισμού φέροντας σταδιακές φιλελεύθερες μεταρρυθμίσεις. Μια εξ αυτών αποτέλεσε ο Νόμος 54 «Περί διοικήσεως της εκπαιδευσεως» αφού είχαν προηγηθεί τα Δεκεμβριανά και η Συμφωνία της Βάρκιζας. Καταργήθηκε το παλαιό

---

¹⁵ Δήμητρα Κοκκινάκη, *Ιστορική συγκυρία, εκπαιδευτική και δικαστική πραγματικότητα στη Βόρεια και Δυτική Πελοπόννησο την περίοδο 1941-1949 μέσα από αρχειακά (εκπαιδευτικά και δικαστικά έγγραφα)*, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης Πανεπιστημίου Πατρών, σσ. 71-72.

¹⁶ Στο ίδιο, σ. 75.

¹⁷ Στο ίδιο, σ. 83.

¹⁸ Στο ίδιο, σ. 85.

¹⁹ Στο ίδιο, σ. 87.

Εποπτικό Συμβούλιο του 1942, αντ' αυτού συστάθηκε νέο Συμβούλιο το οποίο αποτελείτο από 12 μέλη (δυο αιρετά και 10 τακτικά, ενώ το 1 από αυτά έπρεπε να ανήκει στο διδακτικό προσωπικό της Εκπαίδευσης, με πενταετή προϋπηρεσία σε δημόσια σχολεία και συγγραφικό έργο). Άλλα δύο μέλη θα έπρεπε να είναι ένας φυσικός και ένας μαθηματικός. Οι υπόλοιποι έπρεπε να είναι πτυχιούχοι Φιλοσοφικής ή Θεολογικής Σχολής με προϋπηρεσία στη Δημοτική ή τη Μέση Εκπαίδευση. Η πλειοψηφία των μελών του νέου συμβουλίου ήταν φιλελεύθεροι με αποτέλεσμα η στελέχωση αυτή να αποτελείται από άτομα αστικής διανόησης. Η ανώτερη διοίκηση της εκπαίδευσης την οποία είχε οραματιστεί ο Γ. Παπανδρέου απαρτιζόταν από κεντρικά στελέχη ούτως ώστε να αποστασιοποιούνται αφενός από την Μεταξική ιδεολογία αλλά αφετέρου από την αριστερή διανόηση.

2.1. Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΟΥ ΕΜΦΥΛΙΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Ένα από τα σοβαρότερα προβλήματα στις περιοχές της χώρας μας κατά την περίοδο του Εμφυλίου Πολέμου (1946-1949) ήταν το πρόβλημα της εκπαίδευσης, τόσο της μέσης όσο –και πολύ περισσότερο– της στοιχειώδους. Οι δάσκαλοι ήταν λιγοστοί καθώς είχε μεθοδευτεί η απόλυση χιλιάδων εκπαιδευτικών που είχαν πάρει μέρος στην Εθνική Αντίσταση. Πολλοί από αυτούς εξορίστηκαν στην Μακρόνησο ή σε άλλα μέρη, ενώ μια μεγάλη μερίδα δασκάλων βρίσκονταν κλεισμένοι στις φυλακές. Στην Πελοπόννησο ο Δημοκρατικός Στρατός είχε αρχίσει να επεκτείνει την επιρροή του. Ήδη από τις αρχές του 1948 ήλεγχε ένα σημαντικό μέρος του ορεινού όγκου της, που ξεκινούσε από τον Ερύμανθο, τον Χελμό και τα Ζήρια, περνούσε από το Μαίναλο και τα Αφροδίσια Όρη της Αρκαδίας και κατέληγε στον Πάρωνα και τον Ταΰγετο. Επομένως ολόκληρη αυτή η περιοχή αποτέλεσε ένα από τα μεγάλα τμήματα της Ελεύθερης Ελλάδας με τον κυβερνητικό της αντιπρόσωπο, κάτι αντίστοιχο της θέσης υπουργού καθώς και με εκπροσώπους από όλους τους κλάδους (εσωτερικών, οικονομικών, παιδείας κ.λπ.). Κάθε νομός επίσης είχε τον δικό του διοικητικό μηχανισμό με τις αντίστοιχες υπηρεσίες. Κατά το ίδιο πρότυπο ακολουθούσε και η επαρχία. Σε κάθε χωριό ύστερα από ελεύθερες εκλογές, εκλέχτηκε καινούργια τοπική αυτοδιοίκηση με πρόεδρο και Κοινοτικό Συμβούλιο με σκοπό την επίλυση των τοπικών προβλημάτων. Επαναλειτούργησαν τα Λαϊκά Δικαστήρια, η Λαϊκή ασφάλεια και δημιουργήθηκε η Λαϊκή Πολιτοφυλακή. Στη συνέχεια λειτούργησαν ταχυδρομικές υπηρεσίες και τοποθετήθηκαν τηλεφωνικές γραμμές. Κατά συνέπεια,

τα σχολεία έπρεπε να λειτουργούν κάτω από την επίβλεψη αυτού του κράτους. Οι σχολικές δομές είχαν μείνει χωρίς διδακτικό προσωπικό με αποτέλεσμα την καταδίκη μεγάλης μερίδας παιδιών στον αναλφαβητισμό. Εκπρόσωπος για τη Λαϊκή Παιδεία στην Πελοπόννησο ήταν ο Πάνος Γεωργόπουλος, καθηγητής από την Κερπινή Γορτυνίας. Ο συγκεκριμένος σε συνεργασία με τον κυβερνητικό αντιπρόσωπο Πελοποννήσου Κώστα Μουλόπουλο, τον κυβερνητικό αντιπρόσωπο Αρκαδίας και Ολυμπίας Γιαννάκο Παπαστασινό και με την βοήθεια άλλων πολιτικών στελεχών, προσπάθησαν να επιλύσουν το δύσκολο πρόβλημα επαναλειτουργίας των σχολείων. Προκειμένου να επιτευχθεί αυτό, προχώρησαν στην παραμονή των δασκάλων στη θέση τους και στο «διορισμό» ορισμένων ατόμων οι οποίοι πληρούσαν ορισμένα στοιχειώδη κριτήρια π.χ. απόφοιτοι γυμνασίων, συνταξιούχοι, ακόμη και παπάδες. Ως εκ τούτου αποφασίστηκε η δημιουργία σχολής δασκάλων.

2.2. ΛΑΪΚΗ ΠΑΙΔΕΙΑ

Κατά την περίοδο της Κατοχής και της Αντίστασης, οι εκπαιδευτικές επιτροπές του ΕΑΜ και της ΕΠΟΝ αντίστοιχα με πρωτεργάτη το Δ. Γληνό πρότειναν το σχέδιο περί «Λαϊκής Παιδείας». Προτεραιότητα του σχεδίου αποτέλεσε η προστασία της νέας γενιάς σ' εκπαιδευτικό επίπεδο, με βασική αρχή «ένας Λαός μια Παιδεία». Η μόρφωση δεν θα αποτελούσε προνόμιο μόνο των λίγων, αλλά δικαίωμα κάθε κοινωνικής και οικονομικής τάξης. Αυτό θα ήταν το πρώτιστο μέλημα της Οργανωμένης Λαϊκής Παιδείας, και δεν θα μπορούσε να γίνει αντικείμενο ιδιωτικής εκμετάλλευσης. Βασικός σκοπός της θα ήταν η πνευματική, ηθική και υλική ανύψωση του εργαζόμενου λαού. Μέσω αυτής της πνευματικής διαδικασίας θα παραγόταν πολιτισμός και η πνευματική απελευθέρωση του λαού. Η Λαϊκή Παιδεία απέβλεπε στη συγκρότηση δημιουργικών μαθητών - πολιτών, ικανών να προασπίζονται τα δικαιώματά τους, ως μέλη του κοινωνικού συνόλου. Ταυτόχρονα θα αναδείκνυε τις επιστημονικές - τεχνικές γνώσεις, με στόχο την αξιοποίηση των πλουτοπαραγωγικών δυνάμεων²⁰. Επιπρόσθετα θα τους έφερνε πιο κοντά στην καλή σωματική αγωγή και υγεία. Για την ευόδωση του σχεδίου αυτού απαιτούνταν ορισμένες προϋποθέσεις. Κατ' αρχάς οι δάσκαλοι όφειλαν να έχουν φοιτήσει σε Παιδαγωγικές Ακαδημίες τετραετούς φοίτησης, ενώ οι καθηγητές Μέσης Παιδείας στις Διδακτικές Σχολές του Πανεπιστημίου ή σε ειδικές Ανώτατες Σχολές. Υποχρεωτική ήταν η συμμετοχή σε ετήσια συνέδρια. Όσον αφορά τους μαθητές

---

²⁰ Στο ίδιο, σ. 72.

λήφθηκαν ορισμένα μέτρα, όπως η κατάργηση του τέλους εγγραφής και η χορήγηση δωρεάν βιβλίων, ιματισμού και γραφικής ύλης καθώς και η παροχή συσσιτίου. Επίσης αποφασίστηκε η ίδρυση ορφανοτροφείων, οικοτροφείων και φροντιστηρίων, υπό την επίβλεψη ειδικών, για όσα παιδιά φοιτούσαν μακριά από τον τόπο τους. Κάθε σχολείο θα έπρεπε να έχει γιατρό και νοσοκόμα. Παράλληλα δημιουργήθηκαν παιδικές χαρές, λουτρά, αναρρωτήρια κλπ. Μέγιστος αριθμός μαθητών (αγοριών και κοριτσιών) ήταν 30 μαθητές ανά τάξη²¹. Προϋπόθεση του σχεδίου αποτέλεσε η εισαγωγή της δημοτικής και του μονοτονικού συστήματος σε όλες τις βαθμίδες της Εκπαίδευσης.

2.3. Η ΙΔΡΥΣΗ ΤΟΥ ΛΑΪΚΟΥ ΔΙΔΑΣΚΑΛΕΙΟΥ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

Πρωταρχικός στόχος αυτής της σχολής ήταν η κατάρτιση ενός αριθμού δασκάλων για όσα σχολεία είχαν παραμείνει κλειστά. Κάθε δάσκαλος απόφοιτος του Λαϊκού Διδασκαλείου, θα έπρεπε να συμμετέχει στα πολιτικά κοινά. Η σχολή ονομάστηκε Λαϊκό Διδασκαλείο Πελοποννήσου, αλλά ο κόσμος την ήξερε πιο πολύ σαν «Ακαδημία». Λειτουργήσε σε δυο περιόδους που η κάθε μια είχε διάρκεια περίπου δυο μήνες. Έβγαλε δηλαδή δυο «φουρνιές» δασκάλων. Η πρώτη λειτουργήσε τον Ιούνιο και τον Ιούλιο του 1948 και η δεύτερη από τα μέσα Οκτωβρίου ως τις 21 Δεκεμβρίου του ίδιου χρόνου. Η πρώτη «φουρνιά» των δασκάλων που αποφοίτησε το καλοκαίρι, διορίστηκε σε σχολεία και δίδαξε περίπου ένα τρίμηνο²². Ο χρόνος διδασκαλίας αναγνωρίστηκε αργότερα, από το Υπουργείο Παιδείας της Αθήνας, σαν κανονική εκπαίδευση. Η δεύτερη δεν τα κατάφερε (λόγω της ενάτης μεραρχίας).

2.3.1. ΔΙΔΑΚΤΙΚΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ - ΣΠΟΥΔΑΣΤΕΣ - ΕΔΡΑ ΤΗΣ ΣΧΟΛΗΣ

Διευθυντής του Λαϊκού Διδασκαλείου και ένας από τους καθηγητές του ήταν ο Πάνος Γεωργόπουλος, καθηγητής της γυμναστικής αλλά και πτυχιούχος της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών. Ο ίδιος είχε και την διοικητική ευθύνη της σχολής. Άλλος καθηγητής ήταν ο Γιώργης Κολίντζας, δάσκαλος με καταγωγή από την Βλαχέρνα Αρκαδίας. Δίδασκε από τα σπουδαιότερα μαθήματα της σχολής, που ήταν η Παιδαγωγική και η Διδακτική. Το τρίτο μόνιμο μέλος του διδακτικού προσωπικού ήταν η Γωγώ Μαντά-Παπαϊωάννου, μια νεαρή δασκάλα από την Τρίπολη, η οποία πέρα από την θέση στο Διδασκαλείο ήταν και επιθεωρήτρια των

---

²¹ Στο ίδιο, σσ. 73-74.

²² Δημήτρης Παλαιολογόπουλος, *Το Λαϊκό Διδασκαλείο Πελοποννήσου, Ένα φυτόριο Δασκάλων του ΔΣΕ στην περίοδο του Εμφύλιου 1948*, Αθήνα, Νέα Σκέψη, 1993, σσ. 15-16.

δημοτικών σχολείων του νομού Αρκαδίας. Αυτοί ήταν οι μόνιμοι καθηγητές και στις δυο περιόδους. Σαφέστατα υπήρξαν και έκτακτοι καθηγητές.

Στην πρώτη περίοδο δίδαξαν ο καθηγητής Ανδρέας Μερκεούλιας, ο οποίος λίγο αργότερα μαζί με άλλους ανέλαβε να λειτουργήσει το Γυμνάσιο των Τροπαίων (το εξατάξιο Γυμνάσιο των Τροπαίων λειτούργησε το 1948 με ευθύνη των εκπροσώπων της Λαϊκής Παιδείας), καθώς και ο δημοσιογράφος Αντώνης Δημόπουλος υπεύθυνος διαφωτιστής της Πελοποννήσου καθώς και για την εφημερίδα «*Ο ΜΟΡΗΑΣ*». Οι σπουδαστές του Λαϊκού Διδασκαλείου προέρχονταν από τις επαρχίες της κεντρικής και βόρειας Πελοποννήσου. Πολλοί κατάγονταν από χωριά της Αρκαδίας, ήταν όμως αρκετοί από την επαρχία των Καλαβρύτων, από την Ολυμπία κ.λπ. Επί το πλείστον ήταν νεαροί μαθητές των τελευταίων τάξεων του Γυμνασίου. Ήταν όμως και κάποιοι μεγαλύτεροι σε ηλικία άνθρωποι (άνω των σαράντα) οι οποίοι ενθουσιάζονταν στην ιδέα να διδάξουν παιδιά. Ως έδρα της σχολής είχε οριστεί η Κοντοβάζαινα, όμως δεν ήταν μόνιμη²³. Λειτούργησε επίσης στα χωριά της Γορτυνίας όπως η Βάγλια, το Μοναστηράκι, το Καλιάνι, το Σπάθαρι, η Δόξα, το Βυζίκι και προπάντων τα Τρόπαια.

2.3.2 ΜΑΘΗΜΑΤΑ - ΤΡΟΠΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

Η κατάρτιση ενός νέου δασκάλου ήταν ένα δύσκολο εγχείρημα για διττό λόγο. Πρώτον το διδακτικό προσωπικό καθώς και τα διδακτικά μέσα υστερούσαν ορισμένες φορές. Δευτερευόντως οι ίδιοι οι σπουδαστές είχαν αρκετά κενά στις γνώσεις τους. Αυτό έρχεται ως αποτέλεσμα από την περίοδο της κατοχής και της τρομοκρατίας, περίοδοι που είχαν φοιτήσει οι σπουδαστές στα γυμνάσια. Τα πιο σημαντικά μαθήματα του Διδασκαλείου ήταν η Παιδαγωγική και η Διδακτική²⁴. Και τα δυο αυτά μαθήματα διδάσκονταν από τον Γιώργο Κολίντζα. Ο συγκεκριμένος διάβαζε πολύ, κρατούσε σημειώσεις, αποδελτίωνε και είχε ως στόχο την κατανόηση από τον τελευταίο σπουδαστή. Δεν ήταν σύμφωνος με τις αυταρχικές μεθόδους διδασκαλίας που επικρατούσαν την τότε περίοδο. «*Χέρι που σηκώνεται να χτυπήσει παιδί πρέπει να κόβεται*»²⁵. Ήταν υπέρμαχος του διαλόγου. Η δημοκρατική αυτή ατμόσφαιρα, βοηθούσε στην «αυτενέργεια» του μαθητή όπως την ονόμαζε. Ήθελε δηλαδή η γνώση να κατακτάται από τον μαθητή όσο γίνεται περισσότερο και

---

²³ Στο ίδιο, σσ. 17-20.

²⁴ Στο ίδιο, σ. 22.

²⁵ Στο ίδιο.

λιγότερο να δίνεται από τον δάσκαλο. Πίστευε επίσης στην αποτελεσματικότητα του ομαδικού πνεύματος. Άλλο μάθημα που δίδασκε ο Γ. Κολίντζας ήταν η Ψυχολογία. Από σημειώσεις που διασώθηκαν από το συγκεκριμένο μάθημα διατίθενται τα παρακάτω δυο παραθέματα:

«... Η θέληση του ξεχωριστού ανθρώπου, θα πρέπει να ενώνεται με τη θέληση της μάζας. Όμως συχνά η ανώτερη θέληση έρχεται σε προσωρινή σύγκρουση με τη θέληση της μάζας, οπότε δεν πρέπει να υποχωρεί αλλά ν' ανεβάζει τη θέληση της μάζας στο δικό της επίπεδο...».

«...Το ανώτερο συναίσθημα είναι το καθήκον απέναντι των πεποιθήσεων, όταν μάλιστα οι πεποιθήσεις είναι λαϊκές - προοδευτικές ...».

Το μάθημα της Ιστορίας διδασκόταν από τη Γωγώ Παπαϊωάννου, και ήταν κατά κύριο λόγο η Νεοελληνική Ιστορία. Στο συγκεκριμένο μάθημα χρησιμοποιούνταν το εγχειρίδιο του Γιάννη Ζεύγου, *Σύντομη μελέτη της Νεοελληνικής Ιστορίας*. Άλλο μάθημα του Λαϊκού Διδασκαλείου ήταν η Φιλοσοφία. Βασικός στόχος αυτού του μαθήματος ήταν η όσο το δυνατόν μεγαλύτερη μύηση των σπουδαστών στο διαλεκτικό υλισμό που είναι η βάση της μαρξιστικής θεωρίας. Υπήρχαν προβληματισμοί ιδιαίτερα στα ζητήματα γύρω από την ύπαρξη του Θεού, της ψυχής, της δημιουργίας του σύμπαντος κ.λπ. Ένα άλλο πολύ ενδιαφέρον μάθημα ήταν τα Λαϊκοδημοκρατικά Προβλήματα. Αυτό το μάθημα είχε τη μορφή εισήγησης από ένα ή περισσότερους σπουδαστές με ερωταπαντήσεις από την πλευρά των υπόλοιπων σπουδαστών. Εγχειρίδιο του συγκεκριμένου μαθήματος ήταν η σειρά του περιοδικού *Ανταίος* του Δημήτρη Μπάτση (εκτελέστηκε μαζί με τον Νίκο Μπελογιάννη)²⁶. Μεγάλη έμφαση επίσης δινόταν στον προγραμματισμό παραγωγής ηλεκτρισμού ως βασικό στοιχείο της εκβιομηχάνισης. Στην περιοχή βρισκόταν ο ποταμός Λάδωνας, όπου παλιά είχε συζητηθεί η παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από τις υδατοπτώσεις του, ενώ δεν ήταν λίγες οι φορές που οι σπουδαστές επισκέφτηκαν το συγκεκριμένο χώρο για περαιτέρω μελέτη της εργοστασιακής αυτής κατασκευής.

Άλλα δυο πολύ σημαντικά μαθήματα ήταν η Υγιεινή και τα Κατασκηνωτικά. Το πρώτο θεωρήθηκε πάρα πολύ σημαντικό λόγω των μεταδοτικών ασθενειών της περιόδου αλλά και για την αντιμετώπιση εκτάκτων περιστατικών. Την περίοδο εκείνη οι συνθήκες υγιεινής ήταν δύσκολες ενώ οι γιατροί στις περιοχές αυτές εξέλιπαν. Οι

---

²⁶ Στο ίδιο, σσ. 23-24.

κατασκηνώσεις ήταν μια πολύ καλή λύση για τα παιδιά εκείνη την εποχή. Την χρονιά εκείνη λειτούργησαν για πρώτη φορά στη Γορτυνία οι πρώτες κατασκηνώσεις του Λαϊκού κράτους. Οι κατασκηνώσεις του Δημοκρατικού Στρατού στην Πελοπόννησο λειτούργησαν στην Κοντοβάζαινα Αρκαδίας, σε δύο περιόδους των 22 ημερών η καθεμία (Ιούλιος - Αύγουστος 1948) και φιλοξένησαν παιδιά 7-13 ετών. Στα προγράμματα αυτά συμμετείχαν παιδιά από όλα τα δημοτικά σχολεία των ελεύθερων περιοχών, για να περάσουν το καλοκαίρι και να αναπαυθούν από τα μαθήματά τους. Υπεύθυνη των παιδικών εξοχών ήταν η Κούλα Κιντή, δασκάλα από τα Τρόπαια Αρκαδίας, ενώ το όλο εγχείρημα επέβλεπε ο Πάνος Γεωργόπουλος, επίτροπος για τη Λαϊκή Παιδεία στην Πελοπόννησο και διευθυντής του Λαϊκού Διδασκαλείου. Μάλιστα, στο πρόγραμμα σπουδών του Λαϊκού Διδασκαλείου υπήρχε ειδικό μάθημα για τις παιδικές κατασκηνώσεις, τα «κατασκηνωτικά». Για τους παιδαγωγούς του Δ.Σ.Ε. τα κατασκηνωτικά συστήματα θεωρούνται απαραίτητο συμπλήρωμα της υγιούς κοινωνικοποίησης των παιδιών, καθώς η διαπαιδαγώγησή τους σε ένα διαφορετικό περιβάλλον επικεντρώνονται στο παιδί και στην ανάπτυξη όλων των δεξιοτήτων του. Στα παιδιά που παραθέριζαν, παρέχονταν ύπνος, καλό και άφθονο φαγητό. Στην εφημερίδα του Γενικού Αρχηγείου του Δ.Σ.Ε. αναφέρεται, ότι η υγεία των παιδιών βελτιώθηκε αισθητά και το σωματικό τους βάρος αυξήθηκε από μισή ως τρεις οκάδες για το καθένα. Τα παιδιά ήταν οργανωμένα σε τρεις ή τέσσερις ομάδες με επικεφαλής τους ένα παιδαγωγό-ομαδάρχη. Επίσης τελούνταν μαθήματα Τεχνικών, Ωδικής και Γυμναστικής. Μέσα στο διδακτικό πρόγραμμα υπήρχε και μια ώρα την εβδομάδα ελεύθερο φροντιστήριο. Ήταν διαλέξεις που γίνονταν από διανοούμενους του Δημοκρατικού Στρατού πάνω σε διάφορα ζητήματα.

Όπως και σήμερα, οι σπουδαστές μετά το πέρας των μαθημάτων έκαναν την απαραίτητη πρακτική εφαρμογή πάνω σε αυτά. Η υποδειγματική διδασκαλία ήταν μάθημα στο οποίο ο εκάστοτε υποψήφιος δάσκαλος προετοιμαζόταν καταλλήλως υπό τις νουθεσίες των επαιόντων. Κατά την ώρα της παράδοσης, εκτός από τον καθηγητή παρακολουθούσαν και οι υπόλοιποι σπουδαστές. Οι διδασκαλίες αυτές γίνονταν συνήθως πρωινές ώρες και το απόγευμα ακολουθούσε κριτική της διδασκαλίας με επισήμανση και διόρθωση τυχόν λαθών.

Σύμφωνα με τον κανονισμό της σχολής κάθε σπουδαστής έπρεπε να κάνει μία υποδειγματική διδασκαλία για κάθε μάθημα. Το καθημερινό πρόγραμμα της σχολής ήταν σταθερό και τυπικό. Ώρα έξι το πρωί είχε εγερτήριο, στη συνέχεια ακολουθούσε

γυμναστική, έπαρση της σημαίας και τέλος πρωινό ρόφημα. Στις οκτώ η ώρα ξεκινούσαν τα μαθήματα²⁷. Στις δυο το μεσημέρι γινόταν δίωρη παύση για φαγητό και μελέτη και ύστερα συνεχίζονταν τα μαθήματα έως τις οκτώ το βράδυ. Οι υπόλοιπες ώρες αφιερώνονταν στην ξεκούραση την μελέτη, στην αυτομόρφωση, την ελεύθερη συζήτηση αλλά και την ψυχαγωγία.

2.3.3. ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΕΙΟΥ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

Ως προς τη συγκρότηση της εσωτερικής ζωής της σχολής, υπήρχαν διμοιρίες. Η διμοιρία χωριζόταν σε τρεις ομάδες που κάθε μια είχε τον ομαδάρχη της. Κατά την δεύτερη περίοδο υπήρχε και μια τέταρτη ομάδα διμοιριών αποτελούμενες από τις σπουδάστριες. Επίσης κάθε τμήμα είχε και την επιμελητεία του. Σοβαρή προσπάθεια καταβαλλόταν για τη μόρφωση των σπουδαστών. Η βιβλιοθήκη διέθετε εύρος βιβλίων για τους φοιτητές. Οι καθηγητές στα μαθήματα δίδασκαν τους σπουδαστές για το πώς διαβάζεται ένα βιβλίο αλλά και πώς αποδελτιώνεται. Πολύ συχνά διοργανώνονταν εύθυμες βραδιές, με τραγούδια δημοτικών τραγουδιών, με μικρά σκετσάκια τα οποία ήταν γραμμένα από τους ίδιους τους μαθητές, καθώς και απαγγελίες ανέκδοτων ποιημάτων²⁸. Στην πρώτη περίοδο η σχολή έβγαλε και εφημερίδα, χειρόγραφη μεν αλλά αρκετά εμφανίσιμη και με πλούσια ύλη δε. Αναπόσπαστο κομμάτι της σχολής αποτελούσαν οι συνεχείς μετακινήσεις της. Οι μετακινήσεις αυτές οφείλονταν στον φόβο για ξαφνική επιδρομή ή επιχείρηση του Στρατού. Κάθε σπουδαστής είχε σε ετοιμότητα τα προσωπικά του αντικείμενα. Οι μετακινήσεις συνήθως γίνονταν την ημέρα, όμως πολλές φορές κρινόταν αναγκαία μια βραδινή διαφυγή.

2.3.4. ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΑ ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΕΙΟΥ

Την περίοδο εκείνη πραγματοποιήθηκε Παναρκαδικό Διδασκαλικό Συνέδριο με σκοπό την βελτίωση της λαϊκής παιδείας στις ανταρτοκρατούμενες περιοχές. Το συνέδριο έγινε στις 28 και 29 Νοεμβρίου στη Βάχλια Αρκαδίας²⁹. Πήραν μέρος περίπου είκοσι δάσκαλοι από διάφορα χωριά της Αρκαδίας. Οι προβληματισμοί του συνεδρίου αφορούσαν εκπαιδευτικά προβλήματα της περιοχής τόσο θεωρητικό αλλά και πρακτικό επίπεδο. Μερικά από τα ζητήματα που συζητήθηκαν ήταν: Το νέο αναλυτικό πρόγραμμα, Πώς πρέπει να διδάσκονται τα μαθήματα - αλλαγή μεθόδων διδασκαλίας, Πώς πρέπει να οργανωθεί ένα σύγχρονο λαϊκό σχολείο κλπ. Εκεί

²⁷ Στο ίδιο, σσ. 24-28.

²⁸ Στο ίδιο, σ. 33.

²⁹ Στο ίδιο, σ. 40.

γνωστοποιήθηκε και η απόφαση των δασκάλων της ελεύθερης περιοχής της Πελοποννήσου να καλέσουν σε άμιλλα τους δασκάλους της ελεύθερης περιοχής της Βόρειας Θεσσαλίας. Τα πολιτικά δρώμενα που ακολούθησαν αποτέλεσαν τροχοπέδη σε αυτό τον ευγενή συναγωνισμό ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς.

2.4. Η ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΤΡΙΠΟΛΕΩΣ

Η Παιδαγωγική Ακαδημία Τριπόλεως, ιδρύθηκε το έτος 1934 και συνέχισε το έργο του Διδασκαλείου Τριπόλεως, το οποίο είχε στο μεταξύ καταργηθεί. Η Ελλάδα κατά την περίοδο εκείνη βίωνε συνταρακτικά γεγονότα τόσο σε πολεμικό επίπεδο αλλά και σε επιστημονικές και κοινωνικές προόδους. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα το ίδρυμα αυτό να επηρεαστεί από τις επιδράσεις αυτών των γεγονότων και να λάβει ανάλογες θέσεις.

Κατά την περίοδο 1934-1970 ίσχυαν στην χώρα μας α) το σύστημα της βασιλευόμενης δημοκρατίας (1935-1936) με βασιλιά τον Γεώργιο Β΄, β) το καθεστώς της 4^{ης} Αυγούστου με Βασιλιά τον Γεώργιο Β΄ και κυβερνήτη τον Ι. Μεταξά (1936-1941), το πολιτικό σύστημα των κατοχικών κυβερνήσεων της Ελλάδας και της βασιλευόμενης δημοκρατίας του άνευ εδάφους ελληνικού κράτους με Βασιλιά Γεώργιο Β΄, γ) το σύστημα βασιλευόμενης δημοκρατίας με βασιλιά τον Γεώργιο Β΄ (1946-1947), τον Βασιλιά Παύλο (1947-1964), και τον Βασιλιά Κωνσταντίνο (1964-1973) καθώς και το καθεστώς της 21^{ης} Απριλίου³⁰. Τα δικαιώματα και τα καθήκοντα των Ελλήνων πολιτών ρυθμίστηκαν από τα Συντάγματα του 1911, του 1952 και του 1968. Πολλά εθνικά γεγονότα είχαν λάβει χώρα ξεκινώντας από την συνθήκη φιλίας της Ελλάδας με την Τουρκία (1938) έως το Δεκεμβριανό κίνημα και την άφιξη του Τσώρτσιλ στην Αθήνα (1945). Οι Έλληνες διαιρούνται, υπογράφεται η Συμφωνία της Βάρκιζας και οι Ελληνικές κυβερνήσεις βρίσκονται σε αλλεπάλληλες διαδοχές (1945). Ξεκινούν οι επιθέσεις των επονομασθέντων «Συμμοριτών», επανέρχεται ο Βασιλιάς Γεώργιος Β΄, παραχωρούνται τα Δωδεκάνησα στην Ελλάδα, εφαρμόζεται το δόγμα «Τρούμαν», πεθαίνει ο Γεώργιος Β΄, ανέρχεται στον θρόνο ο Παύλος (1946-1947). Ανασηματίζονται οι κυβερνήσεις, εντείνεται ο Εμφύλιος, αναλαμβάνει την αρχιστρατηγία ο Αλ. Παπάγος και ο διαμάχη λήγει με ήττα του ΔΣΕ (1948-1949). Όλα αυτά μέχρι και την ψήφιση του νέου Συντάγματος το 1952.

---

³⁰ Κων. Κίτσος και Χαρ. Μαρινόπουλος, *Ιστορία του Διδασκαλείου Πελοποννήσου και της Παιδαγωγικής Ακαδημίας Τριπόλεως (1880-1970)*, Αθήνα, Παλλάδιον, 1970, σ. 111.

Τα εκπαιδευτικά πράγματα της χώρας ύστερα από το έτος 1934 χρήζουν ιδιαίτερης προσοχής. Κατά το έτος 1935 στη δημοτική εκπαίδευση ισχύει ο Νόμος 43/49 του έτους 1929, σύμφωνα με τον οποίο η φοίτηση ορίζεται εξαιτής υποχρεωτική. Κατά το έτος 1937, η εκπαίδευση παραμένει εξαιτής υποχρεωτική και οι μαθητές δύνανται να φοιτήσουν για τέσσερα χρόνια στο δημοτικό σχολείο και να συνεχίσουν την φοίτηση στο οκτατάξιο γυμνάσιο. Μετέπειτα, η φοίτηση ορίζεται εξαιτής υποχρεωτική στο δημοτικό σχολείο, εφόσον και τα γυμνάσια επανακτούν τον εξαετή κύκλο σπουδών, έχοντας καταργηθεί τα οκτατάξια σχολεία μέσης εκπαίδευσης. Το σύστημα της εξαετούς φοίτησης στο δημοτικό σχολείο ισχύει έκτοτε έως σήμερα. Στην μέση εκπαίδευση, ισχύει το σύστημα του εξαετούς Γυμνασίου. διά του Α.Ν. 770/1937 καθιερώνονται τα οκτατάξια Γυμνάσια και Πρακτικά Λύκεια και τα πεντατάξια Αστικά Σχολεία. Κατά το έτος 1939, διά του Α.Ν. 1939 και αργότερα διά του Ν.Δ. 39/71/1959 επανέρχονται τα σχολεία Μέσης Εκπαίδευσης στον τύπο του εξαταξίου Γυμνασίου. Οι επιστήμες της αγωγής διδάσκονταν συστηματικά στα Πανεπιστήμια Αθηνών και Θεσσαλονίκης, και όσον αφορά τη μετεκπαίδευση διδασκάλων, στο Διδασκαλείο Μέσης Εκπαίδευσης και στις Παιδαγωγικές Ακαδημίες.

2.4.1. Η ΙΔΡΥΣΗ ΤΗΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΤΡΙΠΟΛΕΩΣ

Μετά την κατάργηση των Διδασκαλείων, ιδρύονται σύμφωνα με το νόμο (5802/1933, ΦΕΚ 286/29-0-1933), οι Παιδαγωγικές Ακαδημίες, μεταξύ των οποίων και η Παιδαγωγική Ακαδημία Τριπόλεως. Οι λόγοι κυρίως κοινωνικοί (αξίωση του λαού να ανέλθει πνευματικά μέσω της επιστημονικής μόρφωσης των διδασκάλων), ηθικο-ψυχολογικοί και παιδαγωγικοί - μορφωτικοί, επέβαλαν την εποχή εκείνη την αλλαγή του συστήματος μορφώσεως των διδασκάλων και την καθιέρωση της διετούς ειδικής παιδαγωγικής μορφώσεως αποφοίτων Γυμνασίου. Τους λόγους αυτούς υποστήριξε στην εισηγητική του έκθεση ο τότε Υπουργός Παιδείας Θ. Τουρκοβασίλης³¹. Το σύστημα αυτό οργάνωσε ολοκληρωτικά ο Γ. Παλαιολόγος, Γεν. Διευθυντής της Μαρασλείου Παιδαγωγικής Ακαδημίας. Ο δε Νόμος 5802/ΦΕΚ 286/29-9-1933, «περί ιδρύσεως Παιδαγωγικών Ακαδημιών», είχε σχετικώς, μεταξύ άλλων, τις ακόλουθες προβλέψεις:

«Έχοντες υπ' όψει το άρθρον 75 του Συντάγματος, εκδίδομεν τον επόμενον Νόμον, ψηφισθέντα υπό της Βουλής και της Γερουσίας».

³¹ Στο ίδιο, σσ. 117-118.

«Άρθρον 1

Η μόρφωσις των δημοδιδασκάλων, αμφοτέρων των φύλων, ορίζεται ως έπεται: Η μεν γενική συντελείται εις το γυμνάσιον ή το πρακτικόν λύκειον, η δε επαγγελματική εις διταξίους Παιδαγωγικάς Ακαδημίας».

«Άρθρον 2.

Παιδαγωγικαί Ακαδημιαί αμφοτέρων η εκατέρων των φύλλων, ιδρύονται μέχρις εζ κατ' ανώτατον όριον».

«Άρθρον 11.

Η λειτουργία των Παιδαγωγικών Ακαδημιών άρχεται από του σχολ. έτους 1934-35. Εντός διμήνου από της δημοσιεύσεως του παρόντος θέλουσιν ορισθή διά Π. Δ/τος, προτάσει του Υπουργού της Παιδείας, ο αριθμός και η έδρα των Παιδαγωγικών Ακαδημιών. (Υπουργός Παιδείας Θ. Τουρκοβασίλης)».

2.4.2. ΤΟ ΔΙΔΑΚΤΗΡΙΟ

Η Παιδαγωγική Ακαδημία στεγάστηκε στο παλαιό διδακτήριο του καταργηθέντος Διδασκαλείου Τριπόλεως και συνέχισε το διδακτικό έργο του. Η δομή του ιδρύματος περιλάμβανε στο υπόγειο αίθουσα εστιατορίου και στον πρώτο όροφο περιλάμβανε τρεις αίθουσες διδασκαλίας, οι οποίες χρησιμοποιούνταν από τα Πρότυπα Δημοτικά Σχολεία. Στον δεύτερο όροφο υπήρχαν δυο αίθουσες διδασκαλίας για τους σπουδαστές καθώς και το Γραφείο Διεύθυνσης της Ακαδημίας. Κατά τη διάρκεια της Ιταλο-Γερμανικής Κατοχής, η Ακαδημία στεγάσθηκε στην οικία Βαφιοπούλου στην οδό Νικηταρά³².

ΤΟ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟ ΚΑΙ ΒΟΗΘΗΤΙΚΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ 1944-1949:

Αντώνιος Τσιρίμπας, Διευθυντής: (08-01-44 – 09-09-1950)

Μ. Αγγελόπουλος (καθηγητής Παιδαγωγικών 1945, 1962-1965)

Γ. Πολυχρονόπουλος (καθηγητής Φυσικών 1935-1959)

---

³² Στο ίδιο, σ. 119.

- Γ. Κούτας (καθηγητής Γεωπονικών 1948-1949)
- Α. Μπίκος (καθηγητής Γυμναστικής 1946-1964)
- Θ. Κόκκινος (καθηγητής Τεχνικών 1940-1948)
- Μ. Παπασταθόπουλος (καθηγητής Μουσικής 1939-1955)
- Η. Παπαδημητρίου (καθηγήτρια Υγιεινής 1946- ...)
- Ε. Ρέππας (καθηγητής Φιλολογικών 1939, 1946-47)
- Γ. Γιωτόπουλος (καθηγητής Φιλολογικών 1946-1961)
- Αρ. Προκοπέας (καθηγητής Φιλολογικών 1944-1945, 1947-1948)
- Β. Κατσίγιαννης (καθηγητής Φιλολογικών 1947-1948)
- Α. Καλογερόπουλος (καθηγητής Φιλολογικών 1945, 1949)
- Ι. Παρασκευόπουλος (καθηγητής Θεολογίας 1938-1952)
- Α. Καλτεζιώτης (καθηγητής Ξένων Γλωσσών 1945-1961)

2.4.3. Η ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ

Η Παιδαγωγική Ακαδημία Τρίπολης, όπως και οι υπόλοιπες Παιδαγωγικές Ακαδημίες της χώρας, λειτούργησε καταρχάς ως σχολή διετούς κύκλου, αποτελούμενη από σαράντα σπουδαστές κάθε έτος (τα 2/3 της σχολής αποτελούνταν από σπουδαστές και το 1/3 από σπουδάστριες). Οι εισακτέοι ήταν τελειόφοιτοι Γυμνασίου ή πρακτικού Λυκείου και ύστερα από την υποβολή της σε εξετάσεις έπρεπε να είναι άρτιοι στην υγεία τους. Τα διδασκόμενα μαθήματα, βάσει των διατάξεων του Ν. 58/02/1933, του διατάγματος της 29-09-1934 (ΦΕΚ 82) και του Ν. 953/ΦΕΚ 469/19-11-1937, ήταν τα εξής:

Α) Παιδαγωγικά: Γεν. Παιδαγωγική, Γεν Διδακτική, Ειδική Διδακτική, Ιστορία της Παιδαγωγικής, Σχολική Νομοθεσία, Διδακτικές ασκήσεις και ασκήσεις στρατιωτικής εκπαίδευσης.

Β) Ψυχολογικά: Γενική Ψυχολογία, ψυχολογία παιδιού-εφήβου, ψυχολογία ατομικών διαφορών μέσω εφαρμογών.

Γ) Φιλοσοφικά: Εισαγωγή στη φιλοσοφία, στοιχεία ηθικής, αισθητικής και γνωσιολογίας, Στοιχεία δημοσίου Δικαίου, πολιτικής οικονομίας και κοινωνιολογίας.

Δ) Υγιεινή: Σωματολογία παιδιού- εφήβου, Υγιεινή, πρώτες βοήθειες.

Ε) Θρησκευτικά: Θρησκευτική Ιστορία, Φιλοσοφία της Θρησκείας.

ΣΤ) Ελληνικά: Αρχαία και Νέα Ελληνική Λογοτεχνία.

Ζ) Ξένες Γλώσσες: Γαλλική ή Γερμανική ή Αγγλική γλώσσα.

Η) Στοιχεία Γεωπονίας.

Θ) Σωματική Αγωγή: Γυμναστική, Αγωνιστική, οργάνωση ομάδων εθνικής νεολαίας, αθλοπαιδίες.

Ι) Μουσικά: Ωδική, ενόργανη μουσική, εκκλησιαστική μουσική.

ΙΑ) Τεχνικά: Καλλιγραφία, Ιχνογραφία, Χειροτεχνία.

ΙΒ) Εκτός από τα μαθήματα, τελούνταν επιστημονικές διαλέξεις στους φοιτητές.

Το διδακτικό προσωπικό αποτελούνταν από τον διευθυντή, τον υποδιευθυντή, τους καθηγητές της μουσικής, των τεχνικών, της γυμναστικής και των γεωπονικών. Τα υπόλοιπα μαθήματα διδάσκονταν από ωρομίσθιους καθηγητές μέσης εκπαίδευσης. Οι διδακτικές ώρες εβδομαδιαία ανέρχονταν στις τριάντα δυο για τους πρωτοετείς και για στις τριάντα έξι για τους δευτεροετείς. Ο διευθυντής δίδασκε δώδεκα ώρες εβδομαδιαία, ο υποδιευθυντής δεκαέξι ώρες και έκαστος από τους υπόλοιπους καθηγητές δεκαοχτώ ώρες. Οι διδακτικές ασκήσεις των δευτεροετών σπουδαστών πραγματοποιούνταν στα πρότυπα δημοτικά σχολεία και οι γεωπονικές πρακτικές στο θερμοκήπιο της Ακαδημίας.

Τα ψυχολογικά, κοινωνιολογικά, παιδαγωγικά, και φιλοσοφικά ζητήματα που πραγματεύονταν οι καθηγητές στη σχολή ήταν πορίσματα αμιγώς επιστημονικά. Οι καθηγητές της Ακαδημίας είχαν σπουδάσει σε Πανεπιστήμια και Ινστιτούτα ξένων χωρών. Πιο συγκεκριμένα ο διευθυντής Α. Τσιρίμπας, ο Ε. Παπανούτσος, ο Αλ. Παρασκευόπουλος, η Π. Παπαηλιού κ.λπ. είχαν σπουδάσει στη Γερμανία. Επίσης ο Β. Βήκας, Π. Γαβρεσέας, Μ. Αγγελόπουλος Κ. Κίτσος κ.λπ. είχαν σπουδάσει στην

Αγγλία³³. Οι παιδαγωγικές αντιλήψεις των καθηγητών αντικατόπτριζαν τις θέσεις ευρέως γνωστών επιστημόνων όπως, του Ε. Σπράνγκερ, του Ε. Κερσενστάινερ, του Ου. Γκάουντιχ, του Καντ, του Νίτσε, του Χάρμαν, του Μπερξόν, του Ε. Κλαπαρέντ, του Ε. Βαλλόν, του Ρ. Ντοτράν, του Α. Βίτεχαρτ κ.λπ. Βάσει των γνώσεων καθώς και της εμπειρίας των καθηγητών, προσαρμόστηκαν οι θέσεις αυτές στην διδασκαλία της ελληνικής πραγματικότητας.

Οι σπουδαστές κατάγονταν επί το πλείστον από την Πελοπόννησο, κυρίως από αγροτικές και μεσοαστικές οικογένειες. Από τις αρχές του εμφυλίου μέχρι και τα τέλη της δεκαετίας του 50' αποφοίτησαν χιλιάδες δάσκαλοι και δασκάλες από την Ακαδημία. Πιο συγκεκριμένα το έτος 1944-45 εισήχθησαν 130 και πήραν απολυτήριο 130 σπουδαστές, ενώ το 1945-46 εισήχθησαν 139 και απολύθηκαν 124 σπουδαστές αντιστοίχως. Ακολούθως το 1946-47 εισήχθησαν στη σχολή 87 άτομα ενώ παράλληλα πήραν απολυτήριο 134 μαθητές, το 1947-48 η άφιξη νέων φοιτητών ήταν 93 άτομα και απολύθηκαν 110. Το 1948-49 καθώς και το 1949-50 εισήχθησαν 235 φοιτητές συνολικά εκ των οποίων πήραν απολυτήριο 207 σπουδαστές.

Όπως κάθε σχολική-φοιτητική μονάδα η Ακαδημία διέθετε Σύλλογο Καθηγητών. Ο Σύλλογος αντιμετώπιζε μέσω κοινών αποφάσεων τα εκάστοτε ζητήματα και προβλήματα εκπαιδευτικού χαρακτήρα.

Επιπροσθέτως, το ίδρυμα διέθετε και χώρο Γυμναστηρίου. Ο χώρος αυτός αποτελούνταν από ένα ισόπεδο περιστοιχισμένο χώρο, ακανονίστου σχήματος, το οποίο είχε την μορφή παραλληλόγραμμου. Από το έτος 1941 μέχρι και το έτος 1945, καταλήφθηκε από τις Ιταλογερμανικές κατοχικές δυνάμεις και χρησίμευσε ως χώρος αποθήκευσης πυρομαχικών και όπλων. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα ο γυμναστικός χώρος να καταρρεύσει και να μη θυμίζει καθόλου την πρωταρχική του όψη. Παρ' όλα αυτά, κατά το έτος 1946 στην Ακαδημία τοποθετήθηκε ως Καθηγητής Σωματικής Αγωγής ο Α. Μπίκος, ο οποίος αφοσιώθηκε στην οργάνωση και στην αναδημιουργία τους παλαιού Γυμναστηρίου, ώστε να εξυπηρετεί τις ανάγκες των μαθητών. Οτιδήποτε θύμιζε την κατοχική εισβολή γκρεμίστηκε και ανακαινίστηκε. Το έτος 1947, δημιουργούνται αίθουσες πετοσφαίρισης, καθώς και γήπεδο κατάλληλο για στίβο 100 μέτρων. Επίσης προστέθηκε βασικός εξοπλισμός με σύγχρονα αθλητικά όργανα με σκοπό την ενασχόληση των σπουδαστών με τον αθλητισμό (εφαλτήρια,

---

³³ Στο ίδιο, σσ. 129-131.

ωστικά βαρίδια, στρώματα στυλοβατών αλμάτων, σφαίρες κ.λπ.). Τα επόμενα έτη 1948 και 1949, πραγματοποιείται η πρώτη επιχωμάτωση και λείανση του γηπέδου. Έτσι ο χώρος ήταν πρόσφορος τόσο για της ασκήσεις των ατόμων που φοιτούσαν στην Ακαδημία αλλά και στα παιδιά των Πρότυπων Δημοτικών Σχολείων. Για τα δεδομένα της εποχής κατασκευάστηκε ένας σύγχρονος ειδικός χώρος, ο οποίος αποσκοπούσε στην σωματική και ψυχική διάπλαση, καλλιέργεια και αντοχή των μελλοντικών διδασκάλων.

Τα συγγράμματα και οι μελέτες των καθηγητών τυπώθηκαν στα τυπογραφεία της Τρίπολης ή της Αθήνας³⁴. Ορισμένα από τα συγγράμματα τα οποία ήταν καθοριστικά για την Ακαδημία ήταν:

A) Ν. Κακούρη, *Αι παιδαγωγικά μου σκέψεις και ενέργειαι* (Τρίπολις 1935), *Η διδακτική των φυσιογνωστικών μαθημάτων* (Αθήναι 1940).

B) Α. Τσιρίμπα, *Η εγκύκλιος παιδεία και η έναντι αυτής θέση της Ελληνικής φιλοσοφίας* (Αθήναι 1939). *Υψηλή και διδακτική των μαθημάτων του Δημοτικού Σχολείου*, Αθήναι. *Διδακτική: Γενική, Ειδική, Εφαρμογαί*.

Γ) Ε. Παπανούτσου, *Αισθητική* (Αθήναι 1948). *Ηθική* (Αθήναι 1949). *Γνωσιολογία*.

2.4.4. ΤΑ ΠΡΟΤΥΠΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΣΧΟΛΕΙΑ

Από το άρθρο 9 του Ν. 5802/1933 το 4/τάξιον Πρότυπο Δημοτικό Σχολείο του καταργηθέντος 5/ταξίου Διδασκαλείου Τριπόλεως προσαρτάται στην Παιδαγωγική Ακαδημία και μετατρέπεται σε 6/τάξιον Πρότυπο Δημοτικό Σχολείο (έξι τάξεις με έξι δασκάλους). Προσαρτάται στην Ακαδημία με τον νόμο αυτό και το μονοτάξιο δημοτικό σχολείο (έξι τάξεις με ένα δάσκαλο) από το Διδασκαλείο που είχε καταργηθεί. Ορισμένοι δάσκαλοι των Πρότυπων Δημοτικών Σχολείων κατά την διάρκεια του Εμφυλίου Πολέμου 1946-1949 ήταν: Η Κ. Μήτσα (1946-1947), ο Θ. Τουντόπουλος (1947-1967), ο Γ. Δημητρόπουλος (1947-1953), η Ε. Βουτσελάκου (1947-1948), ο Γ. Καίσαρης (1948-1950), η Χ. Σπηλιοπούλου (1948-1949) και ο Ι. Γιαννόπουλος (1949-1955). Ο αριθμός των εγγεγραμμένων μαθητών κατά τα σχολικά έτη 1946-1949 ήταν: στο πρώτο δημοτικό εξαθέσιο δημοτικό γράφτηκαν κατά το έτος 1946-1947 148 μαθητές. Παράλληλα στο δεύτερο εξαθέσιο γράφτηκαν 130

³⁴ Στο ίδιο, σσ. 141-142.

μαθητές, ενώ παράλληλα στο πρώτο και στο δεύτερο μονοθέσιο 50 μαθητές. Κατά το έτος 1947-1948 γράφτηκαν 145 μαθητές στο πρώτο εξαθέσιο, 152 στο δεύτερο εξαθέσιο, 50 στο πρώτο μονοθέσιο και 50 στο δεύτερο μονοθέσιο³⁵. Το 1948-1949 γράφτηκαν 159 μαθητές στο πρώτο εξαθέσιο, 172 στο δεύτερο εξαθέσιο, 42 στο πρώτο μονοθέσιο και 28 στο δεύτερο μονοθέσιο.

2.4.5. ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ

Το ίδρυμα της Ακαδημίας περιείχε μια αίθουσα βιβλιοθήκης, με λειτουργία πολλών ετών, η οποία διέθετε χιλιάδες βιβλία και περιοδικά Ελλήνων και ξένων συγγραφέων. Τα περισσότερα βιβλία πραγματεύονταν παιδαγωγικά και ψυχολογικά θέματα. Ωστόσο εμπεριείχε βιβλία ανθρωπολογικά και βιβλία θετικών επιστημών. Η Βιβλιοθήκη της Ακαδημίας λειτουργούσε ως αναγνωστήριο και παρείχε την δυνατότητα δανεισμού.

Η σχολή διέθετε επίσημη ενδυμασία σε χρώμα βαθύ κυανό, με ομοιόχρωμο βελούδινο σπουδαστικό πηλήκιο για τα αγόρια και μπερέ για τις κοπέλες, με το διακριτικό σύμβολο Π.Α.Τ. (τα αρχικά της Ακαδημίας). Τη στολή φορούσαν οι σπουδαστές στις εθνικές, σε θρησκευτικές και επίσημες εορτές καθώς και τις Κυριακές. Οι σπουδαστές εκκλησιάζονταν κάθε Κυριακή στους Ιερούς Ναούς της πόλης. Οι εορταστικές εκδηλώσεις της Ακαδημίας οργανώνονταν εντός και εκτός του ιδρύματος, για εθνικές επετείους, θρησκευτικές εορτές, παρελάσεις, εθνικοί χοροί, θεατρικές παραστάσεις, συναυλίες σε κινηματοθέατρα της πόλης, γυμναστικές επιδείξεις κ.λπ. Το πρόγραμμα των θεατρικών παραστάσεων των σπουδαστών περιλάμβανε έργα εθνικού περιεχομένου δοκίμων Ελλήνων συγγραφέων όπως, του Σπ. Μελά, του Β. Ρώτα, του Περισιάδου³⁶ κ.λπ. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η θεατρική παράσταση του έτους 1947, η οποία δόθηκε για την εθνική επέτειο της 25^{ης} Μαρτίου. Η αρκαδική εφημερίδα *ΑΛΗΘΕΙΑ ΤΗΣ ΤΡΙΠΟΛΕΩΣ*³⁷, φ. 81, 30-03-1947, καθώς και σε άλλο φύλλο του επόμενου έτους *ΑΛΗΘΕΙΑ ΤΗΣ ΤΡΙΠΟΛΗΣ*, φ. 125, 04-04-48 σχολιάζει ως εξής:

«Μάλιστα, κύριοι, το τονίζω. Καλλιτεχνικό γεγονός και η τιμή ανήκει εις την Παιδαγωγικήν Ακαδημίαν Τριπόλεως, η οποία μας έδωσε μια, από τις ωραιότερες, ερασιτεχνική προσπάθεια που έχω ίδη έως τώρα. Η υπόθεσις

³⁵ Στο ίδιο, σσ. 142-145.

³⁶ Στο ίδιο, σ. 156.

³⁷ *Αλήθεια*, 30/03/1947.

του έργου είναι παρμένη από την σκοτεινή και πολυβασανισμένη εποχή του 1821. Έργο εξαιρετικά καλό και ως σκηνοθεσία και ως ατμόσφαιρα. Θα ήταν άσκοπο να χρονοτριβήσω στην υπόθεση του έργου, γιατί για κάθε πραγματικό Έλληνα τέτοια έργα είναι κλασσικά και πηγαίνουμε να τα δούμε, γιατί μας το επιβάλλουν τα πατριωτικά μας αισθήματα. Εφ' όσον λοιπόν το κείμενο δεν μας ενδιαφέρει και πολύ, ας δούμε την προσπάθεια των εκτελεστών, από την οποία βεβαίως εξαρτάται η επιτυχία σε έργα γνωστής υποθέσεως. Ανοίγει η αυλαία και μας παρουσιάζεται μια χαριτωμένη κοπέλα, η οποία υπό τύπον κομφερανσιέ, αν μπορούμε να την ονομάσουμε κατ' αυτόν τον τρόπο, μας εισάγει εις το έργον. Αντεπροσώπευε την Ιστορία, η οποία, βήμα προς βήμα, μας υπενθύμιζε τα ηρωικά κατορθώματα των προγόνων μας. Την υπεδύθη η σπουδάστρια δεσποινίς Χ.Ρ.».

«Πραγματική έκπληξις ήταν ο σπουδαστής Α.Θ. στον ρόλο του Ιερομόναχου, του κλασσικού πλέον «κρυφού σχολειού». Ήταν τέλειος, έμοιαζε στην έκφραση να ξεπηδάει από το παλίο ζωγραφιστό κάδρο του μεγάλου μας καλλιτέχνου Γκότζη».

«Τα κοστούμια εφίλοτεχνήθηκαν με πολύ γούστο. Τα σκηνικά και τα ταμπλωβιβάν, από τα οποία ξεχώριζε σε πλαστικότητα το ταμπλώ της κλασσικής εποχής, ήσαν περίφημα. Τέτοια ταμπλώ θα εστέκοντο σε οποιοδήποτε θέατρο. Γενικά, νομίζω ότι ήταν μια καθαρή παράσταση, η οποία εκράτησε το σκοπό της τέχνης και τον εξύψωσε σε τέτοιο βαθμό, που μας αναγκάζει να είμεθα ευγνώμονες προς όλους τους συντελέσαντας εις την επιτυχίαν της ωραίας αυτής προσπάθειας...».

«Η Παιδαγωγική Ακαδημία μας, που και εφέτος ελάμπρυνε τον εορτασμόν της εθνικής εορτής με την μεγαλειώδη παράσταση εις το θέατρον, επέσυρε τον δίκαιον έπαινον της κοινωνίας και των επισήμων αρχών την ανυπόκριτον αναγνώρισιν. Αι χιλιάδες των θεατών που παρηκολούθησαν τας παραστάσεις και ελούσθησαν μενάματα αγνού πατριωτισμού, αναγνωρίζουν τας ακαμάτους προσπάθειάς διδασκόντων και διδασκομένων εις το ανώτερον εκπαιδευτικόν μας ίδρυμα. Τους αξίζει δημόσιος έπαινος».

Η Σχολή διέθετε ορχήστρα και χορωδία. Κατά τη διάρκεια των σπουδών τους οι φοιτητές διδάσκονταν την ευρωπαϊκή, την ενόργανη και τη βυζαντινή μουσική. Πέρα από τις εκδηλώσεις στις οποίες η χορωδία είχε κεντρική παρουσία,

καλλιεργούνταν το πνεύμα των μαθητών ενώ παράλληλα ήταν μια μορφή ψυχαγωγίας. Η χορωδία ήταν πάντοτε μικτή (αρρένων και θήλεων). Η χορωδία πάντοτε στο τέλος των εκδηλώσεων έψαλλε τον Ύμνο της Ακαδημίας, τον οποίο συνέθεσε ο Δ. Μαργέτης και έγραψε ο Β. Αποστολόπουλος. Η χορωδία έπαιζε διάφορα μουσικά, κυρίως μαντολίνο και ακορντεόν.

«ΥΜΝΟΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ»

Ω νιάτα Μωραίτικα

Ψηλά το μέτωπό σας.

Κι απλώστε το το φως σας

στην ιερή μας γη.

Της λευτεριάς νέοι Πρόμαχοι,

της κλεφτουργιάς εγγόνια,

τα δεκαοκτώ σας χρόνια,

Ελληνική αυγή.

Πλάστες ψυχών, νιοι Δάσκαλοι

Δόστε στο νέο ζυμάρι,

την Απολλώνια χάρη,

του μέτρου την πνοή.

Σμιλέψτε ορθόν τον άνθρωπο

σαν τα βουνά μας όμοιο.

Στη λεβεντιά εγκόμιο

να ναι όλη του η ζωή.

Τη νέα γενιά οδηγήστε την

στους δρόμους των προγόνων

σ' ειρηνικών αγώνων

το στίβο τον πλατύ.

Το Μαραθώνιο τρέχοντας

γι' αγριελιάς κλωνάρι

σφιχτά και το κοντάρι

στα χέρια να κρατεί.

Νιοι δάσκαλοι της Τρίπολης,

του Έθνους μας ασπίδα

και του λαού ελπίδα,

βαδίστε πάντα εμπρός.

Τα φλογερά σας όνειρα

απλώστε τα ως πέρα.

Ήλιος, νύχτα και μέρα

της Λαύρας τ' άγιο Φώς!

2.4.6. ΕΚΔΡΟΜΕΣ

Κατά τη διάρκεια των σπουδών, οι σπουδαστές της Ακαδημίας πραγματοποιούσαν ημερήσιες, διήμερες αλλά και πολυήμερες ψυχαγωγικές και εκπαιδευτικές εκδρομές. Οι περίπατοι συνήθως γίνονταν πλησίον του άλσους Αγίου Γεωργίου, στην Κάρτσοβα, στον Μάη- Θανάση, στην Επισκοπή Τεγέας, στην Αρχαία Μαντινεία, στο Αεροδρόμιο κ.λπ. Οι εκδρομές είχαν διδακτικό χαρακτήρα και τελούνταν συνήθως στο τέλος του σχολικού έτους.

Πέρα από την προγραμματισμένη ακαδημαϊκή φοίτηση, οι φοιτητές ασχολούνταν και με ποικίλες δραστηριότητες, όπως ομιλίες και δημοσιεύσεις στον Αρκαδικό Τύπο. Στις πνευματικές αυτές δραστηριότητες αναδεικνύονται οι

στοχασμοί αλλά και τις κλίσεις πολλών φοιτητών. Αξιοσημείωτη είναι και η λειτουργία συσσιτίου στην Ακαδημία το οποίο παρεχόταν ως πρωινό και ως βραδινό στους σπουδαστές. Οι πόροι του σπουδαστικού συσσιτίου προέρχονταν κυρίως από δωρεές του Ε.Ε. Σταυρού και από διάφορες Αμερικανικές οργανώσεις βοήθειας (U.N.R.R.A., CARE κ.λπ.), από το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας, από το Υπουργείο Κοινωνικής Πρόνοιας καθώς και από φιλανθρωπίες. Η εθνική δράση των σπουδαστών υπήρξε κυρίως στον Ελληνοϊταλικό και Ελληνογερμανικό Πόλεμο, καθώς υπηρέτησαν στο πολεμικό μέτωπο. Το τιμητικό παρόν το έδωσαν και μεταγενέστερα και στις συγκρούσεις της περιόδου του Εμφύλιου Πολέμου. Η στήριξη δεν ήταν μόνο στο πεδίο μάχης αλλά συντελούνταν και άλλες εκδηλώσεις στήριξης. Σχετικό δημοσίευμα της Αθηναϊκής εφημερίδας *Λαϊκός Αγών* της 14-06-1947 αναφέρει:

«Την παρελθούσαν Δευτέρα εις το γήπεδον των στρατώνων (Τριπόλεως) εγένετο, τη ευγενεί φροντίδι των σπουδαστών (της Παιδαγωγικής Ακαδημίας Τριπόλεως και του Ν. Αστέρος Τριπόλεως) ... Μετά μεγάλου ενδιαφέροντος τον αγώνα παρακολούθησαν ο κ. Νομάρχης Αρκαδίας, ο Σεβ. Μητροπολίτης Μαντινείας – Κυνουρίας, αι Στρατιωτικάί Αρχαί και πλήθος κόσμου³⁸. Την ομάδα των σπουδαστών εχαιρέτησεν ο πρόεδρος της ομάδος Ν. Αστέρος κος Π. Βάγιας. Ανταπέδωσε τον χαιρετισμόν εκ μέρους της ομάδος των σπουδαστών ο αρχηγός αυτής κος Αλκ. Θεοφανόπουλος. Τα εισπραχθέντα ποσά τα οποία ανήλθον εις 800.000 δραχμάς, θα διατεθώσιν υπέρ των τραυματιών του Εθν. Στρατού και της Βασ. Χωροφυλακής εις το Στρατιωτικόν Νοσοκομείον Τριπόλεως».

---

³⁸ *Λαϊκός Αγών*, 14/06/1947.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. ΑΡΚΑΔΙΚΟΣ ΤΥΠΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

3.1. ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΑΛΗΘΕΙΑ

Σύμφωνα με τα δημοσιεύματα της Εφημερίδας *Αλήθειας* κατά την περίοδο 1946-1949 μπορεί να διακριθεί η πνευματική ταυτότητα της Αρκαδίας. Η εμβάθυνση αφορά τον πολιτισμό και την εκπαίδευση και όχι την εμπόλεμη κατάσταση που επικρατούσε στη διάρκεια του Εμφυλίου Πολέμου. Με βάση τα δημοσιεύματα του έτους 1946 έως και τα τέλη της δεκαετίας, γίνεται αντιληπτή η ύπαρξη των βασικών δομών εκπαίδευσης, από τους παιδικούς σταθμούς έως την Παιδαγωγική Ακαδημία Τριπόλεως. Αυτό καταδεικνύει την προσπάθεια μόρφωσης και την καταπολέμηση του αναλφαβητισμού παρά τις δυσκολίες της εποχής. Σε συνδυασμό με την πνευματική υγεία έρχεται και η σωματική, καθώς τελούνται αρκετά συχνά αθλητικοί αγώνες και εκδηλώσεις. Επιπρόσθετα, διαφαίνονται οι προσπάθειες βελτίωσης της θέσης της γυναίκας. Πιο συγκεκριμένα, μπορούν να σπουδάσουν και στην Ακαδημία αλλά και σε άλλες δομές όπως η Οικοκυρική σχολή, ενώ παράλληλα γίνονται οι πρώτες δράσεις για να τους δοθεί το εκλογικό δικαίωμα. Εν συνεχεία βλέπουμε την ίδρυση και τα εγκαίνια μεγάλων έργων τα οποία προάγουν το πολιτιστικό μέρος της Αρκαδίας. Οι χοροί οι οποίοι λαμβάνουν χώρα κατά τη διάρκεια του Πολέμου, καταδεικνύουν το επίπεδο της ψυχαγωγίας που διαπνέει την πόλη. Παρά το γεγονός ότι η Τρίπολη ήταν μια επαρχιακή πόλη, δεν εκλείπουν δομές οι οποίες έκαναν την εμφάνισή τους για πρώτη φορά στην Ελλάδα την περίοδο εκείνη, όπως για παράδειγμα η ίδρυση της Δημόσιας Ραδιοφωνίας Τριπόλεως. Τότε εμφανίζεται δυναμικά και η εφημερίδα *Αλήθεια*:

«Διερμηνεύει τους Εθνικούς πόθους παντός που αγαπά της Ελλάδα μας και ελπίζει εις το Μέλλον της. Είναι όργανον και βήμα παντός σεβομένου τας αρχάς της ηθικής του Δικαίου και πιστεύοντος εις τα Εθνικά Ιδεώδη. Γράφετε ελευθέρως για κάθε ζήτημα που αξίζει να δημοσιευσθεί. Διαδίδοντες την Αλήθεια ενισχύετε έναν Ιερόν Αγώνα».

Παρακάτω αποδελτιώνονται και σταχυολογούνται μερικά παραδείγματα από την εν λόγω εφημερίδα που σχετίζονται με πολιτιστικά θέματα στην Τρίπολη της περιόδου:

17 ΙΟΥΝΙΟΥ 1945

«Ο Παιδικός Σταθμός Τριπόλεως».

*«Ο Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Μαντινείας και Κυνουρίας, ως πρόεδρος της Διοικητικής Επιτροπής του Εθνικού Παιδικού Σταθμού Τριπόλεως ανακοινού ότι κατόπιν της υπ' αριθμόν 48767)45 τηλεγραφικής διαταγής Υπουργείου Υγιεινής και Κοιν. Προνοίας ως και της υπ' αριθμόν 27 18-05-45 αποφάσεως της Δ. Επιτροπής άρχεται η λειτουργία του Εθνικού Παιδικού Σταθμού Τριπόλεως λίαν προσεχώς. Γίνονται δεκτά παιδιά ανήλικα 3-6 ετών συμπεριλαμβανόμενου, εγγεγραμμένα εις τα μητρώα του Δήμου Τριπόλεως δι' ημερησίαν περίθαλψιν, άπορα κατά προτίμησιν, ορφανά πατρός και των οποίων οι μητέρες εργάζονται προς αντιμετώπισιν των βιοτικών αναγκών».*³⁹

5 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1945

*«Ο Τεγεατικός ανακοινού ότι 6 Αυγούστου άρχεται η δημοπρασία εν Παλαιά Επισκοπή προς ενοικίασιν των παραγκών τής εμποροπανηγύρεως» - «Μετά τεσσάρων ετών δουλείαν η πανελληνίως γνωστή πανήγυρις της Τεγέας επανέυρε τις δόξες της. Χιλιάδες πανηγυρισταί εξέδραμον μέχρις εκεί και απήλαυσαν συν τοις άλλοις γουρνοπούλαν και...σκόνιν».*⁴⁰

12 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1945

«Επιστολή νεαρών ατόμων στην εφημερίδα «Αλήθεια» για δημιουργία προσκοπισμού στην Τρίπολη».

«Αγαπητή Αλήθεια, δεν υπάρχει αμφιβολία ότι είναι ένα εκ των απαραίτητων και αναγκαίων η οργάνωση του προσκοπισμού εις την Τρίπολιν, αλλά οι συμπολίται προτιμούν να κάθονται μακαρίως και χωρίς τύψεις στο καφενείον...».

«Ας ελπίσωμεν τώρα ότι μέσα εις τας υγιείς αρχάς της οργανώσεως του Προσκοπισμού θα επανέυρουν τα παιδιά μας εαυτά και θα στραφούν και

³⁹ Αλήθεια, «Ο Παιδικός Σταθμός Τριπόλεως», 17/06/1945.

⁴⁰ Αλήθεια, 05/08/1945.

πάλιν προς τας αγνάς και ωραίας ενασχολήσεις και επιδιώξεις της νεολαίας». ⁴¹

26 ΜΑΙΟΥ 1946

«Η ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ ΕΘΝΙΚΗ ΔΡΑΣΙΣ ΚΑΙ ΤΑ ΚΟΡΙΤΣΙΑ ΤΗΣ ΤΡΙΠΟΛΕΩΣ».

«Η γυναίκα στην Ελλάδα σ' όλα τα στάδια της Ιστορίας μας έδρασε και κοινωνικώς και πολιτικώς. Πάντοτε βρισκόταν στην πρώτη γραμμή, έτοιμη για κάθε θυσία και ανέπτυξε πολλαπλή και ενεργητική δράσι. Παντού έχουν ιδρυθή γυναικείοι πατριωτικοί, προοδευτικοί, αλληλοβοηθητικοί, φιλανθρωπικοί και εκπολιτιστικοί σύλλογοι και μόνον η Τρίπολις υστερεί στο τομέα αυτό της κοινωνικής δράσεως». ⁴²

16 ΙΟΥΝΙΟΥ 1946

«ΑΙ ΣΧΟΛΙΚΑΙ ΓΥΜΝΑΣΤΙΚΑΙ ΕΠΙΔΕΙΞΕΙΣ».

«Ενώπιον χιλιάδων πλήθους απεθαυμάσθησαν την παρελθ. Κυριακήν και Δευτέραν εις το γήπεδον της Παιδαγωγικής Ακαδημίας και την Πλατείαν Αρεως αι γυμναστικά επιδείξεις των σπουδαστών της Π.Α.Τ. και μαθητών και μαθητριών των τριών Γυμνασίων της πόλεως. Παρατηρήθη κατ' αυτάς άμογος αρμονικότης κινήσεων εις τας ασκήσεις και γενικώς σύνολον πειθαρχημένον εις τε τας παρελάσεις και τα αγωνίσματα. Θεαματικώτατοι από πάσης πλευράς ήσαν αι μετά το πέρας των επιδείξεων διάφοροι ελληνικοί χοροί των μαθητριών και σπουδαστριών...» ⁴³

16 ΙΟΥΝΙΟΥ 1946

«ΤΑ ΕΓΚΑΙΝΙΑ ΤΗΣ ΓΡΑΜΜΗΣ ΤΡΙΠΟΛΕΩΣ - ΑΘΗΝΩΝ».

«Εξετελέσθησαν την παρ. Πέμπτην τα εγκαίνια της γραμμής Τριπόλεως-Αθηνών μετά την αποπεράτωσιν του έργου, παρά την καταστροφείσαν γέφυραν του Αχλαδόκαμπου, προς σύνδεσιν της καταστραφείσης γραμμής. Επί τόπου ετελέσθη αγιασμός και την μεσημβρίαν εν Τριπόλει παρατέθει γεύμα προς τιμήν των επισήμων προσκεκλημένων». ⁴⁴

⁴¹ Αλήθεια, «Επιστολή νεαρών ατόμων στην εφημερίδα «Αλήθεια» για δημιουργία προσκοπισμού στην Τρίπολη», 12/08/1945.

⁴² Αλήθεια, «Η γυναικεία εθνική δράσις και τα κορίτσια της Τριπόλεως», 26/05/1946.

⁴³ Αλήθεια, «Αι σχολικάι γυμναστικάι επιδείξεις», 16/06/1946.

⁴⁴ Αλήθεια, «Τα εγκαίνια της γραμμής Τριπόλεως - Αθηνών», 16/06/1946.

23 ΙΟΥΝΙΟΥ 1946

«Η ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΙΚΗ ΓΡΑΜΜΗ ΜΥΛΩΝ - ΤΡΙΠΟΛΕΩΣ».

«Μετά εν έτος, εννέα μήνας και δώδεκα ημέρας συνετελέσθη εις τας 21 Ιουνίου επανασύνδεσις της σιδηροδρ. Γραμμής Μύλων - Τριπόλεως διά σύρτεως παρά την μεγάλην γέφυραν του Αχλαδοκάμπου, ην φεύγοντες ανετίναζαν οι Γερμανοί την 5ην μ.μ. ώραν της 9ης Σεπτεμβρίου του 1944».⁴⁵

7 ΙΟΥΛΙΟΥ 1946

«ΑΓΓΛΙΚΑ»

«Το αγγλικόν Φροντιστήριον του κύριου Αλέξ. Ν. Καλτεζιώτη ιδρυθέν το 1940 ανακοινώνει ότι εισήγαγεν τα νεώτερα και μεθοδικότερα Αγγλικά διδακτικά βιβλία, εγκριθέντα από το Εκπαιδευτικόν Συμβούλιον του Υπουργείου Παιδείας. Θερινή περίοδος άρχεται την 1η Ιουλίου».⁴⁶

7 ΙΟΥΛΙΟΥ 1946

«Η ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΠΟΔΟΣΦΑΙΡΙΚΗ ΣΥΝΑΝΤΗΣΙΣ».

«Επί τη αυριανή επετείο της Αλώσεως της Τριπόλεως, πρωτοβουλία του Συλλόγου Εθνικής Φυσικής Αγωγής ΑΡΗΣ τελούνται εις το γυμναστήριον της Παιδ. Ακαδημίας και ώραν 3 μ.μ. οι 20οί Παναρκαδικοί Αγώνες με συμμετοχή αθλητών εξ όλων των αθλητικών ομάδων και οργανώσεων της Αρκαδίας».⁴⁷

29 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1946

«ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΤΡΙΠΟΛΕΩΣ».

«Φέρομεν εις γνώσιν των ενδιαφερόμενων ότι αι εισιτήριοι εξετάσεις της Π.Α.Τ. άρχονται την 5ην Οκτ. 1946. Απαραίτητα δικαιολογητικά διά την συμμετοχήν είναι τα κάτωθι: α) Αίτησις, β) Απολυτήριον Γυμνασίου ή Αποδεικτικόν Σπουδών ή Βεβαίωση του Γυμνασιάρχου ότι έτυχον απολ. του Γυμνασίου, γ) Πιστοποιητικόν Προέδρου Κοινότητας (ηλικίας) και δ) Πιστοποιητικόν Ποινικού Μητρώου».⁴⁸

⁴⁵ Αλήθεια, «Η Σιδηροδρομική Γραμμή Μύλων-Τριπόλεως», 23/06/1946.

⁴⁶ Αλήθεια, «Αγγλικά», 07/07/1946.

⁴⁷ Αλήθεια, «Η σημερινή ποδοσφαιρική συνάντησις», 07/07/1946.

⁴⁸ Αλήθεια, «Ανακοίνωσις Παιδαγωγικής Ακαδημίας Τρίπολεως», 29/09/1946.

29 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1946

«ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΕΡΥΘΡΟΣ ΣΤΑΥΡΟΣ, ΤΜΗΜΑ ΤΡΙΠΟΛΕΩΣ, ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ».

«Ο Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός, ίδρυσεν σχολάς εκπαιδύσεως Εθελοντών Νοσηλευτών Αδελφών εις το κατά τόπους παραρτήματά του, σκοπός των οποίων είναι η εκπαίδευσις Αδελφών Νοσοκόμων, χρησίμων εις την παροχήν πρώτων βοηθειών και νοσηλείας εν καιρώ ειρήνης και πολέμου. Κυρίαί και δεσποινίδες όπως υποβάλλωσιν εις τα γραφεία του παραρτήματος σχετική περί τούτου δήλωση».⁴⁹

30 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1946

«Κατ' απόφασιν του Δημοτ. Συμβουλίου μετενομάσθη η οδός Αγίας Βαρβάρας εις οδόν 28ης Οκτωβρίου 1940. Τα αποκαλυπτήρια της εντειχισθείσης πλακός θα γίνουν αύριο μετά την δοξολογίαν».⁵⁰

30 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1946

«Η ΟΙΚΟΚΥΡΙΚΗ ΣΧΟΛΗ».

«Από την 1η Οκτωβρίου ήρξατο η λειτουργία της Οικοκυρικής Σχολής Τεγέας, μοναδικής σχεδόν εν Ελλάδι η οποία ως γνωστόν λειτουργεί εις το ιδιόκτητον αυτής μέγαρον εν Επισκοπή Τεγέας και τελεί υπό την προστασίαν του γηραιού πλην αιθαλλούς Τεγεατικού Συνδέσμου. Λειτουργεί σήμερον διά δυο ειδικών διδασκάλων και ενεγράφησαν υπέρ τας 100 μαθητριάς, απόφοιτοι του Δημοτικού Σχολείου».⁵¹

15 ΔΕΚΕΜΒΡΗ 1946

«ΜΕΓΑΛΟΙ ΑΡΚΑΔΕΣ ΕΥΕΡΓΕΤΑΙ».

«ΤΑ ΚΛΗΡΟΔΟΤΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΔΗΜ. ΣΠΕΤΣΕΡΟΠΟΥΛΟΥ».

«Συνεχίζομεν σήμερον δημοσιεύοντες τα διά της διαθήκης του αιμνήστου μεγάλου ευεργέτου της Αρκαδίας Δημ. Σπετσεροπούλου οριζόμενα κληροδοτήματα εκ της τεράστιας αυτού περιουσίας».

⁴⁹ Αλήθεια, «Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός, Τμήμα Τριπόλεως, Ανακοίνωσις», 29/09/1946.

⁵⁰ Αλήθεια, 30/10/1946.

⁵¹ Αλήθεια, «Η Οικοκυρική Σχολή», 30/10/1946.

«Κληροδοτεί εις την Φιλαρμονικήν. Επί των εισοδημάτων τούτων ν' ανεγερθή εν Τριπόλει οίκημα της Φιλαρμονικής και εμπλουτισθή αυτή με άπαντα μουσικά όργανα. Εν συνεχεία διά των αυτών εισοδημάτων ν' ανεγερθή αρτιώτατον Ωδείον και να φοιτούν εν αυτώ δωρεάν οι Νέοι της Τριπόλεως».

«Κληροδοτεί 2.000 λίρας ανεγερθή σύγχρονον θέατρον, να σπουδάζουν δωρεάν νέοι και νεανίδες εις την δραματικήν σχολήν».⁵²

«Εις το άλσος του Αγ. Γεωργίου Τριπόλεως κληροδοτεί 2.000».

19 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1947

«Ο ΧΟΡΟΣ ΤΟΥ ΜΑΝΤΙΝΕΙΑΚΟΥ».

«Ο εκπολιτιστικός και φιλοπρόδος Μαντινειακός Σύνδεσμος διενεργεί τον ετήσιον αυτού δημοσίον Μέγαν Χορόν την 22ην Φεβρουαρίου, ημέραν Σαββάτου. Αι εισπράξεις τούτου θέλουσιν διατεθή διά τους εκπολιτιστικούς σκοπούς του Συνδέσμου».⁵³

19 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1947

«15η ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ - ΤΟ ΚΟΣΜΙΚΩΤΕΡΟΝ ΓΕΓΟΝΟΣ ΔΙΑ ΤΗΝ ΤΡΙΠΟΛΙΝ: Μέγας χορός, υπέρ των προσκόπων, ατραξιόν – εκπλήξεις, μουσική πλήρης – κοττιγιόν».⁵⁴

2 ΜΑΡΤΙΟΥ 1947

«Η ΚΟΣΜΙΚΗ ΤΡΙΠΟΛΙΣ».

«ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΧΟΡΟΥΣ ΤΩΝ ΑΠΟΚΡΕΩ».

«Τα δυο τελευταία Σάββατα των Αποκρέω οι πρώτοι μεγάλοι και επίσημοι Χοροί μετά τον Πόλεμον και την Κατοχήν. Στο «Μαίναλον» και το «Κοσμικόν».⁵⁵

«Τα ζεύγη στροβιλίζονται στη στενήν αίθουσαν του “Κοσμικού”».

⁵² Αλήθεια, «Μεγάλοι Αρκάδες Ευεργέται. Τα Κληροδοτήματα του Δημ. Σπετσερόπουλου», 15/12/1946.

⁵³ Αλήθεια, «Ο Χορός του Μαντινειακού», 19/01/1947.

⁵⁴ Αλήθεια, 19/01/1947.

⁵⁵ Αλήθεια, «Η Κοσμική Τρίπολις», 02/03/1946.

«Όλες οι μονταίν και κοσμικές κυρίες και ντεμουαζέλλες και εις τους δυο χορούς παρούσαι».

23 ΜΑΡΤΙΟΥ 1947

«Η ΑΚΑΔΗΜΙΑ».

*«Εις τον εορτασμόν της Εθνικής μας επετείου εφέτος μεγάλην και αξιοσημείωτον συμβολήν προσφέρει η Παιδαγωγική Ακαδημία Τριπόλεως. Η πανηγυρική παράστασις εθνικού περιεχομένου, η οποία παίζεται από σήμερον εις το θέατρον, η αρτιότατη εμφάνισις της μανδολινάτας και εν γένει το πλούσιον εορταστικόν πρόγραμμα, μαρτυροί ότι εις το ανώτερον αυτό διδακτήριον της πόλεώς μας συντελείται μια εθνική εργασία που τιμά διδακτικόν προσωπικόν και σπουδαστάς και επισύρει τον δίκαιον έπαινον της κοινωνίας μας».*⁵⁶

20 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1947

«ΕΙΣ ΤΟΝ ΕΘΝΙΚΟΝ ΠΑΙΔΙΚΟΝ ΣΤΑΘΜΟΝ».

*«Μια ωραία και σεμνή εορτή έλαβε χώρα εις τον Εθνικόν Παιδικόν Σταθμόν Τριπόλεως, όπου την παραμονήν του Πάσχα διανεμήθησαν πασχαλινές λαμπάδες, κουλούρια και κόκκινα αυγά εις τους τροφίμους του σταθμού. Την εορτήν εφαιδρυναν ωραία απαγγελίας των μικρών...»*⁵⁷.

20 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1947

«ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΑΡΙΣΤΕΥΟΝΤΑΣ ΜΑΘΗΤΑΣ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ».

«Ο Σεβ. Γόρτνος και Μεγαλοπόλεως κ. Γερμανός εν τη επιθυμία του όπως υποβοηθήσει το έργον της αγωγής διά της δημιουργίας ευγενούς αμίλλης μεταξύ των μαθητών του Γυμνασίου Δημητσάνης προεκήρυξε τα ακόλουθα: Α' βραβείον δραχ. 60.000 εις τον κάλλιστον μαθητήν της Στ' τάξεως υπό έποψιν επιμελείας, ήθους, οικογενειακής αγωγής Εθνικών Ιδεωδών και κοινωνικής παραστάσεως. Β' βραβείον δραχ. 50.000 εις το κάλλιστον μαθητήν τον συγκεντρούντα τα ανωτέρω προσόντα εν τη Ε' τάξη. Γ' βραβείον δραχ 40.000 ανωτέρω εις τον μαθητήν της Δ' τάξεως. Δ' βραβείον δραχ. 100.000 διά τον μαθητήν εκείνον που θα συγκεντρώσει την

⁵⁶ Αλήθεια, «Η Ακαδημία, 23/03/1946».

⁵⁷ Αλήθεια, «Εις τον Εθνικόν Παιδικόν Σταθμόν», 20/04/1947.

πληρεστέραν συλλογήν λαογραφικού υλικού συμφώνως προς δοθησομένας οδηγίας». ⁵⁸

18 ΜΑΪΟΥ 1947

«ΟΙ ΠΟΛΙΟΥΧΟΙ ΤΡΙΠΟΛΕΩΣ».

«Την προσεχή Πέμπτην εορτήν των Πολιούχων της Τριπόλεως Ιερομαρτύρων Νέου Δημητρίου και Νέου Παύλου. Εορτάζουν οι φερώνυμοι Ναοί. Την αυτήν ημέραν θέλει γίνει η κατ' έτος καθιερωμένη λιτανεία και περιφορά των Αγίων λειψάνων με συμμετοχήν των αρχών της πόλεως και των σχολείων». ⁵⁹

18 ΜΑΪΟΥ 1947

«ΣΥΣΤΑΣΙΣ ΣΥΛΛΟΓΟΥ».

«Διά της υπ' αριθμ. 25/1947 αποφάσεως του Πρωτοδικείου Τριπόλεως ενεκρίθη το καταστατικόν του Συλλόγου Λατόμων ως επαγγελματικό σωματείου αλληλοβοήθειας με έδρα την Τρίπολη». ⁶⁰

6 ΙΟΥΛΙΟΥ 1947

«ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΟΝ ΘΕΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ».

«Η. ΡΕΒΕΛΑ – Α. ΛΑΖΑΡΗ»

«Από 1η Ιουλίου άρχεται η λειτουργία τμημάτων προς καταρτισμόν των υποψηφίων δι' ανωτέρας Σχολάς και Πανεπιστήμιον. Επίσης η λειτουργία τμημάτων δι' υποψηφίους Παιδαγωγικών Ακαδημιών. Πολύωρος και επαγωγική διδασκαλία. Επιτυχία απολύτως εξασφαλισμένη». ⁶¹

21 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1947

Επερατώθησαν υπό ειδικού επιστήμονος αι εργασίαι προς συγκρότησιν μελέτης τού ηλεκτροφωτισμού και ηλεκτροκινήσεως της Τεγέας. Το αρμόδιον Υπουργείον διεβίβασεν επισήμως πλέον προς τον Τεγεατικών Σύνδεσμον την μελέτην προκειμένου εν καιρώ να τεθή εις πραγματοποίησιν

⁵⁸ Αλήθεια, «Διά τους αριστεύοντας μαθητάς Γυμνασίου», 20/04/1947.

⁵⁹ Αλήθεια, «Οι Πολιούχοι Τριπόλεως», 18/05/1946.

⁶⁰ Αλήθεια, «Σύστασις Συλλόγου», 18/05/1946.

⁶¹ Αλήθεια, «Φροντιστήριον Θετικών Επιστημών», 06/07/1946.

του επιδιωκομένου σκοπού. (...) Επετεύχθη η δημιουργία Συνδέσμου Κοινοτήτων Τεγέας ως Οργανισμού Δημοσίου Δικαίου διοικουμένου υπό Δ.Σ. εκ δύο εκπροσώπων εκάστης κοινότητας. Έδρα ορίζεται η Παλαιά Επισκοπή. Κύριος σκοπός του, η παραγωγή, διανομή και εκμετάλλευσις της ηλεκτρικής ενεργείας διά φωτισμόν και κίνησιν. Ήδη τον συνέστησαν 13 κοινότητες: Στάδιον, Ρίζαι, Βουνό, Τζίβα, Μανθυρέα, Μαγούλα, Γαρέα, Ψυλή Βρύση και Μαυρίκιον. Υπολείπονται να ενταχθούν: Κερασίτσα, Αλέα (Πιαλή), Στρίγγου και Καμάρι».⁶²

28 ΣΕΠΤΕΜΒΡΗ 1947

«Η ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΑΚΕΙΟΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΟΥ ΔΙΚΗΓΟΡΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΤΡΙΠΟΛΕΩΣ».

«Έναρξις της λειτουργίας της λαμπράς ειδικευόμενης Νομικής Βιβλιοθήκης του Δικηγορικού Συλλόγου Τριπόλεως. Δωρεά αυτή προς τον Σύλλογον των αιμνήστων Συμπολιτών Τάκη και Νικολάου Τριανταφυλλάκων, δύναται να κριθεί ως προς τους σκοπούς και τον προορισμόν της διά μιαν μικράν πόλιν, ως Τρίπολις»⁶³.

16 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1947

«ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΠΙΑΝΟΥ,

ΑΚΟΡΝΤΕΟΝ – ΘΕΩΡΙΑ – ΣΟΛΦΕΖ»⁶⁴.

21 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1947

«ΠΡΟΣ ΑΝΑΒΙΩΣΙΝ ΚΑΙ ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΗΣΙΝ».

«Η ΦΙΛΑΡΜΟΝΙΚΗ ΜΑΣ».

«Με ιδιαίτεραν ικανοποίησιν πληροφορούμεθα ότι η Φιλαρμονική, ένα από τα ευγενέστερα σωματεία της πόλεώς μας, το οποίον τόσον όλοι έχομεν αγαπήσει και νοσταλγήσει διά την λαμπράν πράγματι ιστορίαν και εμφάνισίν του κατά την προπολεμικήν εποχήν, ευρίσκεται εις την οδόν της ανασυγκροτήσεως. Εξευρέθη ήδη το οίκημα εις το οποίον θα στεγασθή (οικία Παπαγεωργιάδη) και το οποίον, αφού επισκευάσει ο ιδιοκτήτης

⁶² Αλήθεια, 21/09/1947.

⁶³ Αλήθεια, «Η Τριανταφυλλάκειος Βιβλιοθήκη του Δικηγορικού Συλλόγου Τριπόλεως», 28/09/1947.

⁶⁴ Αλήθεια, 16/11/1947.

δαπάναις του, πρέπει να παραδώσει έτοιμον προς χρήση το βραδύτερον μέχρι τέλους Ιανουαρίου 1948. Μετακαλείται ειδικός τεχνίτης εκ Πειραιώς, ο οποίος θα αναλάβει την επιδιόρθωσιν των οργάνων. Υπολείπεται το ζήτημα εξευρέσεως μαέστρου».

ΚΥΡΙΑΚΗ 4 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1948

«ΙΔΡΥΕΤΑΙ ΣΩΜΑ ΕΛΛΗΝΙΔΩΝ ΟΔΗΓΩΝ».

«Κατ' απόφασιν του εν Αθήναις Σώματος Ελληνίδων Οδηγών ενεκρίθη η σύστασις εν Τριπόλει Παραρτήματος του σώματος τούτου. Μετά την συγκρότησιν του Δ.Σ. θέλει αρχίσει εγγραφή των επιθυμούντων κοριτσιών, ιδία εκ του Γυμνασίου Θηλέων, ίνα λάβωσι πτυχίον Ελληνίδος Οδηγού, αφού καταρτισθώσι διά καταλλήλου διδασκαλίας».⁶⁵

ΚΥΡΙΑΚΗ 4 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1948

«ΕΠΙ ΤΩ ΝΕΩ ΕΤΕΙ».

«Η ΕΟΡΤΑΣΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ»⁶⁶.

- Η πίτα του Νοσοκομείου Ευαγγελίστρια.
- Επισκέψεις εις το Στρατιωτικόν Νοσοκομείον.
- Δοξολογία επί τω νέω έτει εις τον Μητροπολιτικόν Ναόν.
- Η παρέλασις του Στρατού.
- Η πίτα των Προσκόπων.
- Η πίτα του Εθνικού Παιδικού Σταθμού.

25 ΜΑΡΤΙΟΥ 1948

«ΔΙΑ ΤΟΝ ΡΑΔΙΟΣΤΑΘΜΟΝ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ».

«Φίλος της “Αλήθειας” ο κ. Θεοδ. Κανέλλος ανθυπολοχαγός, από τα Ηπειρωτικά βουνά, όπου μάχεται, μας απέστειλε διά ταχ. Επιταγής δρχ. 50.000 από τον μισθόν του, ίνα αποτελέση το ποσόν τούτο την απαρχήν διενεργείας ενός εράνου μεταξύ των Αρκάδων και γενικώτερον των

⁶⁵ Αλήθεια, «Ιδρύεται Σώμα Ελληνίδων Οδηγών», 04/01/1948.

⁶⁶ Αλήθεια, «Η Εορταστική Κίνησις Της Τριπόλεως», 04/01/1948.

Πελοποννησίων προς τον σκοπόν της ιδρύσεως εν Τριπόλει του από καιρού εξαγγελθέντος από των στηλών μας Ραδιοφωνικού Σταθμού Πελοποννήσου»⁶⁷.

11 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1948

«ΑΓΓΛΟΓΑΛΛΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΤΡΙΠΟΛΕΩΣ, Ιωάννου Χαρ. Οικονομοπούλου, Αποφοίτου του Βασιλικού Κολλεγίου Κίνγκστον Οντάριο του Καναδά και Ίρμας Χουρή, Διπλωματούχου καθηγητριάς ξένων γλωσσών του Πανεπιστημίου Βυρητού. Τελεία και ταχεία εκμάθησις μετ' αρίστης προφοράς».⁶⁸

2 ΜΑΪΟΥ 1948

«ΦΙΛΑΡΜΟΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΤΡΙΠΟΛΕΩΣ».

«Καθιστώμεν γνωστόν ότι ήρχισαν αι εγγραφαί συνδρομητών της Εταιρείας. Κατώτατον όριον της ετησίας συνδρομής ωρίσθη το ποσόν των 20.000 δρχ.».⁶⁹

30 ΜΑΪΟΥ 1948

«Η ΑΕΡΟΠΟΡΙΚΗ ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΡΙΠΟΛΕΩΣ - ΑΘΗΝΩΝ».

«Η γνωστή Ελληνική Εταιρεία Εναερίων Συγκοινωνιών ΤΑΕ αναγγέλλει ότι από 1ης του προσεχούς Ιουλίου άρχεται η διά των μέσων αυτής αεροπορική συγκοινωνία μεταξύ Τριπόλεως – Αθηνών».⁷⁰

25 ΙΟΥΛΙΟΥ 1948

«ΑΠΟ ΤΑ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΑ ΕΚΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ ΕΡΓΑ».

«Το αεροδρόμιον Τριπόλεως εστοίχισεν 2.000.000.000 δρχ. Την προσεχινή Πέμπτην θα γίνη επίσημος παράδοσις του Αεροδρομίου Τριπόλεως υπό της αναλαβούσης την εκτέλεσίν του Εταιρείας, ως εντολοδόχου της ΑΜΑΓΚ, εις τον Δήμον Τριπόλεως. Η παράδοσις αυτή θα προσλάβη επίσημον

⁶⁷ *Αλήθεια*, «Δια τον Ραδιοφωνικόν Σταθμόν», 25/03/1946.

⁶⁸ *Αλήθεια*, 11/04/1948.

⁶⁹ *Αλήθεια*, «Φιλαρμονική Εταιρεία Τριπόλεως», 02/05/1948.

⁷⁰ *Αλήθεια*, «Η Αεροπορική Συγκοινωνία Τριπόλεως - Αθηνών», 30/05/1948.

χαρακτήρα ενώπιον της Α.Μ. του Βασιλέως, των αρμοδίων Υπουργών και εκπροσώπων της Αμερικανικής Βοηθείας για την Ελλάδα».⁷¹

25 ΙΟΥΛΙΟΥ 1948

«Η ΤΗΛΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ΑΝΑ ΤΗΝ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΝ».

*«Παρελήφθησαν και εγκατεστάθησαν εις τας έδρας των Διοικήσεων και Υποδιοικήσεων Χωροφυλακής Πελοποννήσου συσκευαί ασυρμάτου τελευταίου τύπου και μεγάλης εμβελείας».*⁷²

29 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1948

*«Αι γενόμεναι διαλέξεις εις την πόλιν μας υπό του κ. Στρ. Μυριβήλη μαρτυρούν και καταδεικνύουν ποία πρέπει να είναι η θέσις των διανοουμένων μας εις τον πανεθνικόν αγώνα, και την θέσιν αυτήν πολύ καλά κατέχει ο κ. Μυριβήλης προς τιμήν των Ελληνικών Γραμμάτων και της Τέχνης του Λόγου».*⁷³

12 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1948

«ΠΑΡΑΣΤΑΣΙΣ ΠΡΟΣΚΟΠΩΝ».

*«Εδόθη την παρελθούσαν Δευτέραν εις το κινηματοθέατρον «Αύρα» παράστασις υπό των προσκόπων της πόλεως, αι εισπράξεις της οποίας θέλουσι διατεθή υπέρ των οικογενειών των πεσόντων εν Αρκαδία τελευταίως εις τον Εθνικόν Αγώνα».*⁷⁴

10 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1948

«Ο ΜΕΤΕΩΡΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΤΑΘΜΟΣ».

«Η Τρίπολις αποκτά ένα ακόμη σύγχρονον και σπουδαίον εις την εκπολιτιστικήν της εξέλιξιν ίδρυμα: Τον Μετεωρολογικόν Σταθμόν. Ο Σταθμός αυτός θα έχει διαστάσεις 17 x 8 μέτρων και ύψος 10 μέτρων. Ο Σταθμός θα είναι πρότυπος εις το είδος του εν Ελλάδι. Θα διαθέτει

⁷¹ Αλήθεια, «Από τα μεγαλύτερα εκπολιτιστικά έργα», 25/07/1948.

⁷² Αλήθεια, «Η τηλεπικοινωνία ανά την Πελοπόννησον», 25/07/1948.

⁷³ Αλήθεια, 29/08/1948.

⁷⁴ Αλήθεια, «Παράστασις Προσκόπων», 12/09/1948.

μηχανήματα ραδιοηλεκτρονίας και θα μεταδίδει προς όλους τους μετεωρολογικούς σταθμούς του κόσμου».⁷⁵

19 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1948

«ΔΙΑΛΕΞΙΣ».

«Την παρελθούσαν Κυριακήν ωμίλησεν ενώπιον πολλού ακρωατηρίου εις το «Μαλλιαροπούλειον» ο Αμερικανός ιεραπόστολος κ. Τζίμ Λόβντεν, μέλος της Χριστιανικής Ιεραποστολής εν Ελλάδι με θέμα: «Η σημερινή τραγωδία συνεπεία της απομακρύνσεως της νεολαίας από τον Χριστόν».⁷⁶

25 ΜΑΡΤΙΟΥ 1949

«Η ΦΙΛΑΡΜΟΝΙΚΗ».

«Με υπερηφάνειαν και δικαιολογημένον ενθουσιασμόν οι Τριπολίται χειροκρότησαν την πρώτην εμφάνισιν της μπάντας της φιλαρμονικής μας η οποία προσέδωσεν εις τον εξαήμερον εορτασμόν εξαιρετικήν λαμπρότητα και επιτυχίαν. Οι μικροί μαθηταί εντός 8 μηνών, χάρις εις την ακάματον διδασκαλίαν και εύληπτον μέθοδον του μουσικοδιδασκάλου κ. Μεταζά, εστάθησαν ικανοί ν' αποδώσουν τόσον επιτυχώς το πρόγραμμα».⁷⁷

1 ΜΑΪΟΥ 1949

«Ο ΡΑΔΙΟΦΩΝΙΚΟΣ ΣΤΑΘΜΟΣ ΤΡΙΠΟΛΕΩΣ, ΔΙΑ ΜΙΑΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΙΝ ΤΗΣ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ».

«Η Τρίπολις αποκτά εντός ολίγου τον Ραδιοφωνικόν της σταθμόν, ο οποίος εγκαθίσταται ενταύθα τη ευγενεί φροντίδι των ανωτέρων αξιωματικών της Α.Δ.Σ.Π. και ιδία χάρις εις την έμπνευσιν του Δ/τού των Διαβιβάσεων του Στρατηγείου. Ο Σταθμός αυτός, ως ανεγράψαμεν, μεγάλης δυνάμεως και εμβελείας, διά των ερτζιανών κυμάτων θα μεταδίδη την Φωνήν του Μωριά εις την Βαλκανικήν και Ανατολικήν Ευρώπην. Πρόκειται περί αποκτήματος ανυπολογίστου πνευματικής αξίας διά την Τρίπολιν και γενικώτερον διά την

⁷⁵ Αλήθεια, «Ο Μετεωρολογικός Σταθμός», 10/10/1948.

⁷⁶ Αλήθεια, «Διάλεξις», 19/12/1948.

⁷⁷ Αλήθεια, «Η Φιλαρμονική», 25/03/1949.

*Πελοπόννησον, η οποία έχει απόλυτον την ανάγκην ενός μέσου μορφώσεως, διαφωτίσεως και διαπαιδαγωγήσεως».*⁷⁸

9 ΙΟΥΝΙΟΥ 1949

«ΠΑΙΔΙΚΑΙ ΕΞΟΧΑΙ».

*«Το Κέντρον Κοινωνικής Προνοίας του Ν. Αρκαδίας καλεί τους γονείς και τους κηδεμόνες των παιδιών τα οποία έχουν ανάγκην εξοχής και οι οποίοι αδυνατούν να αποστείλουν ταύτα ιδίαις δαπάναις, όπως προσέρχονται καθ' εκάστην εις τα γραφεία του Κέντρου προς εγγραφήν των παιδιών εις τους καταλόγους παιδικών εξοχών τας οποίας οργανώνει το Υπουργείον Κοιν. Προνοίας».*⁷⁹

9 ΙΟΥΝΙΟΥ 1949

«ΑΙ ΓΥΜΝΑΣΤΙΚΑΙ ΕΠΙΔΕΙΞΕΙΣ ΤΗΣ ΠΑΙΔΑΓ. ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ».

*«Ενώπιον χιλιάδων θεατών και παρουσία εκπροσώπων των τοπικών πολιτικών και στρατιωτικών αρχών ετελέσθησαν αι γυμναστικά επιδείξεις και αθλητικοί αγώνες των σπουδαστών και σπουδαστριών της Παιδ. Ακαδημίας Τριπόλεως και των Προτύπων Δημοτικών Σχολείων αυτής».*⁸⁰

10 ΙΟΥΛΙΟΥ 1949

«Η ΠΑΝΗΓΥΡΙΣ ΤΡΟΠΑΙΩΝ».

*«Ανακοινούται υπό του Προέδρου της Κοινότητος Τροπαίων κ. Ξύδη ότι η παλαιωτάτη και και τόσον γνωστή εις τον εμπορικόν και επαγγελματικόν κόσμον του Νομού εμποροπανήγυρις Τροπαίων γιγνομένη κατά την 20ήν Ιουλίου, ανασυσταθείσα θα λειτουργήση εφέτος».*⁸¹

24 ΙΟΥΛΙΟΥ 1949

«ΠΑΝΤΕΓΕΑΤΙΚΟΙ ΛΑΪΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ «ΙΒ' ΑΛΕΑΙΑ».

*«Διά δωδεκάτην φοράν ο Τεγεατικός Σύνδεσμος καλεί την Τεγεάτιδα Νεολαίαν εις ποδηλατικούς και αθλητικούς αγώνας τελεσθησομένους εις το εν Επισκοπή Στάδιον».*⁸²

⁷⁸ *Αλήθεια*, «Ο Ραδιοφωνικός Σταθμός Τριπόλεως...», 01/05/1949.

⁷⁹ *Αλήθεια*, «Παιδικαί Εξοχαί», 09/06/1949.

⁸⁰ *Αλήθεια*, «Αι Γυμναστικάι Επιδείξεις της Παιδαγωγικής Ακαδημίας», 09/06/1949.

⁸¹ *Αλήθεια*, «Η Πανήγυρις Τροπαίων», 10/07/1949.

⁸² *Αλήθεια*, «Παντεγεατικοί Λαϊκοί Αγώνες ΙΒ' ΑΛΕΑΙΑ», 24/07/1949.

11 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1949

«Η ΓΥΝΑΚΕΙΑ ΨΗΦΟΣ».

«Είναι πλέον γεγονός ότι η γυναίκα απέκτησεν δικαιώματα αλλά και καθήκοντα, διά της παροχής εις αυτήν ψήφου. Το ραδιόφωνον εις καθημερινάς εκπομπάς ανακοινού πού, πώς και τι χρειάζεται διά την έκδοσιν σχετικού εκλογικού βιβλιαρίου, αδιαφόρως αν καταστή δυνατόν ή όχι να ψηφίσωμεν κατά τας παρούσας δημοτικές εκλογάς».⁸³

11 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1949

«Πάσα γυνή δημότις του Δήμου Τριπόλεως συμπληρώσασα το 25ον έτος της ηλικίας της δύναται προσερχομένη αυτοπροσώπως ενώπιον της οικείας επιτροπής να ζητ'σει την εγγραφήν της εν τω εκλογικό καταλόγω. Προς τούτο οφείλει να προσαγάγει: α) Πιστοποιητικόν του Δήμου εν ώ να βεβαιούται η δημοτικότης και η ηλικία, β) δελτίον ταυτότητος και γ) δελτίον τροφίμων».⁸⁴

2 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1949

«Θεατρικά σκετς με σκηνές που έζησαν οι άλλοτε συμμορίται εις την ύπαιθρον, με συγγραφείς, ηθοποιούς και θεατάς τους εγκλείστους του Στρατοπέδου και των Φυλακών. Η εργασία αυτή αποσκοπεί εις την αποτοξίνωσιν εκ του κουμμουνιστικού ιού».⁸⁵

25 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1949

«ΤΟ ΚΛΗΡΟΔΟΤΗΜΑ ΜΙΣΤΡΙΩΤΟΥ».

«ΤΑ ΔΙΔΑΚΤΗΡΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ».

«Μετά τόσους αγώνας και κατάφωρον αντιδικίαν γνωστού πολιτευτού προς τα ύψιστα και ζωτικά πνευματικά συμφέροντα της Τριπόλεως, απεφασίσθη τελικώς η παραχώρησις εκ μέρους του Δήμου αναλόγου οικοπέδου διά την ανέγερσιν συγχρόνων διδακτηρίων και εις εκτέλεσιν της Διαθήκης των αδελφών Φωτεινής και Αριάδνης Γεωργίου Μιστριώτου, κατά την οποίαν ορίζεται ίπως ανοικοδομηθή κτίριον διά την στέγασιν των κλασσικών

⁸³ Αλήθεια, «Η Γυναικεία ψήφος», 11/09/1949.

⁸⁴ Αλήθεια, 11/09/1949.

⁸⁵ Αλήθεια, 02/10/1949.

Γυμνασίων της Τριπόλεως, γεννετείρας των διαθέτιδων. Το κτίριον τούτο κατά την επιθυμίαν μας των διαθέτιδων θέλει ονομασθή «ΜΙΣΤΡΙΩΤΕΙΟΝ» εις μνήμην του πατρός των λαμπρύναντος τα Ελληνικά γράμματα και την Εθνικήν Παιδείαν. Ούτω λοιπόν εις μίαν των τελευταίων συνεδριάσεων του Δημοτικού συμβουλίου ελήφθη παμψηφεί η απόφασις των δημοτ. Συμβούλων, παρά την αντίθετον γνώμην του κ. Δημάρχου, όπως παραχωρηθή ολόκληρος η έκτασις της Δυτικής πτέρυγος του δημοτικού πάρκου παρά την οδόν Καλαβρύτων προς ανέγερσιν εκεί του «Μιστριωτείου» διδαστηρίου. Με την παραχώρησιν ταύτην του αναλόγου γηπέδου τίθεται τέρμα εις το φλέγον ζήτημα της στεγαστικής ανάγκης των Γυμνασίων της Τριπόλεως και δεν απομένει πλέον παρά να εκδηλωθεί το ενδιαφέρον και η σύντομος ενέργεια των εκτελεστών των δυο διαθηκών επί τω τέλει της ενοποιήσεως του κληροδοτήματος των δυο αδελφών Μιστριώτου προς τον αυτών και ένα σκοπόν, δηλονότι της ανεγέρσεως περικαλούς της Παιδείας τεμένους εν Τριπόλει εις μνήμην του μεγάλου μύστου και διαδασκάλου της Παιδείας, αιμνήστου καθηγητού του Πανεπιστημίου Γεωργίου Μιστριώτου».⁸⁶

3.2. ΠΡΟΣΚΟΠΙΚΟ ΙΔΕΩΔΕΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΟΥ ΕΜΦΥΛΙΟΥ

Εκτός από το σχολείο, υπήρχαν και άλλες ασχολίες που συνέτειναν στην πνευματική διαμόρφωση ιδιαίτερα των νέων ατόμων της Τρίπολης. Κατά την περίοδο 1947-1949 εκδηλώνεται και κάποια θεατρική δραστηριότητα από ένα νεοσύστατο τότε φορέα, τους Προσκόπους. Αυτό αποδεικνύει τις φιλότιμες προσπάθειες διεύρυνσης γνώσεων σε μια επαρχιακή πόλη. Μια άλλη ψυχαγωγική ασχολία η οποία είχε εξαφανιστεί κατά τα χρόνια της Κατοχής επανεμφανίζεται, ο προσκοπισμός. Υπήρχαν νεανικοί προβληματισμοί, οι οποίοι βρήκαν αντίκρισμα στο προσκοπικό ιδεώδες. Μια μεγάλη μερίδα μαθητών έκαναν αξιοσημείωτες προσπάθειες συγγραφής βιβλίων, εργασιών, περιοδικών κ.λπ. Μέσα από το εθελοντικό και παιδαγωγικό κλίμα του προσκοπισμού αναδύθηκαν ανάγκες για γραφή και ενασχόληση με τα γράμματα.

«Το πρώτο η ΜΑΘΗΤΙΚΗ ΣΑΛΠΙΓΞ με ενδιαφέρουσα ύλη για τους νέους και την προβολή του προσκοπικού ιδεώδους. Το δεύτερο, ΟΙ ΝΕΟΙ, δεκαπενθήμερο περιοδικό των κατηχητικών σχολείων Τριπόλεως, κυκλοφόρησε έντυπο από τον Φεβρουάριο 1949 μέχρι τον Απρίλιο του

⁸⁶ Αλήθεια, «Το κληροδοτήμα Μιστριώτου», 25/11/1949.

1950. Υπήρχαν επίσης σκίτσα με εικονογράφηση. Το πνεύμα όμως ήταν φιλελεύθερο χωρίς περιορισμούς και προκαταλήψεις. Σταθερό σημείο: η προβολή του προσκοπικού ιδεώδους». ⁸⁷

«Για την πολιτική μου ενημέρωση περιοριζόμουν στις επιφυλλίδες του Βήματος – κυρίως του Φτέρη, που τότε ανέλυε τη Γαλλική Επανάσταση και του Τερζάκη, που μιλούσε συχνά για τον δημοκρατικό Σοσιαλισμό. Πολύ ενδιαφέρον είχα βρει και ένα άρθρο του Α. Μπλουμ στη Σοσιαλιστική Επιθεώρηση με τίτλο Κομμουνιστές και Σοσιαλιστές, όπου ο κορυφαίος Γάλλος πολιτικός επισήμαινε τα κοινά σημεία αλλά και τις ουσιώδεις διαφορές μεταξύ του κομμουνισμού και του Σοσιαλισμού». ⁸⁸

3.3. ΤΟ ΚΑΤΗΧΗΤΙΚΟ

Εκτός από τα σχολεία Δημοτικής και Μέσης εκπαίδευσης λειτούργησε Κατηχητικό σχολείο στην Τρίπολη.

«Το κατηχητικό μου χάρισε αξέχαστες ώρες με μια μικρή συντροφιά εκλεκτών φίλων και τη στοργική και στοχαστική συμπαράσταση ενός λαμπρού ανθρώπου». ⁸⁹

Κατά την περίοδο του Εμφυλίου διατέλεσε κατηχητής ο πρωτοσύγκελος της Μητρόπολης Διονύσιος Ψαριανός, (μετέπειτα Δεσπότης Κοζάνης). Υπήρξε πνευματικός πατέρας, οδηγός, δάσκαλος και φίλος για μεγάλο μέρος της νεολαίας της τότε περιόδου. Συνέτεινε στην ανάπτυξη δημιουργικών τάσεων και αποφυγή φανατισμών. Στο ανώτατο κατηχητικό δεν υπήρχε μεγάλος αριθμός παιδιών. Τα μαθήματα δεν είχαν καμιά σχέση με το σχολαστικισμό του σχολείου. Το μάθημα ξεκινούσε από μια εισήγηση τεκμηριωμένη και ακολουθούσε συζήτηση με σεβασμό σε όλες τις απόψεις. Πέρα από τα μαθήματα, υπήρχε συμμετοχή σε διάφορες εκδηλώσεις όπως επισκέψεις σε ιδρύματα και εκδρομές. Σημαντική εκδήλωση αποτέλεσε το Μάη του 1948, η γιορτή που οργανώθηκε από τους μαθητές του Κατηχητικού στο Μαλλιανοπούλειο θέατρο με την ευκαιρία της λήξης της σχολικής περιόδου. Τη γιορτή παρακολούθησε το κοινό, οι επίσημοι της πόλης και οι μαθητές των τριών Γυμνασίων.

⁸⁷ Δημήτρης Π. Μίχος, *Μαρτυρία (Εφηβος στην Τρίπολη τα χρόνια του Εμφυλίου)*, Αθήνα, 1994, σσ. 24-25.

⁸⁸ Στο ίδιο, σσ. 30-31.

⁸⁹ Στο ίδιο, σ. 36.

*«Το πρώτο μέρος κάλυπτε ένα εύθυμο σκετς του Κ. Παρασκευόπουλου και το δεύτερο ένα δικό μου δίπρακτο δράμα. Η όλη προετοιμασία ήταν δικό μας έργο, σε συνεργασία με συμμαθήτριες από το θηλέων».*⁹⁰

Συχνά διοργανώνονταν επισκέψεις σε νοσοκομεία και ιδρύματα. Ωστόσο οι εκδρομές εκτός πόλεως ήταν λιγοστές. Άλλωστε όσο φούντωνε ο Εμφύλιος, τόσο δύσκολο ήταν να φύγει κανείς από την πόλη. Μικρές διαφυγές γίνονταν μέχρι τον Άι - Γιώργη και την Κάρτσοβα.

«Η πιο σημαντική έξοδός μας ήταν η εκδρομή στο Βαλτέτσι. Πήγαμε για την επέτειο της ιστορικής μάχης».

Η έκδοση ενός εντύπου που να εκφράζει τους προβληματισμούς των νέων και να φέρνει στο φως της δημοσιότητας τα λογοτεχνικά τους πρωτόλεια ήταν μέσα στις προθέσεις κάποιων μαθητών. Η *ΜΑΘΗΤΙΚΗ ΣΑΛΠΙΓΓΑ* και *Οι ΝΕΟΙ* κυκλοφόρησαν ως δεκαπενθήμερα περιοδικά των κατηχητικών σχολείων της Τριπόλεως την 1^η Φεβρουαρίου 1949 και συνέχισαν χωρίς διακοπή την έκδοσή τους μέχρι και τον Απρίλιο του 1950 (19 τεύχη - 10 μονά και 9 διπλά). Από τον Ιούλιο του 1949 κυκλοφορούσαν σε διπλά τεύχη 12σέλιδα μια φορά το μήνα. Ακολούθησε η *ΧΡΥΣΑΥΓΗ* που βγήκε δυο μήνες μετά τους ΝΕΟΥΣ όμως σταμάτησε στο πρώτο φύλλο. Οι *ΝΕΟΙ* ήταν ένα έντυπο με χριστιανικές αρχές⁹¹. Το όλο πνεύμα του περιοδικού ήταν η αγάπη και η μετριοπάθεια. Το περιοδικό είχε θέματα διαδόσεως - διαφωτίσεως καθώς και ζωγραφική. Η διάταξη της ύλης περιλάμβανε ένα κύριο άρθρο, ένα διήγημα ή χρονογράφημα –κάποτε και τα δυο– ένα ποίημα, μια μελέτη, πνευματικές ασκήσεις, ειδήσεις από τη δραστηριότητα των κατηχητικών και σχόλια. Αργότερα προστέθηκαν θεατρικά σκετς. Η γλώσσα των *ΝΕΩΝ* ήταν ζωντανή, νεοδημοτική, ενώ στα λογοτεχνικά, ποιήματα, χρονογραφήματα, διηγήματα, καθαρή δημοτική. Η έκδοση των *ΝΕΩΝ* μπορεί εύκολα να χωριστεί σε δυο περιόδους. Η πρώτη περίοδος, φτάνει μέχρι τον Αύγουστο του 1949, οπότε μεταφέρθηκε στην Αθήνα ο κατηχητής Ψαριανός (τεύχη 1-14). Η δεύτερη αρχίζει από τον Σεπτέμβριο του 1949 και τελειώνει τον Απρίλιο του 1950, οπότε και κυκλοφόρησε το τελευταίο φύλλο.

---

⁹⁰ Στο ίδιο, σ. 40.

⁹¹ Στο ίδιο, σσ. 44-48.

*«Τότε δεν υπήρχε δωρεάν παιδεία και αγοράζαμε μόνοι μας τα βιβλία. Τα δανειζόμαστε ή τα αγοράζαμε από τους μεγαλύτερους συμμαθητές μας. Πληρώναμε τα εκπαιδευτικά τέλη, τέλη εγγραφής και μαθητικής πρόνοιας».*⁹²

3.4. ΦΙΛΑΡΜΟΝΙΚΗ ΤΡΙΠΟΛΗΣ

Ιδρύθηκε το 1896. Πρώτος μαέστρος αποτέλεσε ο Ιταλός Μπιφέρνο. Το 1909 ανέλαβε ο Ιταλός Αττίλιο Ροντζέρο Καμπανίλε. Στη συνέχεια ανάλαβαν αρκετοί μουσικοί, έως το 1920 οπότε και ανέλαβε εκ νέου ο Καμπανίλε οδηγώντας την Φιλαρμονική σε περιόδους δόξας. Παρέμεινε έως το 1935, μέχρι και τον θάνατό του. Ύστερα από το 1935 ιδιαίτερη προσωπικότητα αποτέλεσε ο Ηλίας Πετρόπουλος, εμπνευστής και μεγάλος εργάτης της μουσικής. Το 1947 ιδρύθηκε η νέα Φιλαρμονική με νέους μαθητευόμενους και με πρώτο μεταπολεμικό μαέστρο τον Σπύρο Κοσμά. Αφού παρέμεινε ένα χρόνο ανέλαβε ο Σπύρος Μεταξάς. Η πρώτη εμφάνιση της νεοσύστατης Φιλαρμονικής έγινε το 1948 την Μεγάλη Παρασκευή στον Επιτάφιο των Αγίων Ταξιαρχών. Η δεύτερη μεγάλη εμφάνιση έγινε την 25^η Μαρτίου 1949. Την Φιλαρμονική Εταιρεία συντηρούσαν συνδρομές γνωστών καθώς και δωρεές πλουσίων⁹³.

Ορισμένα από τα μεταπολεμικά στελέχη της Φιλαρμονικής: Σούλης Λούτος, Θεόδωρος Σταθόπουλος (κατόπιν χειρούργος), Χρήστος Σταθόπουλος (κατόπιν δικηγόρος), Σωτήριος Ανδρινόπουλος (κατόπιν εφημέριος Αγίου Βασιλείου), Δημήτριος Μανδηλάρτης (κατόπιν οδοντίατρος), Σωτήριος Τσούκας (κατόπιν στρατιωτικός γιατρός), Παναγιώτης και Γιάννης Διαμαντάκος, Παναγιώτης και Γιώργος Μιχαλόπουλος, Θόδωρος Λαρέζος (από τους κορυφαίους μαέστρους της γενιάς εκείνης), Νότης Πράπας (στρατιωτικός μουσικός και κατόπιν μαέστρος), Ηλίας Μπόγρης (απόστρατος χωροφύλακας και κατόπιν μαέστρος), Σταύρος Τσιώλης (γιός του παλιού μουσικού Νιόνιου Τσιώλη), Παναγιώτης Φιλίππου (κατόπιν στη Μουσική του Δήμου Αθηναίων), Κων/νος Τσαμπάσης, (οδοντοτεχνίτης), Βασίλειος Μητσόπουλος, Βαγγέλης Πανταζής, Παναγιώτης Βαλτετσιώτης, Ανδρέας Ανδρουτσόπουλος, Μάρκος Μανδρώνης, Τέλης Κωτσομητόπουλος, Γιώργος Χαραλάς, Χάρης Ψίχας, Γιάννης Καρούντζος κ.ά.

---

⁹² Στο ίδιο, σ. 67.

⁹³ Διαδικτυακή Πηγή:

https://www.tripolis.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=118&catid=84&Itemid=736
(Ημερομηνία τελευταίας ανάκτησης 18/01/2021).

3.5. ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ

Η Τρίπολη της περιόδου 1946-1949, δεν υστερούσε στον τομέα διασκέδασης. Το κοινό είχε έρθει σε επαφή με την κινηματογραφική τέχνη ήδη από το 1940. Οι προβολές αυτές συντέειναν στην πνευματική και ψυχαγωγική διεύρυνση οριζόντων του λαού. Οι κινηματογράφοι που λειτουργούσαν ήδη από πριν αλλά και κατά την διάρκεια του Εμφυλίου Πολέμου ήταν οι εξής: Ο χειμερινός κινηματογράφος *Αύρα* λειτούργησε γι' αρκετά χρόνια, κάτω από το ξενοδοχείο «Ανακτορικών». Ήταν ένα μικρό Σινεμά 300 θέσεων, με ξύλινο πάτωμα και υπόγειο κάτω. Θερμαινόταν με μια μεγάλη σόμπα που έκαιγε κάρβουνα. Η είσοδος ήταν από τη γωνία, σήμερα, Εθν. Αντίστασης και Δεληγιάννη. Ο κινηματογράφος *ΑΥΡΑ* άρχισε να λειτουργεί το 1939, με πρώτο μηχανικό προβολής ταινιών τον Γιάννη Λεβαντή και βοηθό τον Γεώργιο Ρέκκα⁹⁴. Φιλοξενούσε και θιάσους από την Αθήνα που έδιναν θεατρικές παραστάσεις. Λειτούργησε προπολεμικά και μεταπολεμικά, ως χειμερινό και θερινό σινεμά. Η θερινή *Αύρα* λειτούργησε στην πλ. Άρεως (μετέπειτα ως «Αλέα») με είσοδο, από την Πλατεία. Ήταν ένας πολύ ωραίος χώρος, για θερινό Σινεμά, με φουαγιέ ευρύχωρο στην είσοδο.

Ο «Έσπερος» ήταν κι αυτός κινηματογράφος στην πλατεία «Άρεως». Ήταν η επιχείρηση του Σπύρου Μαλλίρη. Το 1960 ο θερινός κινηματογράφος Έσπερος αλλάζει διεύθυνση και μετονομάζεται σε REX. Ο *Απόλλων*, ήταν θερινός Κινηματογράφος, Είχε πολύ μεγάλο και άνετο φουαγιέ, και περιβαλλόταν από δίμετρο και τρίμετρο μαντρότοιχο, γυμνό, εσωτερικά, ασβεστωμένο. Η δυτική πλευρά του συνέπιπτε με τον ανατολικό εξωτερικό τοίχο του «Ανακτορικών». Ο επιχειρηματίας και θεατρώνης Γεώργιος Χριστόπουλος διεύθυνε το κινηματοθέατρο Απόλλων με μηχανικούς τον Ηλία Πετσάλη και τους Χρήστο Μουγκοπέτρο και Κώστα Αγγελόπουλο και την Φωφώ Ραζοπούλου⁹⁵.

3.6. ΘΕΑΤΡΟ ΣΚΙΩΝ – ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΗΣ

Η Ελληνική φιγούρα του Καραγκιόζη και γενικότερα του Θεάτρου Σκιών είχε ήδη έρθει από το 1850. Οι παραστάσεις στην Τρίπολη κάνουν ήδη την εμφάνισή τους από τον 20^ο αιώνα όπως αποτυπώνεται από την εφημερίδα *Μορέας* (φ. 51, 1-7-1901): «*Λαμπρά περνούμε τις βραδιές μας εις το εξοχικόν καφενείον της Πλατείας Σμολένσκυ*

⁹⁴ Νίκος Γρηγοράκης, *Τρίπολη*, Αθήνα, εκδ. Μίλητος, 2008, σσ. 323-324.

⁹⁵ Στο ίδιο, σ. 326.

υπό τας ευθύμους παραστάσεις του Καραγκιόζη»⁹⁶. Εκτός από την Τρίπολη δίδονταν παραστάσεις και σε διάφορα χωριά της Αρκαδίας, όπως Βυτίνα, Δημητσάνα, Ελληνικό, Αλωνίσταινα, Κάψια, Λεβίδι κ.α. Οι φιγούρες που δημιούργησαν οι καραγκιοζοπαίχτες Αντώνης Μόλλας και Θανάσης Σπυρόπουλος, πέρα από ευρηματικές, ήταν εμπνευσμένες από τις τοπικά έθιμα των περιοχών της Αρκαδίας. Πιο συγκεκριμένα, χρησιμοποίησε ως φιγούρα τον ήρωα και αγωνιστή της Ελληνικής Επανάστασης Δ. Στριφτόμπολα. Άλλη φιγούρα αποτέλεσε εκείνη του Λαγκαδιανού μάστορα Μαστρο - Παρασκευά⁹⁷. Πασίγνωστοι και φημισμένοι οι Λαγκαδινοί χτίστες από την Γορτυνία. Επίσης, άλλες φιγούρες ήταν του Ρεκουινιώτη ζητιάνου και του Λαχειοπώλη Μεγαλοπολίτη⁹⁸. Στον Κινηματογράφο Έσπερο του Μαλλίρη, τα χρόνια 1948-1950 ο Μόλλας είχε δώσει πολλές παραστάσεις.

3.7. ΤΟ ΜΕΓΑΛΟ ΚΑΦΕΝΕΙΟ

Το καφενείο αυτό, υπήρξε εκτός από θεατρική στέγη, επίκεντρο κοινωνικής και πνευματικής υπόστασης της πόλης. Αποτέλεσε κέντρο τόσο της παλαιάς όσο και της νεότερης Τρίπολης. Το ευπρεπές και πολυτελές Μεγάλο Καφενείο το οποίο αποτέλεσε την κοινωνικήν προθήκην της Τριπόλεως επί ατελείωτον σειράν ετών, αρχικά ήταν ιδιοκτησία του Θεόδωρου Θεοδωρόπουλου, το οποίο ύστερα περιήλθε στον εγγονό του Ιω. Πύρλα. Ακολούθως το απέκτησε μια μεγάλη προσωπικότητα της Τρίπολης ο Ιωάννης Αθανασιάδης (1837-1920) με την ιδιότητα του τυπογράφου, βιβλιοπώλη κλ. π. Ο Αθανασιάδης το ανακαίνισε το 1865 ως προς το εσωτερικό και ως προς το εξωτερικό χώρο βάση του σχεδίου του αρχιτέκτονα Δημ. Πετροπούλου - Καμπουράκη. Έδρα της εμπορικής του δραστηριότητας ήταν η ονομαζόμενη «ΣΤΟΑ ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΗ», όπου εκεί βρισκόταν το μαγαζί και το σπίτι του. Εν συνεχεία ο γιός του Δημήτρης (Μίμης) Αθανασιάδης το κληροδότησε στο Δήμο Τριπόλεως⁹⁹. Το Μεγάλο Καφενείον εκτός από την πρωταρχική του ιδιότητα ως εξαιρετικό ζαχαροπλαστείο της εποχής, φιλοξένησε πλήθος θεατρικών παραστάσεων, προβολών κινηματογράφου ενώ αποτέλεσε κέντρο συνάθροισης πνευματικών ατόμων. Από το 1840 ήταν το αγαπημένο της αριστοκρατίας. Εκεί σύχναζαν γιατροί, δικηγόροι και μεγαλέμποροι, αλλά και άτομα κάθε κοινωνικής τάξης. Συγκεντρώνονταν άντρες του Αγώνα, εκπρόσωποι της πρώτης ελεύθερης κοινωνίας και γενικότερα λόγιοι

⁹⁶ Μορέας, 01/07/1901.

⁹⁷ Νίκος Γρηγοράκης, ό.π., σσ. 311-312.

⁹⁸ Το ίδιο.

⁹⁹ Τάσος Γριτσόπουλος, στο *Ιστορία της Τριπολιτσάς*, τ. Β2, Αθήνα, εκδ. Ένωση Τριπολιτών Αττικής, 1972, σσ. 512-513.

άνθρωποι του πολιτισμού κάθε εποχής. Στο χώρο του «Μεγάλου Καφενείου» γίνονταν κατά κύριο λόγο παρουσιάσεις βιβλίων και μουσικές βραδιές. Από το χώρο έχουν περάσει πάρα πολλές προσωπικότητες της πολιτικής, των τεχνών, του αθλητισμού και της δημοσιογραφίας¹⁰⁰. Η παρουσία περίφημων καλλιτεχνών (Μπονασέρα, Βεάκης κτλ.) συνέτεινε στην κοινωνική ανάταση του καφωδείου. Κατά την διάρκεια της Κατοχής και του Εμφυλίου Πολέμου, το Μεγάλο Καφενείο μετεβλήθη σε αποθήκη στρατιωτικών αντικειμένων και εφοδίων.

Παρά την μείζονα προσπάθεια για ψυχαγωγία και πολιτισμική ανάταση την λόγω των δύσκολων συνθηκών, αυτό το ιστορικό αυτό κέντρο πάγωσε χωρίς να επιτελεί το ιερό πνευματικό σκοπό του. Στο χώρο έχουν διατηρηθεί ατόφια αντικείμενα όπως είναι οι τεράστιοι καθρέπτες με τις σκαλιστές κορνίζες, τα οβάλ τραπεζάκια και οι καναπέδες. Τα έπιπλα αυτά είχαν έρθει στο Καφέ από την Βιέννη, από το εργοστάσιο, του κατασκευαστή Μίκαελ Τόνετ (1796 - 1871). Πολλά αντικείμενα δεσπόζουν, τα οποία έχουν ανεκτίμητη ιστορική αξία, όπως όπλα της Επανάστασης του 1821, τα οποία βρίσκονται σε ειδική προθήκη και να ενημερωθεί για την ιστορία του χώρου και της πόλης. Το Μεγάλο Καφενείο στέκεται επιβλητικά έως σήμερα απέναντι από τον Ναό του Αγίου Βασιλείου, διατηρώντας την κομψή του αίγλη.

3.8. ΜΑΛΛΙΑΡΟΠΟΥΛΕΙΟ ΘΕΑΤΡΟ

Το Μαλλιαροπούλειο Δημοτικό Θέατρο Τρίπολης είναι ένα διατηρητέο κτίριο στο Δήμο Τρίπολης, το οποίο βρίσκεται στην Πλατεία Πετρινού στην Τρίπολη Αρκαδίας. Δωρητής του θεάτρου υπήρξε ο φιλότεχνος ιατρός Ιωάννης Μαλλιαρόπουλος με καταγωγή από τα Λαγκάδια Αρκαδίας. Η αρχιτεκτονική από τον Αναστάσιο Μεταξά ακολούθησε τις νέο-μπαρόκ τάσεις της εποχής¹⁰¹. Κτίστηκε στο χώρο όπου βρισκόταν το ιστορικό Καποδιστριακό Σχολείο. Από το 1910 έως το 1940 το Μαλλιαροπούλειο Θέατρο γνώρισε μεγάλες δόξες μέσα από τις υψηλού κάλλους παραστάσεις που δόθηκαν ανά καιρούς. Τροχοπέδη αποτέλεσε η γερμανική κατοχή και ο εμφύλιος σπαραγμός τα οποία αναστέλλουν τη λειτουργία τού θεάτρου. *«Δεν φτάνει, όμως, που κλείνει η αυλαία του, αλλά την περίοδο αυτή τα στρατεύματα κατοχής λεηλατούν τον πλούσιο διάκοσμό του: το 1941, τα ιταλικά στρατεύματα*

¹⁰⁰ Νίκος Γρηγοράκης, ό.π., σ. 203.

¹⁰¹ Στο ίδιο, σ. 230.

αρπάζουν τις βαρύτερες κουρτίνες, τ' αγάλματα, τα ζωγραφικά σκηνικά. Η αρχή τού τέλους έχει αρχίσει για το καλαισθητο και κομψό θέατρο της Τρίπολης»¹⁰².

Η αλήθεια είναι ότι δεν παρατηρείται παντελής απουσία εκδηλώσεων από τη σκηνή τού Μαλλιαροπούλειου κατά το χρονικό διάστημα 1940-1949. Ιδιαίτερα την περίοδο του Εμφυλίου Πολέμου δεν εκλείπει ολοκληρωτικά η θεατρική παρουσία στον χώρο του θεάτρου. Πιο συγκεκριμένα, στις 20 Νοεμβρίου 1946 κάνει έναρξη των παραστάσεών του ο θίασος του Μίστου Χαντά με την σατιρική κωμωδία των Χρ. Γιαννακόπουλου και Αλέκ. Σακελάρου «*Η Δεξιά, η Αριστερά και ο κυρ-Παντελής*»¹⁰³. Το έργο αυτό, μαζί με το αμέσως επόμενο έργο του ίδιου συγγραφικού δίδυμου «*Οι Γερμανοί ξανάρχονται*». Στις 12 Δεκεμβρίου, δίδει ρεσιτάλ κιθάρας ο Νίκος Καρώνης. Το 1947 επαναλειτούργει και πάλι από τον θεατρικό επιχειρηματία Γεώργιο Χριστόπουλο. Ο θεατρώνης Γ. Χριστόπουλος δημιούργησε και διεύθυνε το κινηματοθέατρο «*Απόλλων*» που λειτούργησε ως θερινό σινεμά (1947). Στις 2 Ιανουαρίου ο θίασος του Μ. Χαντά φαίνεται να παίζει την εξωφρενική κωμωδία «*Το καρναβάλι της Νίτσας*». Τον ίδιο μήνα «10 χιλιάδες θεαταί» παρελαύνουν σε μια μέρα μέσα από το Μαλλιαροπούλειο για να θαυμάσουν και να χειροκροτήσουν «*το αηδόνι της Αθήνας, το αγαπημένο παιδί της Τριπόλεως, την ντιζέζ Καίτη Βαφειάδου*». Στο ίδιο μεγαλόστομο φέιγ βολάν διαφημίζεται και το κινηματογραφικό έργο που πρόκειται να προβληθεί. Τον Αύγουστο, «*μετά την αλησμόνητον Καίτην, νέον ανεκάλυψε αστέρα ο κινηματογράφος 'Απόλλων'. Την περιλάλητον ντιζέζ Νέναν Νέζερ, μια φωνή γεμάτη μεράκια και καϋμούς. Προς υποδοχήν τής γόησσας ντίβας κατήλθε στο Σταθμό ο κ. Χριστόπουλος, φέρων επίσημον ενδυμασίαν και λευκόν εσωκάρδιον, κοινώς πουκάμισο*». Στο «*Μαλλιαροπούλειο*», συναντούμε από τις 5 μέχρι τις 15 Φεβρουαρίου την πληθωρική και πάλι παρουσία τού θιάσου «*Οπερέττα-Επιθεώρησις Γ. Ξύδη*», με δυο παραστάσεις σχεδόν καθημερινά. Στα προγράμματα δίνεται έμφαση κυρίως σε τρία γυναικεία ονόματα: Αλεξάνδρα Δέλτα, Βούλα Νικολαΐδου, Τζένη Σταυροπούλου.

- Η Οπερέτα του Ν. Λώρη «*Σεβιλλιάνα*».
- Η μουσική ηθογραφία των Ζ. Θάνου –Μ. Κατριβάνου «*Πονεμένες καρδιές*».
- «*Οι τρεις σωματοφύλακες*», σε διασκευή Δ. Γιαννουκάκη και μουσική Ι. Ριτσιάρδη.

¹⁰² Στο ίδιο, σ. 243.

¹⁰³ Γεωργία Δάλκου, *Ο Διόνυσος στην Αρκαδία*, Τρίπολη, εκδ. Δήμος Τρίπολης, 2013, σσ. 285-286.

- Η Ανατολίτικη οπερέτα των Ν. Λώρη - Ι. Ριτσιάρδη «*Λευκή σκλάββα*».
- Η Οπερέτα του Δ. Κατριβάνου «*Τα τρία αλλόκοτα κορίτσια*».
- Η Οπερέτα των Συράκου-Κοφίνο «*Οι δύο μάγκες*».
- Οι παρακάτω Επιθεωρήσεις των Ν. Παπαδάτου-Β. Παπαδοπούλου-Μ. Γιουλάτου: «*Δεν φεύγω απ' την Ελλάδα μας*», «*Όποιος γελάση τελευταίος*», «*Σφύρα και έρχομαι*», «*Έσκασε η μπόμπα του μπικίνι*», «*Καθαρά και ζάστερα*».
- Η δραματική οπερέτα του Ν. Χατζηαποστόλου «*Η γυναίκα της αμαρτίας*».
- Η Οπερέτα των Ευαγγελίδη-Σακελλαρίου «*Η Αρζεντίνα*».
- Ο δραματικός κολοσσός «*Η αθάνατη Γκόλφω*», σε διασκευή τού ποιητού Ορέστη Λάσκου και του μουσουργού Γ. Βιτάλη.
- Η ηθογραφία των Ευαγγελίδη-Σακελλαρίδη «*Κορίτσια της παντρείας*».
- Η Οπερέτα «*Αι δύο ορφανά*».
- Η Οπερέτα του Θ.Σακελλαρίδη «*Το τσιγγάνικο αίμα*».
- Η Επιθεώρηση «*Τα μοντέρνα κορίτσια ή ο Ξύδης μαθήτριά*» του Θ. Σακελλαρίδη.
- Ο σατιρικός εφιάλτης «*Οι Γερμανοί ξανάρχονται*» των Σακελλάριου-Γιαννακόπουλου.

Πριν αναχωρήσει ο θίασος, αφού ευχαρίστησε το «*Σεβαστόν κοινόν της πόλεως διά την θερμήν υποστήριξιν*»¹⁰⁴, επέλεξε ως τελευταίο έργο την Επιθεώρηση των Α. Ηλιοπούλου - Β. Παπαδοπούλου-Γιουλάτου «*Το τέλος του κόσμου*». Τον Απρίλιο του '47 άλλος ένας θίασος οπερέτας, της Τούλας Δράκου, με τη συμμετοχή των Π. Πλέσσα και Β. Κοντογιάννη, κάνει πρεμιέρα με τη Επιθεώρηση των Σπυροπούλου-Παπαδούκα-Τσολάκη «*Δικαιοσύνη στην Ελλάδα*». Ακολούθησε η οπερέτα του Θ. Σακελλαρίδη «*Η κόρη της αμαρτίας*». Από εκεί και πέρα γνωρίζουμε μόνο την αποχαιρετιστήριο παράσταση που δόθηκε με την «*Επιθεώρησιν μούβιτον Τσαγγαροδευτέρα*»¹⁰⁵. Το 1948 το Μαλλιαροπούλειο ανοίγει για να φιλοξενήσει:

¹⁰⁴ Στο ίδιο, σσ. 287-288.

¹⁰⁵ Το ίδιο.

- Τη χορωδία Τριπόλεως ο «Ορφεύς», που δίνει μια συναυλία «υπέρ της Χωροφυλακής» (24 Μαΐου) και
- τη Μαθητική εορτή της Ιεράς Μητροπόλεως Μαντινείας και Κυνουρίας, «*επί τη λήξει των μαθημάτων των Κατηχητικών Σχολείων Τριπόλεως*» (28, 29 και 30 Μαΐου).

Το 1949:

- Στις 29 Απριλίου, μαθητές και μαθήτριες των Γυμνασίων της Σπάρτης έπαιξαν το δραματικό έργο του Κωστή Νεοφώτιστου «*Ξαναγύρισμα στην αγκαλιά της Μάνας*». Πρωταγωνιστής του έργου ήταν «*ένας άσωτος που σε ένα δραματικό ΞΑΝΑΓΥΡΙΣΜΑ του στην αγκαλιά της ΜΑΝΑΣ υμνεί την ασύγκριτη δόξα της Ελλάδος που ποτέ δεν πεθαίνει*»¹⁰⁶.
- Με δυο συναυλίες, έπειτα, τον μήνα Σεπτέμβριο (στις 5 και στις 25), κλείνει το καλλιτεχνικό πρόγραμμα εκείνου του χρόνου. (Η 2η συναυλία δόθηκε «υπέρ της ενισχύσεως του ραδιοφωνικού σταθμού Τριπόλεως, που είχε εγκαινιασθεί στις 10-7-49).
- Ο χώρος, όμως, του Θεάτρου διατέθηκε και για άλλους λόγους πλην των καλλιτεχνικών, αφού, κατά τα παρακάτω φύλλα της *Αλήθειας*¹⁰⁷,
  - 6-2-49, «*ομιλία από δύο αξιωματικούς της Μακρονήσου εκ των ανανηψάντων*».
  - 13-11-49, ομιλία, με πρωτοβουλία συμπολιτών επανελθόντων εκ της Εθνικής Σχολής Μακρονήσου, υπό τον τίτλο «*Η Μακρόνησος ως εθνική κολυμβήθρα*».
- Ο θεατρικός λόγος, περιοδεύει π.χ. :
  - Με «*Θεατρικά σκετς με σκηνές που έζησαν οι άλλοτε συμμορίται εις την ύπαιθρον, με συγγραφείς, ηθοποιούς και θεατάς τούς εγκλείστους του Στρατοπέδου και των Φυλακών. Η εργασία αυτή αποσκοπεί εις την αποτοξίνωσιν εκ του κομμουνιστικού ιού. Ιδού ένα δραματικό σκετς που ζωντανεύει την βιαίαν στρατολογίαν νεαράς*

¹⁰⁶ Στο ίδιο, σσ. 288-289.

¹⁰⁷ *Αλήθεια*, 06/02/49, 13/11/49.

κορασίδος, εις τας απέλπιδας κραυγάς της οποίας έρχεται σωστική η επέμβασις του Λοκατζή για να την σόση από τα νύχια των κατσαπλιάδων». (Αλήθεια, 2-10-49).

- Εδόθησαν σχολικές παραστάσεις με τα έργα: «Παιδομάζωμα», «Δημητσάνα», «Ξαναγύρισμα στην αγκαλιά της Μάνας». (Αλήθεια, 8-5-49)¹⁰⁸.

Σημαντικό γεγονός αποτέλεσε η παρουσία των Βασιλέων στο Μαλλιαροπούλειο. Στις 28-3-49, σύμφωνα με ιδιόγραφο σημείωμα του Μ. Αθανασιάδη,

«Ο Βασιλεύς Παύλος και η Βασίλισσα Φρειδερίκη παρηκολούθησαν εις το 'Μαλλιαροπούλειον' επανάληψιν από σκηνης διαφόρων ζωντανών εικόνων εθνικής υποθέσεως, τας οποίας μαθηταί και μαθήτριά της Παιδαγωγικής Ακαδημίας Τριπόλεως και του Προτύπου αυτής Δημοτικού Σχολείου παρέστησαν την 25^{ην} Μαρτίου εις το ίδιον θέατρον. Η παράστασις ήρξατο περί την 7.30' προς 8 μ.μ. και οι βασιλείς εκάθησαν εις το δεξιόν της αιθούσης του Θεάτρου μετά τινων υπασπιστών κλπ. και της κυρίας τής τιμής Καρόλου. Πρώτην φοράν Βασιλείς παρέστησαν εις το Μαλλιαροπούλειον από της ιδρύσεώς του. Προγράμματα δεν ετυπώθησαν»¹⁰⁹.

«Επίσκεψη άνακτος και Βαν Φλητ στην Τρίπολη. Δοξολογία επί τη αφιζεί» (Αλήθεια, 08-4-48).

Κατά την περίοδο του Εμφυλίου δόθηκαν αρκετές θεατρικές παραστάσεις:

«Στο Σανατόριον της Μάκρης παίζεται το επίκαιρον δράμα η «Κόνιτσα», στα σχολεία τής περιοχής ανεβαίνουν τα έργα «Παιδομάζωμα», «Δημητσάνα», «Ξαναγύρισμα στην αγκαλιά τής Μάνας», ενώ οι έγκλειστοι του Στρατοπέδου και των Φυλακών τής Τρίπολης γράφουν, παίζουν και παρακολουθούν «θεατρικά σκετς με σκηνάς που έζησαν οι άλλοτε συμμορίται εις την ύπαιθρον. Ιδού ένα δραματικόν σκετς που ζωντανεύει την βιαίαν στρατολογίαν νεαρής κορασίδος, εις τας απέλπιδας κραυγάς τής οποίας έρχεται σωστική η επέμβασις του Λοκατζή για να την σόση από τα νύχια των κατσαπλιάδων» (Αλήθεια 2-10-49).

Στην Οικοκυρική Σχολή Τεγέας, υπήρξαν ορισμένα επιλεγμένα για τον εορτασμό της 25^{ης} Μαρτίου 1947 μονόπρακτα, όπως το μονόπρακτο του Βασίλη Ρώτα «Να ζει το Μεσολόγγι» και για το εθνικό δράμα «Ο Διάκος».

¹⁰⁸ Αλήθεια, 08/05/49.

¹⁰⁹ Γεωργία Δάλκου, ό.π. σ. 290.

3.9. ΡΑΔΙΟΦΩΝΙΚΟΣ ΣΤΑΘΜΟΣ ΤΡΙΠΟΛΗΣ

Στην Ελλάδα ήδη από το 1923 άρχισε μια προσπάθεια εγκατάστασης ραδιοφωνικού πομπού. Ο πρώτος εθνικός ραδιοφωνικός σταθμός ιδρύθηκε και λειτούργησε στην περιοχή Αθηνών, αφού στις 25 Μαρτίου του 1938 εγκαινιάστηκε από τον τότε βασιλιά Γεώργιο Β΄, ενώ το 1945 ιδρύθηκε το Εθνικό Ίδρυμα Ραδιοφωνίας (Ε.Ι.Ρ.) που ανέλαβε την ευθύνη λειτουργίας του σταθμού. Αμέσως μετά την απελευθέρωση άρχισαν να ιδρύονται κι άλλοι σταθμοί σε διάφορες πόλεις της χώρας που υπάγονταν στη δικαιοδοσία του Ε.Ι.Ρ., καθώς και πολλοί στρατιωτικοί σταθμοί, υπό τη δικαιοδοσία των ενόπλων δυνάμεων (ΥΕΝΕΔ). Ο ραδιοφωνικός σταθμός ΕΡΤ με έδρα την Τρίπολη προσέφερε ψυχαγωγία και ενημέρωση από την πρώτη στιγμή λειτουργίας του. Ιδρύθηκε στις 10 Ιουλίου 1949 και η εμβέλειά του κάλυπτε το μεγαλύτερο μέρος της περιφέρειας Πελοποννήσου¹¹⁰. Το 1949 ο Σπαρτιάτης ηλεκτρονικός που εργαζόταν στην Τρίπολη Φάνης Ανδριώτης, έφτιαξε έναν πομπό και ίδρυσε τον πρώτο ραδιοφωνικό σταθμό στην περιοχή¹¹¹. Αρχίζει να εκπέμπει στα βραχεία κύματα, μήκους 36, 8 μ. ή σε συχνότητα 8150 χιλιοκύκλων.

Η επίσημη έναρξη λειτουργίας έγινε στις 23 Φεβρουαρίου 1948. Για τη στέγασή του ο Μητροπολίτης Προκόπιος προσέφερε δωρεάν το οίκημα της παλαιάς Ιερατικής Σχολής. Ο σταθμός αργότερα εντάχθηκε στους ραδιοσταθμούς του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας και από το 1968 μέχρι το 1982 ονομαζόταν «Ραδιοφωνικός Σταθμός Ενόπλων Δυνάμεων». Στην πρώτη αυτή φάση της ραδιοφωνίας, διαπιστώθηκε ταυτόχρονα και η τεράστια σημασία που έχει όχι μόνο για την ψυχαγωγία των λαϊκών μαζών αλλά και για την άνοδο της πολιτιστικής τους στάθμης. Η τοποθεσία βρισκόταν από την αρχή έως σήμερα στην συμβολή των οδών Ναυπλίου και Αλεξάνδρου Σούτσου. Η ΕΡΤ Τρίπολης πέρασε από διάφορα ονόματα. Μετονομάστηκε σε «Ραδιόφωνο της ΕΡΤ2» και μετέπειτα «ΕΡΑ 4». Ύστερα και μέχρι το 2013, ο σταθμός ονομαζόταν «Ελληνική Ραδιοφωνία Τρίπολης» ή «ΕΡΑ Τρίπολης» και αποτελεί μια σχετικά αυτονομημένη μονάδα της ΕΡΤ. Το πρόγραμμα της είναι τοπικό και πολυσυλλεκτικό, με σκοπό να ανταποκρίνεται στις ανάγκες του κοινού.

---

¹¹⁰ Διαδικτυακή πηγή: <https://www.ertnews.gr/news/tripoli/>, (Ημερομηνία τελευταίας ανάκτησης 20/01/2021).

¹¹¹ Διαδικτυακή πηγή:

https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%95%CE%A1%CE%A4_%CE%A4%CF%81%CE%AF%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%B7%CF%82, (Ημερομηνία τελευταίας ανάκτησης, 20/01/2021).

«ΤΟ ΣΗΜΕΡΙΝΟΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΡΑΔΙΟΦΩΝΙΚΟΥ ΣΤΑΘΜΟΥ
ΤΡΙΠΟΛΕΩΣ»¹¹².

ΠΡΩΙΝΗ ΕΚΠΟΜΠΗ:

11 Π.Μ. Έναρξις – αναγγελία προγράμματος.

11,01' Δοξολογία.

*11, 10' Ομιλία Στρατ. Διευθυντού Πελοποννήσου Υποστράτηγου και Θ.
Πετζόπουλου.*

*11,15' Ομιλία προέδρου Δικηγορικού Συλλόγου Τριπόλεως και
Σταθοπούλου.*

11,30' Ομιλία Διευθυντού της εφημ. ΑΛΗΘΕΙΑ κ. Φ. Τζαβέλλα.

*11,40' Δημοτικό Μωραϊτικό τραγούδι υπό της μικρής Αγγ. Αποστολοπούλου
συνοδεία λαϊκής ορχήστρας.*

11,45' Παίζει η ορχήστρα του Τάκη Μωράκη. Τραγουδάει η Νένα Νέζερ.

*12,15' Η Χορωδία Κορίνθου (του Β5 γραφείου της Α.Σ.Δ. υπό τη διεύθυνσιν
του καθηγητού κ. Σπ. Νεοφωτίστου.*

12,35' Ντούο κιθάρες. Τραγούδι Ν. Καρώνη – Καννέλου.

12,55' Η ορχήστρα του Κ.Ε.Ν. Τριπόλεως.

*13,00' Τέλος της πρωινής εκπομπής και της τελετής των εγκαινίων του
σταθμού.*

ΒΡΑΔΥΝΗ ΕΚΠΟΜΠΗ:

7 μ.μ. Παίζει η ορχήστρα του κ. Τάκη Μωράκη.

7,20' Τραγούδι από Νίνα Νέζερ.

7,35' Πατριωτική Παρλάτα: η Ελληνική ιστορία.

7,50' Μουσικό απόγευμα.

8 Δημοτικό τραγούδι από τον κ. Δημ. Γκίτζα.

---

¹¹² Αλήθεια, 10/07/1949.

8,10' Δραματική Εκπομπή «ο ΚΑΪΝ» του κ. Κωστούρου.

8,30' Ντούο καθάρες. Τραγούδι με τους Κανέλλον – Καρώνη – Λάχανη.

8,50' Το Ντούο Χάρμα σε νέα σουζέ του.

9,10' Η Χορωδία του Μ.Ο.Τ. Τριπόλεως.

9,30' Τραγούδι από τον Στρατιώτη Κουτουλογιάννη.

9,45' Γενική ανασκόπησις καταστάσεως του Μορηά.

10 Τέλος της βραδυής εκπομπής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η εκπόνηση της συγκεκριμένης διπλωματικής εργασίας είναι αποτέλεσμα της διερεύνησης της εκπαιδευτικής και πολιτισμικής κατάστασης στη ευρύτερη περιοχή του Νομού Αρκαδίας κατά τη διάρκεια του Εμφυλίου Πολέμου. Σαφέστατα υπήρχαν αρκετές δυσκολίες τις οποίες αντιμετώπισαν οι μαθητές στην σχολική πορεία τους ενώ παράλληλα άλλαζαν τα κοινωνικά δρώμενα τα οποία ίσχυαν έως το 1946. Παρ' όλα αυτά, στην Τρίπολη καθώς και σε πολλά χωριά του νομού λειτουργούσαν αρκετές σχολικές δομές όπως η Παιδαγωγική Ακαδημία Τριπόλεως, Εθνικοί Παιδαγωγικοί Σταθμοί, κέντρα ξένων γλωσσών, φροντιστήρια κλπ. Επιπρόσθετα, όσον αφορά τον πολιτιστικό τομέα τελούνταν με μεγαλοπρέπεια εθνικές εορτές, επετειακοί χοροί και αθλητικοί αγώνες. Με αυτό τον τρόπο ενισχυόταν η εθνική συνείδηση και η θρησκευτική πίστη των πολιτών. Άλλες δομές που προήγαγαν τον πολιτισμό ήταν η ύπαρξη ασπρόμαυρου Κινηματογράφου, Ραδιοφωνικού Σταθμού, θεάτρου κλπ. Παρά το γεγονός ότι πολλά σχολεία υπολειπούνταν, οι μαθητές δεν έπαψαν να διδάσκονται ακόμη και τα βασικά μαθήματα όπως η αριθμητική, η γραφή και η ανάγνωση.

Ανακεφαλαιώνοντας, ένας πόλεμος λειτουργεί πάντα ως ανασταλτικός παράγοντας σε όλους τους τομείς της ανθρώπινης ύπαρξης. Η Ελλάδα βίωσε αρκετές κακουχίες, συλλήψεις, θανάτους την περίοδο του Εμφυλίου Πολέμου, με αποτέλεσμα αυτή η πενταετία να κρατήσει πίσω σε μεγάλο βαθμό την χώρα στην πρόοδο και την εξέλιξη. Εντούτοις δεν μπορεί να περάσει απαρατήρητη η προσπάθεια πνευματικής ανάτασης σε εκπαιδευτικό και πολιτιστικό επίπεδο παρά τις αντίξοες συνθήκες που επικρατούσαν.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

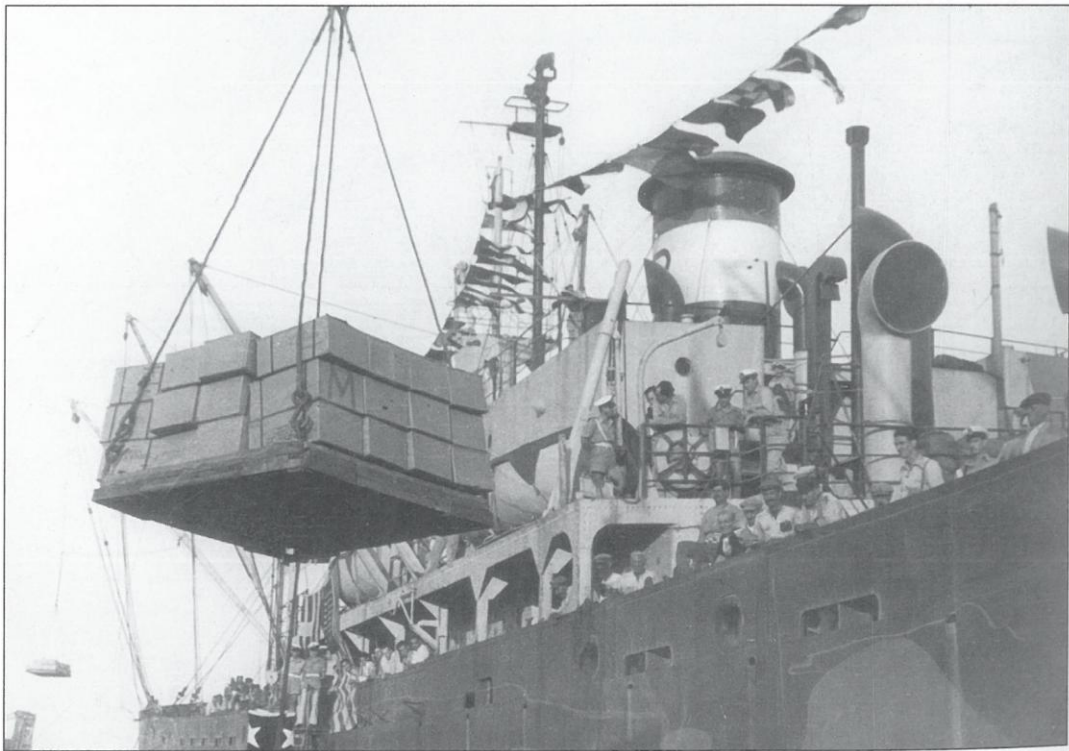
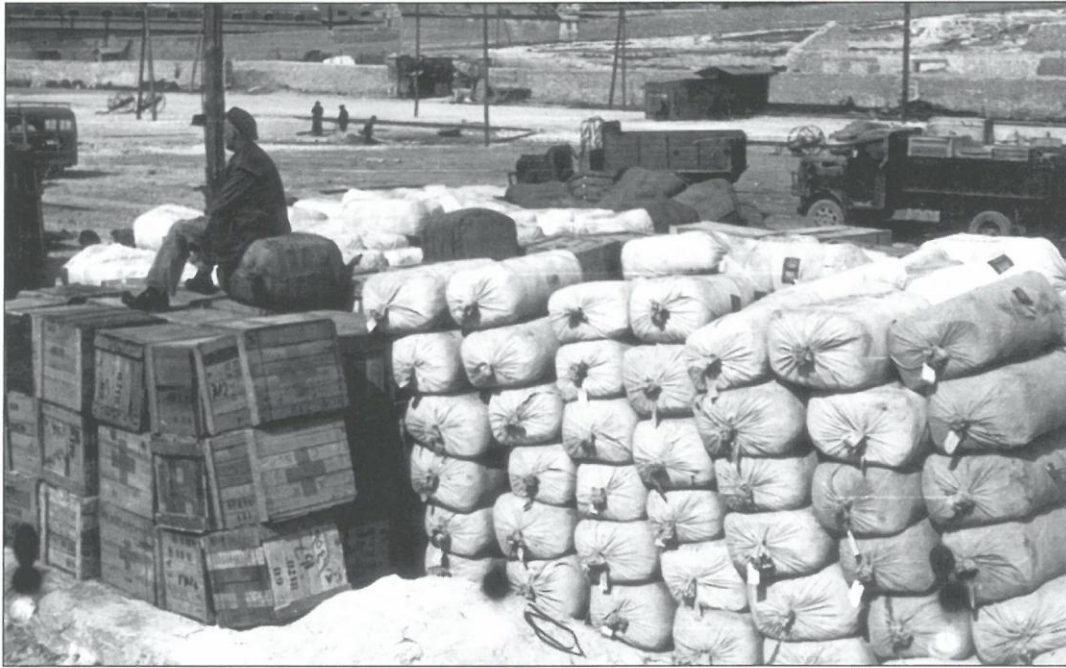
Εικόνα 1. Άνω: Δεκεμβριανά. Αγγλικά τανκς εισβάλλουν στα γραφεία του ΕΑΜ.

Κάτω: Δεκεμβριανά. Βρετανικό άρμα μάχης σε δράση.

Εικόνα 2. Άνω: Ο Αντιβασιλιάς Αρχιεπίσκοπος Δαμασκηνός με τον στρατηγό Μοντγκόμερυ (Ιούνιος 1946). Κάτω: Επιστροφή Νίκου Ζαχαριάδη στην Ελλάδα (29 Μαΐου 1945).

Εικόνα 3. Άνω: Άφιξη εφοδίων ΟΥΝΡΑ στον Πειραιά, 1945. Κάτω: Εκφόρτωση φορτίων γάλακτος της αμερικανικής βοήθειας, 1947.

ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
 ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΛΑΪΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
 ΝΟΜΟΥ ΑΧΑΪΑΣ

Είκοσι μαθητές στο Γ. Διδασκαλείον
 Μήτρον Παλαιολογίου Σπάρτης

Πορεία

Υπόγραφο από έγγραφο που παραμένει από τον εκπαιδευτικό Δ/κο
 το μαθητή στο Διδασκαλείο όρισμα από τους εκπαιδευτικούς
 ως ειδικότητα δευτέρα 18-19 μαθητές 9 ετών
 να βρεθεί στο Σπάρτη πριν κλείσει τα φύλλα για την
 αποδεδειγμένα. Οι μαθητές μαζί με

- 1) 2 αγγαλιές εισφορά
- 2) Κατό αν είναι
- 3) 1 Κοιτίδα

Ο Προϊστάμενος Γαίμου Παιδείας Αχαιας
 Νεοφάνης Παλαιολογίου

Εικόνα 4. Έγγραφο του Εκπροσώπου της Λαϊκής Παιδείας νομού Αχαΐας, το οποίο γνωστοποιεί την έναρξη των μαθημάτων του Λαϊκού Διδασκαλείου.

Φύλλο πορείας

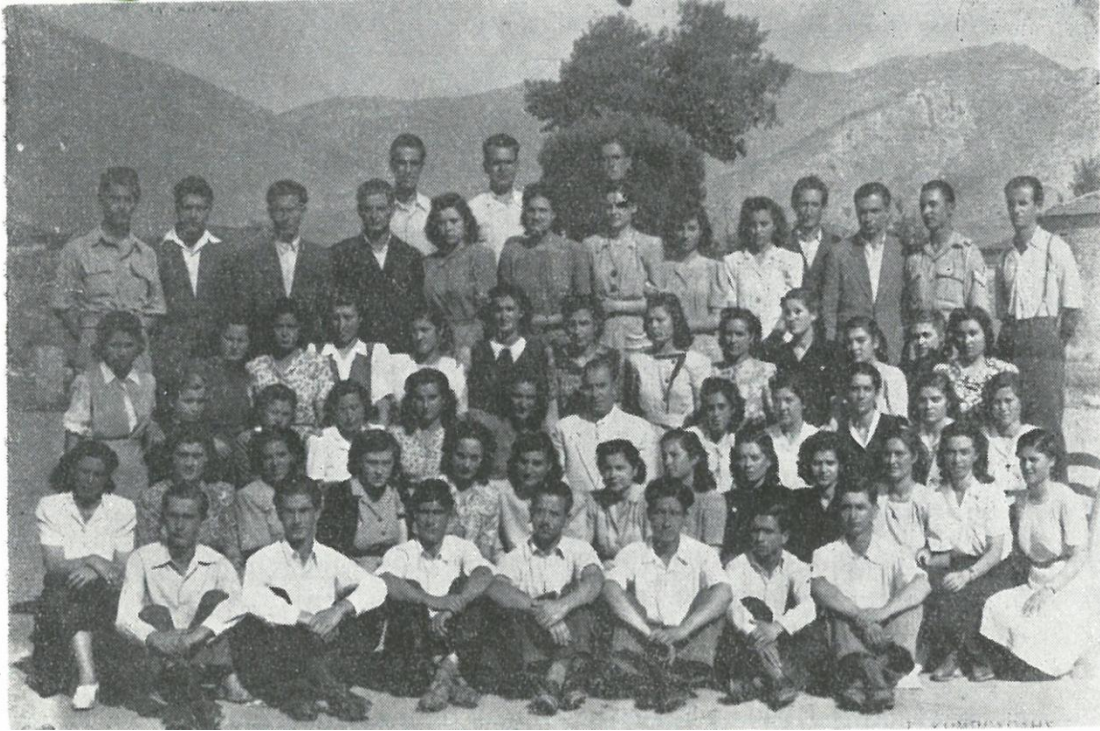
Χρησιμοποιώ φύλλο πορείας από εντ.
 Παλαιολογίου στο Διμ. για την
 Έδρα του Λαϊκού Διδασκαλείου Πελοπ.

23-10-48

Πάνου Γεωργόπουλου

Εικόνα 5. Φύλλο πορείας που εκδόθηκε στα Τρόπαια Γορτυνίας. Η υπογραφή είναι του εκπροσώπου της Λαϊκής Παιδείας Πελοποννήσου και Διευθυντή του Λαϊκού Διδασκαλείου, Πάνου Γεωργόπουλου.

Εικόνα 6. Σπουδαστές και σπουδάστριες Παιδαγωγικής Ακαδημίας Τριπόλεως 1948. Στη μέση διακρίνεται ο Διευθυντής κ. Α. Τσιρίμπας.

Εικόνα 7. Κατασκηνώσεις ΔΣΕ στην Πελοπόννησο. (Γεωργόπουλος και Κιντή - Καθηγητές και ιδρυτικά μέλη του Λαϊκού Διδασκαλείου).

Εικόνα 8. Θεατρική παράσταση από τους σπουδαστές της Ακαδημίας στο έργο «Το κρυφό σχολειό» (25-03-1947).

Εικόνα 9. Παιδαγωγική Ακαδημία Τριπόλεως.

ΚΙΝΗΜΑΤΟΘΕΑΤΡΟΝ "ΑΠΟΛΛΩΝ,"
ΔΕΥΤΕΡΑ 25 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1947
Η ΣΑΤΥΡΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ ΤΟΥ κ. Μ. ΣΟΥΝΤΡΗ
"ΟΛΑ ΣΤΟΝ ΚΑΙΡΟΝ ΜΑΣ,"
 Σκηνοθεσία κ. Α. ΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ
 Μουσικόν συγκρότημα: Χ. ΕΥΤΑΞΙΟΠΟΥΛΟΥ

Π Ρ Ο Γ Ρ Α Μ Μ Α

<p>Α' ΠΡΑΞΙΣ *Εναόλις</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Κομφερσιό 2) Μεταπολεμικό Ντιούεο 3) Ποίημα «Λίμνη» τοῦ Λαμαρτίνου 4) Ἀσθένεια τῆς ἐποχῆς 5) Ἀνισοσοφίαι 6) Ἱστορία τοῦ πολέμου 7) Χοροδία - 8) Στὸν αἶθρα τοῦ αἰθέρου (Σατυ- ρική φαντασία) 	<p>Β' ΠΡΑΞΙΣ (8 Κομπολέτες)</p> <ol style="list-style-type: none"> 9) Κομφερσιό 10) Τριτοῦδι (Πάγια στὴν καρδιά μου) 11) Φανατικός ἰδεολόγος 12) Χοροδία 13) Πολιμοχαιεῖς 14) Μελωδίες 15) Κομφερσιό 16) Δέμα τοῦ Θείου 17) Ἀμερικανική ἀποστολή (FINALE)
--	--

ΕΠΙ ΠΛΕΟΝ

Ὁ ἐπιστρατευμένος ἄσσοσ τοῦ
 τραγουδιοῦ Φ. ΠΟΛΥΜΕΡΗΣ
 ἐνισχύοντας τὸν ἱερὸ σκοπὸ τῆς
 σημερινῆς παραστάσεως τῶν
 προσκόπων μας εὐγενῶσ προσ-
 φερθεῖς θὰ τραγουδήσῃ δύο ρω-
 μάντζες «Ποῦ νᾶσαι τώρα»,
 «Τσιγγάνικο Καραβάνι» καὶ μιὰ
 ἐπιλογὴ ἀπὸ Σπανιόλικά τρα-
 γούδια. Μοναδικὴ εὐκαιρία νὰ
 ἀκούσετε τὸν ΦΩΤΗ ΠΟΛΥΜΕΡΗ
 Ἡ παράστασις θὰ δοθῇ μόνον ἀπογευματι-
 νῇ 8 1)2 — 10 1)2 ἀκριβῶσ.

Εἰσιτήρια στὸ ταμεῖον τοῦ «Ἀπόλλωνος»
 Τιμὴ εἰσιτηρίων δρ. 1500 καὶ 1000

Εικόνα 10.11. Διαφημιστικά προγράμματα ἀπὸ παράσταση στὸν θερινὸ κινηματογράφο «Ἀπόλλων» τὸν Αὐγούστο 1947.

10 χιλιάδες θεαταί παρή-
 λασαν χθές στο
ΜΑΛΛΙΑΡΟΠΟΥΛΕΙΟΝ
 Έθαύμασαν και έχειροκρότησαν
 τὸ ἀηδόνι τῆς Ἀθήνας
 τὴν νέαν Ντιάνα Ντάρμπιν
τὴν ΚΑΙΤΗ ΒΑΦΕΙΑΔΟΥ
 τὸ ἀγαπημένο παιδί τῆς Τριπόλεως.
 1 αὐγούστου • 1947

Ἐκτὸς τοῦ ΕΡΓΟΥ θὰ προ-
 βληθῆ διὰ πρώτην φορὰν
 — ΚΑΙ —
 τὸ ἑλληνικὸ ἀριστούργημα
ΔΥΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ
ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΠΕΤΡΟΣ ΕΠΙΤΡΟΠΑΚΗΣ
 ΡΕΝΑ ΚΟΤΟΠΟΥΛΟΥ

Ἡ ταινία ποὺ κατέκτησε τὸ κοινὸν
 ὅπου καὶ ἂν ἐπαίχθη.
 Τὰ ὠραιότερα τοπεῖα τῆς ὑπαίθρου
 καὶ τῆς Ἀθήνας μας γεμάτα
 ἑλληνικὸ παλμό.

Νὰ τὶ ΚΑΛΕΙΣΘΕ
νὰ ἀπολαύσετε ΣΗΜΕΡΟΝ
5 ἕως 7 ἕως 9 ἕως 11.

Τύτοις ἔφημ. «Ἀρκαδικὸς Τύπος»

Εικόνα 12. Φύλλο από εφημερίδα *Αρκαδικός Τύπος* που αποθεώνει παράσταση στο Μαλλιαροπούλειο Θέατρο το έτος 1947.

Εικόνα 13. Ο «Μαστροπαρασκευάς» και ο «Μεγαλοπολίτης» Εφημεριδοπώλης. Σχέδια του Θ. Σπυρόπουλου για τις παραστάσεις του στην Τρίπολη.

Εικόνα 14. Πρόσωση χειμερινού κινηματογράφου «Αύρα».

Πρόσοψη θερινού κινηματογράφου

Εικόνα 15. Πρόσοψη θερινού κινηματογράφου «Έσπερος».

ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

ΛΑΪΚΟ ΔΙΔΑΣΚΑΛΕΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

ΑΡΙΘ. ΛΥΣ. 10
ΠΤΥΧ. 10

Π Τ Υ Χ Ι Ο

Ο Συν. Γάιος Νικόλαος του Κωνσταντίνου

ΠΑΙΔΙ *ἀφρότη* ΓΕΝΝΗΜΕΝΟΣ ΤΟ 1928.

ΣΤΟ ΧΩΡΙΟ *Βυζίου* ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ *Αρκαδίας*

ΓΡΑΦΤΗΚΕ ΚΑΙ ΦΟΙΤΗΣΕ ΚΑΝΟΝΙΚΑ ΣΤΟ ΛΑΪΚΟ ΔΙΔΑΣΚΑΛΕΙΟ

ΚΑΙ ΥΣΤΕΡΑ ΑΠΟ ΤΙΣ ΚΑΝΟΝΙΣΜΕΝΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ ΚΡΙΘΗΚΕ ΑΞΙΟΣ

ΓΙΑ ΝΑ ΠΑΡΕΙ ΑΥΤΟ ΤΟ ΠΤΥΧΙΟ.

Η ΕΠΙΔΟΣΗ ΤΟΥ ΗΤΑΝ *πολύ καλή* . . .

ΚΑΙ Η ΔΙΑΓΩΓΗ ΤΟΥ *εξαιρετική* . . . . .

ΚΑΠΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΠΕΔ)ΣΟ 5 Σεπτεμβρίου 1948.

Ο ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

Γ. Νικολάου

Εικόνα 16. Πτυχίο μαθητή από το Λαϊκό Διδασκαλείο Πελοποννήσου (Πηγή: Γενικά Αρχεία Κράτους Αρκαδίας).

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
 ΝΟΜΑΡΧΙΑ Αρκαδίας
 ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ
 ΤΜΗΜΑ

Εν Τριπόλεϊ 20-3-1949
 Περίληψις :

Αριθ. πρωτ. 3133 Τηλεγράφημα

1) Υπουργείον Έσωτερικών
 2) " Τύπου
 3) " Παιδείας

Αθήνας

Συναγερμός εξαήμερου έθνικης έκδηλώσεως ήρξατο σήμερον από πρωίας μετ'άπεριγράπτου ένθουσιασμού και μουσικης παιανιζούσης έωθινόν ανά τας όδους πόλεων στόπ. Πόλεις και χωρία πλέουσιν εις έθνικά χρώματα στόπ. Δοξολογίαι έτελέσθησαν εις όλους ναούς έν μέσω ασφυκτιώντος λαού στόπ. Μηνύματα Μητροπολιτών και ειδικαί εύχαι άνεγνώσθησαν έν κατανύξει στόπ. Βόμβοι έπικαίρων έθνικών συνθημάτων άντηχοΰσιν από άκρου εις άκρον πόλεων και κωμοπόλεων στόπ. Αντίλαλοι θουρίων και έμβατηρίων στρατιωτικης μουσικης και Φιλαρμονικης Δήμων μεταδίδουσιν ένθουσιασμόν λαού κέραν συνόρων πόλεων στόπ. Αποστέλλομεν αντίτυπον έκτελουμένου προγράμματος στόπ.-

Νομαρχών Αντιής
 Γεωργιάδης

247
 20/3

Β
 9

Εικόνα 17. Τηλεγράφημα 1949 αναφερόμενο σε εθνικές εκδηλώσεις της Τρίπολης (Πηγή: Γενικά Αρχεία Κράτους).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΝΤΥΠΕΣ ΠΗΓΕΣ

Γριτσόπουλος Τάσος, *Ιστορία της Τριπολιτσάς*, Αθήνα, εκδ. Ένωση Τριπολιτών Αττικής, 1972.

Γρηγοράκης Νίκος, *Τρίπολη*, Αθήνα, εκδ. Μίλητος, 2008.

Δάλκου Γεωργία, *Ο Διόνυσος στην Αρκαδία*, Τρίπολη, εκδ. Δήμος Τρίπολης, 2013.

Καλύβας Ν. Στάθης, Μαραντζίδης Νίκος, *Εμφύλια Πάθη 23+2 Ερωτήσεις και Απαντήσεις για τον Εμφύλιο*, Αθήνα, Μεταίχμιο, 2016.

Κίτσος Κων. και Μαρινόπουλος Χαρ., *Ιστορία του Διδασκαλείου Πελοποννήσου και της Παιδαγωγικής Ακαδημίας Τριπόλεως (1880-1970)*, Αθήνα, Παλλάδιον, 1970.

Μαργαρίτης Γιώργος, *Ιστορία του Ελληνικού Εμφυλίου Πολέμου 1946-1949*, επιμ. Γιάννα Κατσιαμπούρα, Αθήνα, Βιβλιόραμα, 2002.

Μίχος Δημήτρης Π., *Μαρτυρία (Εφηβος στην Τρίπολη τα χρόνια του Εμφυλίου)*, Αθήνα, 1994.

Έξι Στιγμές του Εικοστού Αιώνα, *Ο Εμφύλιος Πόλεμος 1946-1949*, επιμ. Ηλίας Νικολακόπουλος - Ιωάννα Παπαθανασίου, Αθήνα, εφημ. Τα Νέα, 2010.

Παλαιολογόπουλος Δημήτρης, *Το Λαϊκό Διδασκαλείο Πελοποννήσου, Ένα φυτώριο Δασκάλων του ΔΣΕ στην περίοδο του Εμφυλίου 1948*, Αθήνα, Νέα Σκέψη, 1993.

ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

Κοκκινάκη Δήμητρα, *Ιστορική συγκυρία, εκπαιδευτική και δικαστική πραγματικότητα στη Βόρεια και Δυτική Πελοπόννησο την περίοδο 1941-1949 μέσα από αρχειακά (εκπαιδευτικά και δικαστικά έγγραφα)*, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης Πανεπιστημίου Πατρών, 2018.

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

Δήμος Τρίπολης:

https://www.tripolis.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=118&catid=84&Itemid=736 (Ημερομηνία τελευταίας ανάκτησης 18/01/2021).

Ραδιοφωνικός Σταθμός ΕΡΤ Τρίπολης:

<https://www.ertnews.gr/news/tripoli/>
(Ημερομηνία τελευταίας ανάκτησης 20/01/2021).

ΕΡΤ Τρίπολης:

https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%95%CE%A1%CE%A4_%CE%A4%CF%81%CE%AF%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%B7%CF%82, (Ημερομηνία τελευταίας ανάκτησης, 20/01/2021).

Ο Ελληνικός Εμφύλιος Πόλεμος (1946 1949). Ιστορία και δράση Δημοκρατικού Στρατού Ελλάδας μέσα από τις συλλογές των ΑΣΚΙ»: http://62.103.28.111/ds/ds_archive.asp (Ημερομηνία τελευταίας ανάκτησης: 26/02/2021).

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ

Αλήθεια της Τριπόλεως, Όργανον των Εθνικοφρόνων Ελλήνων, Τρίπολη, Φάνης Τζαβέλλας, 1946 - 1970.